

№ 13 (467) 30 сакавіка 2006

www.nn.by

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выданьня газэты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Вясна-2006

Тэрапія ахвярнасцю — вось чым былі пратэсты гэтае вясны.

Акрэсьцінскія нататкі Андрэя Дынька. **Старонка 4.**

АНДРЭЙ ДЫНЬКА

Лёс Звона Свабоды

які не загу чаў 25 сакавіка. Ці верне яго Цэнтральны РУУС? Высьвятляе Адам Воршыч. **Старонка 10.**

Як я сядзела ў жодзінскай турме

Піша журналістка «НН» Тацяна Сынітко, схопленая падчас ліквідацыі намётавага мястэчка. **Старонка 15.**

Выбары — перад намі!

Важна тое, што беларуская праўда ўсё ж такі прагучэла, а яе рэха коціца па ўсім сьвеце. Артыкул Пётры Рудкоўскага. **Старонка 20.**

ВОЛЯ І ПЯТЛЯ

Вясна-2006 4

РЭПАРТАЖ

Кроў на Дзень Волі 8

ФАКТЫ І КАМЭНТАРЫ

Спэцназ зьбіў вязня нацызму 7

Справа маладафронтавуцай 7

Звон свабоды ў няволі 10

ТЭМА

Як я сядзела ў жодзінскай турме! 15

Валянцін Тарас. Арыштанцікі вымае 19

КАМЭНТАР

Пётра Рудкоўскі. Выбары — перад намі! 20

З УСІХ СТАРОН

Украінскія выбары 22

Розны болевы парог 23

ГРАМАДЗТВА

Рыбакі ў цывільным 26

АЎТАРСКІЯ КАЛЁНКІ

Павал Севярынец 12

Аляксандар Класкоўскі 24

Лёлік Ушкін 25

Віталь Тарас 28

КУЛЬТУРА

“Залатая Літара” на Дзень Волі 35

“Плоскасць свабоды”. 36

ГІСТОРЫЯ

Аляксей Пяткевіч. Як мы съмяяліся з газетай 1950-х 38

ЛІТАРАТУРА

Станіслаў Лем. Уранавыя вуши 40

Новыя вершы Андрэя Хадановіча і Сяргея Прылуцкага 42

СТЫЛЬ ЖЫЦЬЦЯ

Жалезны век у Браславе 43

АД РЭДАКЦЫІ

Гульня да апошняга патрона

Показка гэтых дзён: чым беларуская рулетка розыніца ад расейскай? Тым, што ў першую гуляюць не з рэвальверам, а з пісталетам Макарава. Для недасьведчаных: стрэл адбудзеца ў любым выпадку. Між 20 і 25 сакавіка ўлады і апазыцыя выбраў такую рулетку. Улада, пасадзіўшы сотні актыўістаў, паказвае, што бярэ курс на сілавое вырашэнне падобных проблемаў надалей. Незалежнае грамадзтва, съядома ідучы на адсадкі, паказвае, што гатовае біцца.

25 сакавіка, падчас мітынгу ў Купалаўскім скверы, адным з самых папулярных лёзунгаў быў «Ганьба БТ!». Афіцыйная хлусьня выштурнула на вуліцы тысячи людзей. Чытаў у Інтэрнэце, што работнік БТ, які зняў адышэны сюжэт пра намётавы гарадок, ужо бацца брашь у рукі мабільны тэлефон: за некалькі дзён яму прыйшло трыста смс-паведамленняў адэватнага зъместу. Сайты афіцыйных тэлекампаній блакуюцца: туды, змовіўшыся, заходзяць за раз па некалькі тысячай чалавек.

Нараканыне на аднастайнасць апазыцыйных акцыяў у мінульм. Варта капнучы Інтэрнэт — дзясяткі прапановаў. Улада ведае, як разагнаць 20-тысячны мітынг, што інкryмінаваць уздельніку «ланцуга неабыякавых людзей», як ізаляваць апазыцыйнага палітыка. Але што рабіць з моладзьдзю, якая абвешвае локшынай Белтэлерадыёкампанію, масава рве і кідае ў сметніцу «СБ»? Аўто, што пражаждаюць побач, сыгналяць у знак салідарнасці нават уздельнікам такіх флэш-мобаў, скаардынаваных праз Інтэрнэт. І систэма, што размаўляе мовай сілы, прабуксоўвае. Яна спрабуе тлумачыць сътуацию даверанаму ёй электарату даходліва: яны адмарозкі, ім заплацілі і г.д. Але хто плаціў кіроўцам аўто?

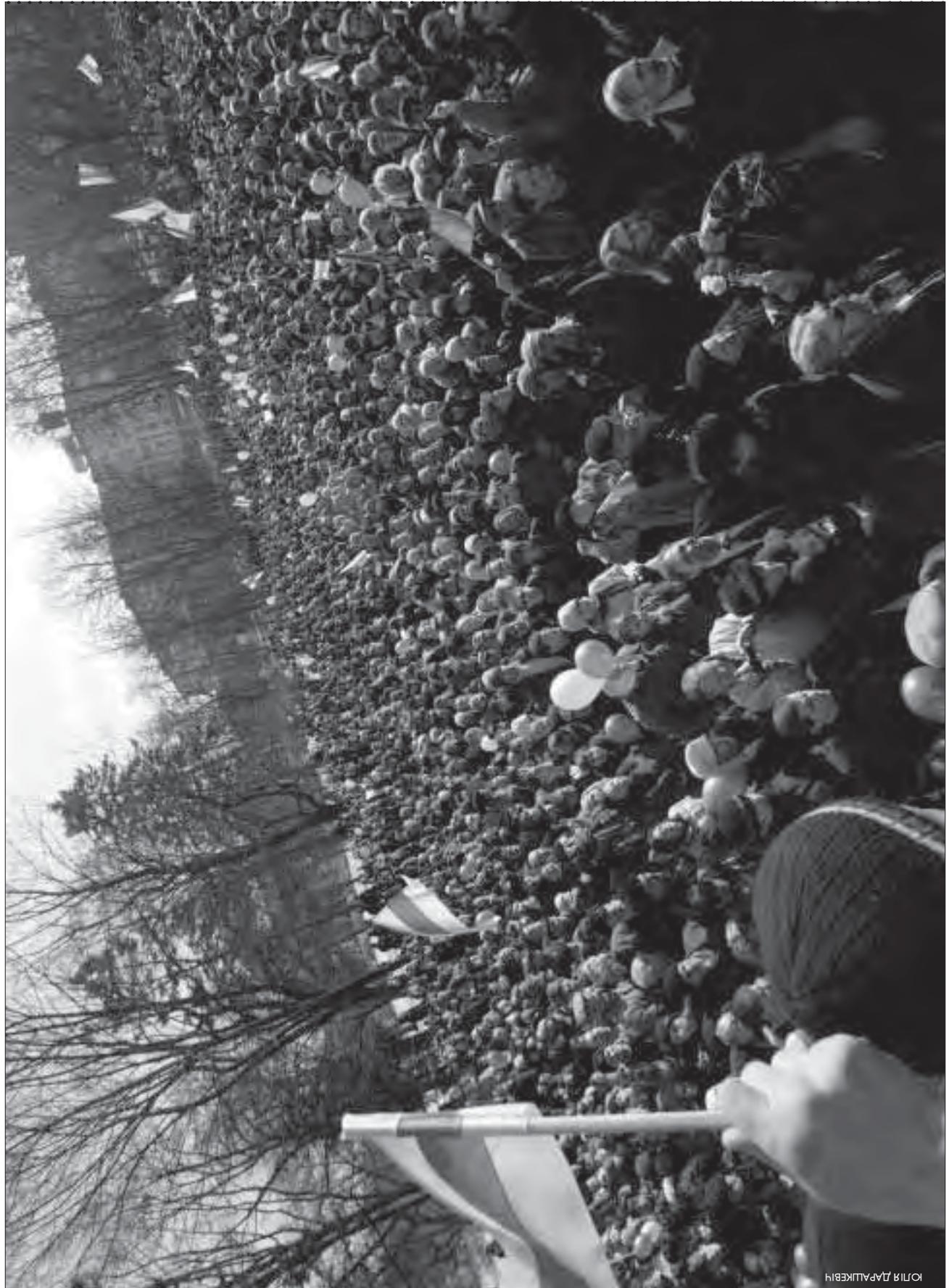
Мінулы тыдзень засьведчыў уменьне беларусаў каардынавацца і самаарганізувацца. У намётавым гарадку, у чэргах ля Акрэсцінаў, у судох, шукаючы родных. Нацыя зьдзівілася: наколькі яна насамрэч салідарная.

Тэндэнцыя тыдня — дэпэрсаніфікацыя палітыкаў. Сем дзён Лукашэнка не зьяўляўся на тэлеэкранах. Яго вяртанье, ахвяраванье ўласнымі партрэтамі й перанос інаўгуратаў можа съведчыць пра імкненіе схавацца ўглыб систэмы, перачакаць, пакуль спадзе градус грамадзкае актыўнасці. Бо інаўгуратаў пад воклічы «Ганьба!» ў атачэнні шэрагаў спэцназу з спэцсродкамі — відовішча спэцыфічнае. Дый съвятыня лукашэнкаўскага рэжыму — таталітарная Каstryчніцкая плошча, на якой стаяў помнік Сталіну — дэсакралізаваная намётавым гарадком. Дарэчы, першы ў Беларусі намётавы лігер зъявіўся таксама ў «сталінскіх мясцінах» — у Курапатах.

Дэпэрсаніфікацыя ж лідэраў апазыцыі стала бачная, калі, у адказ на іх нерашучасць, людзі на плошчы закрычалі: «Застаёмся!» У Дні Волі грамадзтва гуляла лідераў.

Андрэй Скурко

Наша
Ніва

Дзень Волі. Упалаўскі сквер у Менску.

ЮЛІЯ АРАУКАРЕВІЧ

Акрэсцінскія нататкі, запісаныя за адну ноч.

Вясна-2006

АНДРЭЙ ДЫНЬКО

Я пішу гэтыя радкі ў панядзелак а 23-й. Калі ўдасца, да здачы нумару якраз трапляць у Рэдакцыю. Съвітло вымкнута, але турма ня сьпіць. Яна шуміць, як начныя джунглі. З камэраў дадзятае гоман і сымех, часам рогат. Гукам турма нагадвае піянэрлягер. Удзень тут гуляюць у вылепленыя з хлеба шахматы, у «мафію», у марскі бой, разгадваюць крыжаванкі. Пасля адбою надыходзіць час слоўных гульняў. Турма бясконца прыгадвае рознагатункавых амонаўцаў і канвойных, языкаста жартуе з дыктатара, яго камарылы, радыёкамэнтатарап і сэржантай, якіх сагналі на Акрэсціна на варту з усяе стаўліцы. «Цішэй трохі, бля!» — нагадваюць пра сябе яны, але гармідар не сышіхае. У вакенцы над дзьвярима гарыць лямпачка, пры ёй і пішу.

Ахойнік сказаў гадзіну таму хлопцам у суседній камэры, што на Акрэсціна вязуць яшчэ трыста затрыманых. Выглядзе фантастычна, мы ня схільныя вেрыць. Такія жарты пасля тыхня канвэрнных арыштаў. Апошняе вялікае паступленне мы чулі ў суботу. Спачатку па камэрах пайшла чутка, што 15-тысячнае шэсцьце кіруеца на Акрэсціна, празь дзьве гадзіны гэта пацвердзіў міністар Навумаў у навінах Беларускага радыё, і турма сустрэла яго слова скандаваннем «Жыве Беларусь!» пад акампанемент бразгату

ўсім, што зьвініць, у батарэі. Ледзь цёплія, яны зусім адключаюцца ўдзень.

Мы сядзім у новым карцары, яшчэ не дабудаваным, але пад завязку напханым арыштаванымі на плошчы й вакол яе. У камэры на пяць асобаў нас восем, і мы спрабуем мэтадам прапорцыі вылічыць агульнную колькасць інтэрнаваных. Мы ня ведаем колькасці камэраў у старым корпусе. У новым іх недзе сорак. Колькі ж нас? У сьпісе на абед мы распісваемся пад нумарамі 327, 329... Пяцьсот? Шэсцьсот? Беларускае радыё, адзіны даступны сродак інфармацый, лічбы затрыманых не паведамляе — верная прыкмета, што яна вялізна!

...Я стаяў руکі за сьпіну, тварам да съцяны ў прыимальніку старога корпусу і з-за сталёвых дзвярэй мне падаваў голас Алёша Янукевіч. Зы ім у адной камэры сядзіць Юрэ Сідун, Андрэй Церашкоў — усяго адзінца чалавек. У старым корпусе цёпла, але тхне бамжамі ўсяма асобных ложкаў. Пакуль чакаю сваёй чаргі на асабісты вобшук, чую Анатоля Лябедзьку ў камэры №4, ён нечага дабіваеца ад вартавога. А ці не з сантрапускіка дадзятае барытон філёзафа Акудовіча?

У суботу зь перадачай прыйдзе «Наша Ніва», мы старанна разрэжам яе ўпакоўкай ад зубной шчоткі, расцягнем на старонкі, і я зьдзіўлюся, пабачыўшы Акудовічавы парады па выжыванні ў намётах. Няўжо

я не пазнаў голасу брата свайго?

Два корпусы турмы набітыя бітком. У камэрах бродзіць фэрмэнт. Съядомыя грамадзяне звыкаюць да турмы. Дэпрэсіі няма. Мы ведаем праз новазатрыманых пра размах пратэстаў на Дзень Волі. Турма вітае бурнымі воплескамі скандаваныні «Ганьба!» і «Жыве Беларусь!» ля агрэсцінскай брамы. Хлопцы абміркоўваюць, як закінуць у масы калегаў на працы ідэю акцыі салідарнасці — грамадзяне ядуць двойчы на дзень, як і вязні ў турмах, пакуль ня выйдзе на волю апошні арыштаваны. Хлопцы ўчытаўваюць ў калёнку Валера Булгакава: «Будзьце гатовыя да ўсяго, але не карыщеся».

З гонарам атрымліваем перадачы. Асобныя жонкі выбралі сабе ня самых зручных мужоў. Цешыць, што перадачы атрымліваюць і прысежджыя з раёнай. Як у дзень судоў цешылі праваабаронцы і адвакаты — бясьсілья зъмяніць вэрдыкт, але прысутныя.

Турма яднае. Нас шмат, і мы назіраем, як наша аптымістычная сіла захапляе канвойных. Яны, навічкі, узраюцца ў нас, загаворваюць першыя. Некаторыя на развязванні паказваюць нам у вочку пальцы, складзеныя літарай «V» — наша перамога. «Што, муշыцесь, пацаны? — пытаецца адзін такі. — А там у дзяўчонак у камэры ёсьць шпрыцы і порначасопісы». І мы разам кладземся ад рогату.

Радзіма мая дарагая

Слухаем радыё. Чуем, што ў Францыі пачынаеца сацыяльны крызіс, што ў выніку закрыцця шатляндзкіх пабаў на вуліцы апынулася 1200 чалавек. Адзначаем тыднёвае маўчаныне гаранта стабільнасці сацыяльна-еканамічнага курсу. Перамога аранжавых ва Украіне становіца яснай па меры таго, як Беларускае радыё ўвесі панядзелак распавядае пра хаос на шэрагу выбарчых участкаў. Хлопцы адчуваюць, што ў гэтай перамозе ёсьць доля і нашай заслугі. Украінцы ўпару пабачылі, што вырабляюць прыяцелі Сыманенкі зь Вітрэнкай, каб утрымаць уладу. Па дзевяць разоў на дзень слухаем пра гнеўнае асуджэнне беларускім МЗСам умішаныя ва ўнутраныя справы Беларусі з боку ЗША і ЭЗ, і ведаем: гэта нас патрабуеца вызваліць. Хлопцы сарвалі рэжыму элегантную перамогу. Таму Лукашэнка маўчыць.

Да сакавіка мne здавалася, што Рэспубліка Брахня перажыве свайго творцу. У ізялітары я паверыў, што ўсё можа скончыцца на шмат раней. Я недацэніваў сілу маральнага рухавіка, што кіруе тымі, хто пратэставаў, і шырыню сацыяльнае базы пратэстаў. У адрозненіі ад 1996 і 2001 гадоў, тыя, хто ішоў на плошчу гэтай вясной, ведалі, на што ідуць.

Хто сядзіць са мной? Пераважна людзі, для якіх гэта першая адсадка. Перা-

важна моладзь 18—35 гадоў. Менскі праграміст родам з Браслава; магілёўскі ды-джэй; іпшнік з «Дынама» (этнічны расеец, сын вайскоўца, прыехаў у Беларусь у 17 гадоў) — жывое абвяржэнне тупых нацыяналістычных стэрэатыпаў. Яшчэ ёсьць бізнесовец у кашэміравым паліто, ён жа пастар эвангельскай царквы; рабочы і адначасова музыка з Гомелю; журналіст газеты «Белорусы и рынок» Вадзім Александровіч; менскі сантэхнік з досьведам лідэрства ў «Маладым Фронце» і перакладу амэрыканскіх мультфільмаў на беларускую мову.

Асабовы склад

Камеры на Акрэсціна жывуць напружаным духоўным жыццём. Прапаведнікі пропаведуюць пра выпрабаваныні, якія Бог пасылаў Язэпу, дысыдэнты з дваццацігадовымі стажамі апавядоць пра справы дзён мінульых. Малодшыя нічога ня ведаюць пра вясну 1996-га. Зубры — наш спэцназ, гэта я па-сапраўднаму распазнаў і ацаніў толькі тут — дэманснуюць веды і ўменьні. Няма тугі, няма страху. Ёсьць пачуцьцё споўненага абавязку. «Калі ня мы, дык хто?» — кажа гарадзенскі мэнеджар, які нагрузіў баражнік свайго «форду» кумпяком, сырам, мандарынамі і 21 сакавіка ў 6.00 рушыў у Менск. Даехаў да плошчы. Там і ўзялі.

Мяне затрималі ўранку 21-га, пасля першай ночы Плошчы. У спэцаутобусе я быў не адзін: амонайцы на гналі туды людзей, якія пачулі пра ўзынкненне намётавага мястечка праз НТВ або Інтэрнэт. Першай рэакцыяй была салідарнасць. Толькі адзін нёс палатку і вуду (прадметы акрэсцінскіх анэкдотаў), астатнія — прадукты. Адна — восем булачак і тэрмас з гарбатай,

другі — сорак глязураваных сыркоў. У tym другім я пазнаў хлопца з суседняга пад'езду, зъ якім мы ведалі адзін аднаго ў твар, але не віталіся. У 1996-м суды штрафавалі за ўздел у штурханіне з АМОНам. У 2006-м выпісвалі па сем сутак на нарах без цюфыку дзяўчаткам за тэрмас чаю.

Сукамэрнікі і дзяўчаты

Калі пройдзе шок першых сутак, гэтыя дзяўчаты будуть сьпіваць на два гласы «Паветраны шар» і дражніць турэмшчыкаў, нават званком выкліка варты вызвоноўваючы «Жыве Беларусь!».

Сукамэрнікі, затрыманыя пазней, расказываюць, што гэта дзяўчаты заскандавалі «Застаёмы!», калі Казулін увечары 21-га пропанаваў зняць намётава мястечка, Мілінкевіч вагаўся, а мужчыны маўчалі.

Адзін з артыкулаў у мінским нумары «НН» называўся «Першы дзень рэвалюцыі». Але не было рэвалюцыі, былі пратэсты. Мне падалося, што яны былі больш маральнага, чым палітычнага характеру, і калі ва ўладзе ёсьць хоць адзін цвярозы чалавек, ён ня мог не звярнуць увагі на тое, што кожныя два з трох аўтамабіліяў, якія праяжджалі праз Плошчу, сыгналілі на знак салідарнасці з мітынгуюцамі. Кажуць, ад 21 сакавіка ДАІ пачало перадаваць нумары сыгналішчыкаў пастам, якія штрафавалі іх праз два кварталы. Не на плошчы, дзе адбывалася гуляньне ў «дэмакратычны фасад».

Замкнёная прастора

Я сяджу на доўгай драўлянай лаўцы (на якой і сплю). Мае сукамэрнікі цясніней прыціскаюцца сьпінамі адзін да аднаго на нарах — сціць вальтом — падцягваюць курткі з ног на сцёгны, падтыкаюць рука-

вы. Бо холад паўзе з закратаўанае адтуліны з пажарным апавяшчальнікам, што паміж камэрой і калідорам, дзъме з зацягнутай сеткай аконнае рамы, дзе замест шыбы ўстаўлене непразрыстае ўзмоцненае шкло — з такога пры позніх саветах рабілі піжоністыя дзъверы ў кватэрныя блёкі панэльных шматпавярховак. Акрэсціна нарэшце сціхла. На батарэі сушацца шкарпеткі. У папяльніцы, зробленай з кавалка хлеба — адзінага даступнага матэрыялу — тырчаць бычкі «Кента». На карычневай драўлянай падлозе адбіваеща лямпачка, у калідоры кашляе вартавы, на абабітых бляхаю дзъвярах вылучаецца квадрат кармушки, праз якую нам у камеру двойчы на дзень падаюць ёсьці. Калі ты не пакутуеш на кляўстрафобію, тут спакойна і па-свойму зацішна. Ты забяспечаны, ад цябе нічога не залежыць.

Падчас зняволення, як у часе цяжарнасці, трывожна напачатку і пры канцы. У камерах абмяркоўваюць, якіх правакацый можна чакаць «на выхадзе». Амаль кожны тут мае знаёмага, на якім «вісіць» палітычна матываваная крымінальная справа. Асабліва балюча было чуць ад Сяргея Салаша (яго падсадзілі да нас на адну ночь перад судом) пра тое, што музэйшчыку Кастусю Шыдлоўскуму ў Браславе падкінулі наркотыкі. Ад гэтай улады можна чакаць усяго. Вярнуліся найгоршыя прыёмы савецкіх часоў, прытым што сам рэпресіўны апарат разбух.

Разъдзымутыя структуры

Савецкі Саюз рыхтаваўся да вайны з вонкавым ворагам і ўкладаў гроши ў складаныя ракеты. Лукашэнкаўская ўлада ўсе сродкі ўкладае ў змаганье з унутра-

ным ворагам, таму так размножыліся і разрасціліся СОБР, «Алмаз», ПМСП, спэцадзелы Службы аховы презыдэнта, КДБ. Над імі — Рада бяспекі і Віктар Лукашэнка, які гэтым апаратам загадвае. Унутраныя войскі вырасцілі шматкроць у пару наяні з савецкім часам. Здаецца, вакол Плошчы дзейнічае кожная з гэтых структураў.

Арышты адбываюцца парознаму. Чуў ад аднаго студэнта, як «алмазаўцы» зьбіралі сваіх затрыманых у сквэры Янкі Купалы, зьбівалі і дастаўлялі на Акрэсціна, паклаўшы штабелямі на падлогу аўтобуса. Ня ведаю, ці ёсьць тут перабольшаны. У «зуброў» і некаторых рэгіянальных актывісташтабах праслушоўвалі тэлефоны. І бралі іх як асабліва небяспечных злачынцаў, у электрычках або на кватэрах, знятых у Менску на суткі.

Наколькі можна меркаваць з асабістага контакту, рэжым зможа абаірацца на тысячу адборных байцоў сваіх спэцпадраздзяленняў датуль, пакуль у яго будуть гроши ім плаціць. Элітныя адзелы выхоўваюцца ў духу абсалютнай вернасці загаду камандзіра, закон для іх — справа дружанская. Байцы не адчуваюць дыскамфорту, выстаўляючы заведама фальшывыя абвінавачаныні кшталту «нецензурнай лаянкі» і г.д.

Рэпресіўная сістэма выбудавалася. «Ідэалагічная вэртыкалі» замяняе сабой партыйную структуру. Яна каардынует працу па індактрынацыі й кантралюе паводзіны людзей. Вэртыкалі ўсесна змыкаюцца з апаратам спэцслужбаў (намеснікі па ідэалёгіі часта выконваюць і абавязкі намеснікаў па кадрах). Разам яны арганізуюць ці фальсифікуюць пасэйдавыбарныя

Вясна-2006

Працяг са старонкі 5.

працэдуры. Усё гэта адбываецца пад аркестар кірававых СМІ. Пратэсты душашца сілавымі структурамі, пажадана прэвэнтыўна, прычым суды, выбаркамы і г.д. праста зацвярджаюць прынятых наверсе рашэнні. Спрыяльная эканамічная каньюнктура дазваляе ўдзельнікам гэтай систэмы верыць у яе даўгавечнасць і, што немалаважна, спрэядліваць. Здаецца, лукашэнкаўская систэма, як і савецкая, будзе спаряджаць бязъмежную духоўную карупцыю й прапагандыскі ідэалягічнае задавальненне, амаль таталітарную адданасць. Гэта можна назіраць па Лідзіі Ярошынай.

Таямнічыя візітанты

Мы, насельнікі камэры №13, назіралі гэта на іншым чалавеку. Хто ён — мы так да канца і не зразумелі. Чаму ён прыходзіў — таксама. Гэта было ў пятніцу, 24 сакавіка, увечары. У ноч з 23 на 24 сакавіка якраз зьнеслыі намёставае мястэчка.

Да нас у камэру ўвайшлі двое ў цывільнім у суправаджэнні акрэсцінскіх начальнікаў-міліцыянтаў. Першы — бліндын у норкавай шапцы, з пранізлівым неміргаючым поглядам. За такі ўзялі б на ролю эсэсаўца на «Беларусьфільм». Ён запатрабаваў расказаць, хто з нас кім працуе. Маўляй, вырашылі абысыці камэры і пабачыць, «што за публи-

ка устроила эти беспорядки». «Мы вас ёшчэ соберём вместе с заместителем министра образования», — заявіў ён наймалодшаму з нас. «Чего тебе не хватает? Тебе денег мало платят?» — наляцеў на праграміста. Пікроўка з ды-джэм скончылася кароткай лекцыяй, з якой мы даведаліся, што:

— Казулін — зраднік і поп Гапон, за ім німа нікога, апроч тых трыццаці чалавек, што суправаджалі яго ў Палац чыгуначнікаў 2 сакавіка. Казуліну напісалі праграму, у якой слова «Беларусь» можна было б замяніць на «Ніжагародзкая вобласць»;

— Мілінкевіч — мямля; — нас выкарыстоўваюць, каб зарабіць гроши, вялікія гроши. І, пакуль мы мерзылі, Мілінкевіч зь сям'ёй вячэралі ў кабаку з вінцом;

— у Беларусі будзеца дзяржава для народу, і ніхто на мае права аспрэчваць волю 83% выбарцаў;

— любыя акцыі пратэсту будуть жорстка спыняцца.

Тут ён апэляваў да другога цывільнага, якога назваў сваім «сябрам па вучобе, які цяпер працуе ў Радзе».

Візітанты рэціраваліся, калі Вадзім Александровіч уступіў зь імі ў палеміку па-беларуску. Расейскі «калагэ» спытаўся ў начальніка IBC, «на каком языке говорит этот осуждённый?». «На белорусском», — адказалі яму.

Візітанты сышлі, а мы сталі думаць, хто ж гэта быў. Спыталіся ў вартавога, ён сказаў «намеснік міністра». Але выпраўкай і манэрамі візітант не выг-

лядаў як намеснік міністра ўнутраных спраў, хутчэй, як супрацоўнік спэцслужбы. Ці спэцпадразьдзялення. Я доўга ўспамінаў, дзе бачыў гэты твар. Ці ян сядзеў паміж А. Лукашэнкам, С. Сідорскім і М. Паўлавым на матцы Беларусь — Гішпанія? І што рабіў побач з гэтым беларускім інкогніта ў цывільнім расейскім спэцслужбіст? Ці азначае гэта, што 19—25 сакавіка ў Менску прысутнічаў расейскі дарадца(-ы)? Цікавы быў бы паварот.

Што значыў гэты візіт? Магчыма, праста жаданыне пабачыць «ваеннаапалонных» на свае вочы. Хто яны, каторыя наважваюцца кідаць выклік імпэры? Найбольш парадавала нас у словах гэтага цывільнага тое, што з намёставага мястэчка перад штурмам ніхто ня выйшаў «кроме наших».

Тэрапія ахвярнасцю

Знадворку сьвітае, значыць камэра №13 неўзабаве прачнецца. Трэба закругляцца: пісаць пад размовы, перакуры і фізіялягічнае жыццё сям'і сукамэрнікаў нерэальна.

Краіна зрабіла яшчэ адзін крок ад нармальнасці. Было нагнітаныне атмасферы тэрору перад выбарамі ѹ здушэнніне пратэсту Сакавіка-2006 мэтадам татальных арыштаў.

Больш ня мае значэння, парушаеш ты закон ці не. Цябе могуць адлічыць, звольніць, зьбіць, затрымаць, пасадзіць, варта табе весьці любую дзейнасць, прыбраўненую да апазыцыйнай.

Рэжым хацеў задушыць

мястэчка блякадай, узяць на змор. Самая сутнасць рэжыму прайвілася ў гэтых арыштах людзей па дарозе ў туалеты, хапаныні дзяўчат з тэрмасамі, маскіроўцы аўтазакаў за бігбордамі «За процветающую Беларусь». Для гэтага рэжыму тэлекарцінка важыць больш за ўсё астатніе. Улады інтэрнавалі ўсіх, хто падаваўся ім прэвэнтыўным арганізатарам пратэсту, пасля затрымлівалі ўсіх запальшыкаў пратэсту. Але адбылося неспадзяванае — на месца кожнага затрыманага прыходзілі тро новыя, а працукты людзі сталі праносіць на сабе. Фатографы задакумэнтавалі шчаслівы твар хлапчука, які расправаўся і здымает абкручаныя вакол цела сасіскі.

Існаваныне намёставага мястэчка паклікала тысячи людзей на геройскія ўчынкі, малыя і вялікія. І гэтыя ўчынкі застануцца зь людзімі на гады, асьвятляючы іх сэрцы.

Тэрапія ахвярнасцю — вось чым былі пратэсты Вясны-2006. Улады зразумелі, што прайгралі. Нязгребна зынішчылі мястэчка. Гэта не дапамагло, таму на Дзень Волі ўлады пайшли на зусім прымітывную правакацыю. Так я бачу карціну гэтых дзён, большую частку якіх правёў за кратамі. Калі памыляюся, папраўце.

Аляксандар Мілінкевіч заяўляў, што пасля 19 сакавіка Беларусь прачнецца іншай — съмелай і свабоднай. Я ня быў пэўны, што гэта не прапагандыскі зварот. Я ня ведаю, што там у вас на волі. Я ня ведаю, хто там яшчэ на волі. Я баўлю гэтыя дзесяць дзён сярод людзей, якія прайшлі тэрапію ахвярнасцю, і гэта съветлыя дні сярод съветлых людзей. Магчыма, Мілінкевіч не памыляўся.

23.00, 27 сакавіка — 6.00,
28 сакавіка

Спэцназ зьбіў вязніцаў нацызму

У рэдакцыю «НН»
затэлефанаваў чалавек.
пацярпелы 25 сакавіка.

65-гадовы Ўладзімер Шадзенка 25 сакавіка прыехаў з Віцебшчыны ў сталіцу сывяткаваць Дзень Волі.

«На сам мітынг я прыпазыніўся, таму з сквэру Янкі Купалы пайшоў з калёнай. Побач са мной ішла жанчына, з якой мы размаўлялі ўсю дарогу. Дайшлі да віядука праз праспект Дзяржынскага, а там стаяць гэтая — са шчытамі, у камуфляжу. Грукаюць палкамі, сунуцца ў наш бок. Я бліжэй пайшоў, каб паглядзець, бо баяцца — гэта не для мяне».

Сп. Уладзімер кажа, што адзін з спэцназаўцаў яго пхнуў шчытом: «Я пхнуў яго ў адказ — па-мужчынску. Тады да мяне падскочыў другі, стаў біць. Нехта стукнуў ззаду па галаве — я асеў у сынег. Памятаю, што кінуліся лупцаваць: у мяне на руках і ногах засталіся сінякі. Жанчыны загласілі, што забіваюць. Здаецца, по-

тым я пачуў каманду «Адставіць!». Больш нічога ня памятаю».

Ачомаўся сп. Уладзімер толькі на ганку 4-й больніцы. Мэдсёстры паведамілі, што яго прывезлі АМАПаўцы. «Думаю, яны агледзелі дакумэнты, якія былі ў мяне. Я пащарт спэцыяльна ня браў, а ўзяў пасъведчаньне малалетняга вязніца нацызму: я быў у Асьвенціме, маці мая там засталася... Тому, відаць, мяне не арыштавалі й нідзе дагэтуль не называюць маё прозвішча. Маўляў, быў вязень нацызму — а цяпер вязень гэтага рэжыму», — разважае сп. Шадзенка.

У 4-й больніцы Шадзенку наклалі швы, выдалі два накіраваныя на абследаваньне (адно зь іх на рэнтген). Пры гэтым у адным з накіраваньняў напісалі... «альлагольнае ап'яненне». Што праўда, даведкі пасъля абследаваньня пра «ап'яненне» ўжо ня згадвалі. «Якое ап'яненне, калі я на машыне?.. Выштурхнулі мяне з больніцы — куртка, шапка ў крыві, куды ехаць — ня ведаю, бо з горадам не знаёмы».

Дабраўся да знаёмых, пераначаваў у іх і толькі наступнага дня выправіўся да дому.

Уладзімер Шадзенка лічыць, што спрэвядлівасць павінна быць узноўленая: «Павінны быць названы ўсе імёны: і тых, хто пацярпеў, і тых, хто біў. Калі Паўлічэнка кажа, што пагаварыў з Казуліным па-мужчынску, дык чаго ж ягоныя падначаленяя б'юць з сыпіны?»

Аркадзь Шанскі

Справа маладафронтайцаў

Чарговую крымінальную справу распачаў аддзел па барацьбе з тэрарызмам і арганізаванай злачыннасцю КДБ. Моладзевых актыўістаў вінаваціць ва ўзделе ў незарэгістраванай арганізацыі (арт. 193 ч. 1 КК). Па гэты часцы артыкулу прадугледжваецца тэрмін арышту на шэсць месяц альбо штраф.

Фігурантамі новай справы сталі Зыміцер Дашкеўіч, затрыманы падчас штурму намётавага гарадка і асуджаны на 15 сутак, Сяржук Лісічонак, Барыс Гарэцкі, Алех Корбан. Усе чатыры хлопцы раней уваходзілі ў кіраўніцтва незарэгістраванага «Ма-

ладога фронту».

27 сакавіка ператрусы, што ладзілі супрацоўнікі КДБ і міліцыі, адбыліся на кватэрах у С.Лісічонка, А.Корбана і Аляксея Шэйна, у кватэры якога нейкі час жыў Дашкеўіч. А.Шэйн кажа, што ператрус на ягонай кватэры доўжыўся чатыры гадзіны. Забралі вінчэстэры ад кампьютараў і літаратуру. Аргтэхніку і літаратуру канфіскавалі і ў С.Лісічонка. Ягоная жонка кажа, што мужа пасъля ператруса забралі супрацоўнікі органаў. Куды павезлі — не паведамілі. «Яны ўсё съмляліся, што дарогай можа адбыцца транспартнае здарэньне», — гаворыць Вольга,

якая засталася дома з 10-месячным дзіцем. Затрыманы і Алех Корбан.

Толькі позна ўвечары Лісічонак вярнуўся дадому. Пра што яго пыталі съледчыя — ня кажа: даў падпіску. Пад такой самай падпіскай і ягоны адвакат Павал Сапелка.

Гарэцкі да сябе на кватэру кадэбістаў 27 сакавіка не пусціці, бо яны ня мелі ордэру на арышту. На наступны дзень яны прыйшлі з ордэрам, правялі ператрус і забралі хлопца на допыт.

Крымінальная справа маладафронтайцаў — наступная за справай «Партнэрства». Яшчэ адна крымінальная справа за ўздел у «Мала-

дым фронце» заведзеная на актыўістку зь Нясьвіжу Насту Азарку.

Допыты моладзевых актыўістаў пачаліся па ўсёй краіне. 28 лістапада на допыт у КДБ у Лідзе выклікалі Сяргея Чайку, Віталя Калбыку, Яўгена Лапо. У Салігорску 29 лістапада такія ж самыя візыты зьдзейснілі Глеб Сандрас, Рыгор Астапеня, Зыміцер Бараноўскі і Іван Шыла. Пакуль што ўсе яны праходзяць як съведкі ў справе менскіх маладафронтайцаў, аднак з усіх дапытаных бяруць падпіску, каб яны не распавядалі пра сутнасць допытаў.

Аркадзь Шанскі

У Дзень Волі, едуцы на плошчу, мы пачулі ў мэтро папярэджаньне: цягнік на станцыі «Кастрычніцкая» не спыняеца. На пытаньне маленькай дзяўчынкі «Чаму?» яе мама толькі змрочна пахітала галавой. Большаясьць людзей у вагоне адказ ведала. Рэпартаж Сямёна Печанка.

Скрыжаваньне праспэкту і вуліцы Леніна. З розных бакоў — каля ГУМу, каля Нацбанку, каля «Макдоналдсу» — стаіць па пару соцень людзей, «запакаваных» спэцназам у чорным. Міліцыяны, пашыхтаваныя ў некалькі шэрагаў, налягаюць на людзей, адціскаючы ў супрацьлеглы ад плошчы бок. Людзі час ад часу робяць спробы вырвавацца на праспект, але ўсё ж патроху пасоўваюцца ў бок Паштамту. Крычалку «Міліцыя з народам» хтосьці перарабіў, замяніўшы «народ» на «ўрода». Невялікая аварыя, што здалася непадалёк ад будынку КДБ, выклікала

саркастычную ўсьмешку: «Столькі ДаІшнікаў — а tolku?»

Праз тэлефоны разьбітая на часткі калёна дэмантрантаў каардынуеца: Мілінкевіч будзе ў Купалаўскім сквэры, усе кіруемся туды, абыходзячы спэцназ. На скрыжаваньні вуліц Маркса і Леніна давялося спыніцца: у аўтобусы вярталася ачапленнє з плошчы. Відовішча ўражвала — той колькасці міліцыі з гакам хапіла б, каб спыніць людзей на праспэкце. А гэта ж былі далёка ня ўсе. За рогам вуліцы прыпаркаваныя новенькія «МАЗы», у якіх у ноч на 24 сакавіка вывозілі з плошчы мітынгоўцаў.

Кроў на Дзень Волі

рэпартаж

«Карнікі! — выгукнула ба-буля з гваздзіком, разглядаючы спэктранспарт. — Вось такія і ў вайну людзей зь съвету зжывалі»

З «карнікамі» ў чорным яшчэ раз сутыкнуліся на лесьвіцы, спускаючыся да вуліцы Багдановіча. Многія зь іх адводзілі позіркі.

«Мы з вамі!»

Вялікую калёну дэмантрантаў мы нагналі ля 2-й клінічнай бальніцы. Два маладзёны набылі ў шапіку па «Саўбелцы», са съмехам парвалі газэціны на шматкі і трэсльі імі астатні шлях да скверу. З машыны, што спынілася на чырвонае съятло, жанчына пракрычала: «Мы ня можам прыйсьці сёньня на акцыю, але мы з вамі!»

Мітынг

Ад помніка Янку Купалу даносіліся выбухі: «Жыве Беларусь!» і «Разам!» — пакуль мы дабіраліся, мітынг пачаўся. Побач з намі сустрэліся студэнты і іх выкладчыкі. І тыя, і другія, мабыць, не чакалі ўбачыць тут адзін аднаго, але відавочна прыйшлі з адольковай мэтай.

Пульхны дзяцюк-прадпрымальнік скардзіўся на менчукоў: «Прас...лі Майдан! Мы хіба наезьдзімся з рэгіёнам? Каб я, напрыклад, быў мянчук, то абавязкова прыйшоў бы на плошчу і ўсіх сваіх прывёў бы. І начаваць застаўся бы!»

Народнае ДАІ

Пасля выступу Аляксандра Казуліна людзі пачалі фармаваць калёну. Па на тоўпе пранеслася: «Ідзём на Акрэсьціна, падтрымаем нашых!» Хто аўтар такой ідэі і колькі ісці да Акрэсьціна, шмат хто даведаўся пасля з Інтэрнэту.

Калёна ўвесь час папаўнялася за кошт мінакоў і пасажыраў грамадзкага транспарту, што, пабачыў-

ши людзей пад съягамі, з кветкамі і балёнкамі, далучаліся да шэсціца. Людзі ішлі па ходніках, настроеныя былі выключна мірна. Толькі аднойчы ў раёне перасячэння з вуліцай Гарадзкі вал адбыўся інцыдэнт: вадзіцель адной з машынаў, нездадолены тым, што яму не даюць праехаць, выйшаў і пачаў лаяцца на дэмантрантаў. Тады нехта ўзяўся кіраваць рухам, па чарзе прапускаючы групы людзей і аўто.

Першыя перасыцярогі

Удзельнікі шэсціца пачалі атрымліваць SMS-кі прамагчымы разгон. Знаёмыя, што сядзелі ў Інтэрнэце, паведамлялі пра высуўванье ў раён праспекту Дзяржынскага вялікіх сілаў міліцыі і вайскоўцаў. На людзей гэтыя паведамленні мала дзейнічалі — колькі ўжо такім способам ім манілі пра «выбухі» і «празліцё крыві». Калёна працягвала рух. Аўто, што праносіліся побач з дэмантрантамі, вітальна сыгналілі. На сыгнал салідарнасці наважыўся нават вадзіцель сустречнага трапейбуса.

Сутычка

Калі тэатру Музкамэды па на тоўпе пранеслася: «Кардон!» Дэмантранты пачулі застрашвальны грукат дубінак па шчытах. Да съечання пазнавалі па форме СОБРаўцаў і вайскоўцаў унутраных войскаў.

Калёны парайўніліся. З-за шчытоў наперад выступіў Паўлічэнка ў супрадзкіні двух ахойнікаў. Яны перашкодзілі Казуліну, што разам зь съягарамі выйшаў з на тоўпе дамовіцца, як высьветлілася пазней, аб мірным сыходзе мерапрыемства. Перамоваў на выйшла. Пачаўся брутальны разгон.

Паўсюль званілі тэлефоны, людзі нэрвова крычалі: «Нас разганяюць! Нешта выбухнула!» Па гуку гэтыя выбухі

нагадвалі вайсковыя выбуховыя пакеты. Пачалі зьяўляцца першыя ахвяры катлатнечы — з пабітымі насамі, сінякамі. Нехта, кульгаючы, спрабаваў ускараскацца на схіл, але скаціўся акурат пад ногі «праваахоўнікам», каторыя ўчацьвярох пачалі біць яго хто чым. Некалькі чалавек ляжалі паблізу ходнікаў нерухомыя.

Зачыстка тэрыторыі

Пачалася сырэна «хуткай». Нейкі час яна не магла прабіцца да месца, дзе праста на асфальце ляжаў нерухомы сталь мужчына з акрываўленай галавой. Па на тоўпе там-сям пачало праносіцца: «Тут забітыя!» Мэдыкі не маглі прабіцца праз ачапленыне. У розных месцах працягвалася зьбіцьцё дэмантрантаў: білі ўсіх — дзяўчат, жанчын, пажылых і маладых. Пры гэтым аманаўцы брудна лаяліся.

Побач нехта закрычаў: «Казуліна б'юць!» Калі я падбег да месца падзеяў, экс-кандыдата ў прэзыдэнты ўжо зацягвалі ў аўтобус. «Касманаўты» ў гэты час білі съяўтароў, што хацелі заступіцца за Казуліна.

Натоўп рассышаўся па вуліцы. Дэмантранты пачалі зьбірацца ў невялічкія групы. Дзе-нідзе працягвалі скандаваць лёзунгі. Нехта прапанаваў вяртацца ў цэнтар.

Па дарозе на удзельнікаў шэсціца распачалася сапраўднае паляванье. Асабліва лютавалі людзі ў форме на скрыжаваныні вуліцаў Нямігі і Каралі.

Спэцназаўцы ўварваліся нават на другі знадворны паверх «Гандлёвага дому на Нямізе» — зьбівалі ўсіх, хто меў хоць нейкія адзнакі мітынгоўцаў: значкі, джынсавыя стужкі — альбо прыкметы нядаўнага контакту з «праваахоўнікамі» на праспэкце Дзяржынскага.

Звон Свабоды ў няволі

Уначы з 21 на 22 сакавіка ў Менску затрыманы ўнікальны мастацкі твор — Звон Свабоды (падрабязьней пра яго гл. «НН» №2 за 13 студзеня 2006 г.). Ён дагэтуль знаходзіцца ў Цэнтральным РАУС сталіцы.

Упершыню Звон загучай на Каstryчніцкім пляцы 20 сакавіка. Аўтары Звана Алесь Шатэрнік і Аляксей Марачкін кажуць, што да іх звірнуліся актыўсты каманды Казуліна і прапанавалі прынесыць яго на пляц. Шатэрнік, які раней казаў, што Звон будзе гучыць на Дзень Волі, пагадзіўся: «Мне Алесь Пашкевіч (старшыня Саюзу беларускіх пісьменнікаў. — «НН») гарантаваў, што яны вернутъ Звон назад. Я ідаверыўся пад гарантыйю Пашкевічага слова».

Звон загучай над тэрыторыяй Вольнай Беларусі — на пляцы, якому яго абаронцы з прапановы ўладзімера Арлова надалі імя Каствуя Каліноўскага. Аднак пазней, калі Звон вывозілі з пляцу, машыну зь ім затрымалі міліцыянты. У гэты час у аўтамабілі былі А.Пашкевіч, актыўіст казулінскай каман-

Звон Свабоды на Каstryчніцкай Плошчы 20 сакавіка.

ды Мікалай Карпачоў і кіроўца. Сыярша міліцыянты высцялілі прэтэнзіі да аўтамабіля, але ўрэшце стала ясна, што ім патрэбны Звон. Яго канфіскавалі, патрабуючы паказаць дакумэнты на мастацкі твор (ці ж жарт — больш за 100 кг каляровага металу, бронзы?).

На недасьведчанасці затрыманых (вэрсія А.Шатэрніка) ці па самадурстве міліцыі (вэрсія Ніны Шыдлоўскай, прэс-сакратаркі А.Казуліна) ніхто з суправаджальнікаў не

парупіўся запатрабаваць ко-плю пратаколу канфіскапіі. «Ім паказалі паперу, але ў руکі не далі», — кажа Н.Шыдлоўская.

На цяперашні момент А.Шатэрнік сабраў дакумэнты, якія сьведчаць, што ён аўтар Звона Свабоды. Гэтыя сьведчанні ён мае падаць у Цэнтральны РАУС, каб вярнуть свой твор. «Думаю, яго забраці адмыслова, каб Звон Свабоды не прагучай на Дзень Волі, — кажа скульптар. — Але гэта сьвятая реч, у гэтай бронзе гучыць Боская душа. Там напісаныя слова Бібліі, слова святой Эўфрасінні Полацкай. І трывама гэту реч за кратамі — блізьнерства, на яе нельга ўздымаць руку. З тымі, хто падыме на Звон руку, будзе тое, што і з тымі, хто нішчыў храмы: пра іх усіх расказываюць, што яны былі пакараныя потым».

Шатэрнік упэўнены, што Звону Свабоды нічога не пагражае: сьвятая реч здольная

абараніць сябе. «Наўрад ці ў каго падымецца рука на яго». Прыкладна туго ж думку ў даступнай для сябе форме карэспандэнту «НН» выказаў і дзяжурны міліцыянт Цэнтральнага РАУС: «Ды каму ён трэба — ваш Звон? Звярніцеся ў прэс-цэнтар ГУУС». Кіраўнік прэс-цэнтра Менскага ГУУС Алег Сылепчанка, у сваю чаргу, быў ляканічны: «Я ад вас упершыню чую, у нас жа ёсьць ня ўся інфармацыя. Чаму з Цэнтральнага РАУС паслалі да нас? Ни ведаю — можа, у іх не было часу вам адказваць».

Скульптар кажа, што хоча падарыць свой твор Менску: «Многія краіны маюць свой Пляц Волі і Звон Свабоды. У Менску каля ратушы была гадзіннікавая вежа, дзе мог бы гучыць Звон Свабоды. У будынку наступаць ратушы, дзе цяпер музычны каледж, прымалася Трэцяя Ўстаўная грамата БНР. Ён мог бы гучыць і там».

Адам Воршыч

Судзьdzі сыходзяць

Судзьdzі Савецкага суду Менску Алена Крайчык і Руслан Казадаёў, вядомыя сваімі прысудамі ўдзельнікамі мірных акцыяў пратэсту, звольненыя “з уласнага жаданья”. Такая фармулёўка, паведамляе АФН, пазначана ў указе прэзыдэнта №180 “Аб вызваленіі ад пасадаў судзьdzяў судоў Рэспублікі Беларусь” ад 28 сакавіка 2006 г. Казадаёў і Крайчык — адзіныя ў сышце, хто пакідае пасаду не з нагоды пэнсійнага веку. Беларускія праваабаронцы ўнеслы іхныя імёны ў сьпіс асобаў, супраць якіх пропануецца прыняць абмежавальныя меры.

AШ

Трэцяя рэвалюцыя Веранікі

Стажэрку люблінскага выпуску «Газэты выбарчай» Вераніку Самаліньскую затрымалі ў ноч на 24 сакавіка разам з астатнімі жыхарамі намётаўага гарадка на Кастрычніцкім пляцы. Суд Ленінскага раёну Менску 27 сакавіка асудзіў яе на 10 сутак за «ўдзел у несанкцыяным мерапрыемстве».

Зь Веранікай я пазнаёміўся ў 2002 г., калі яна разам з групай кракаўскіх студэнтаў прыехала ў Беларусь. Вераніка была ў групе наймалодшай. Дзяўчыну вылучала прага да нефармальных контактаў са звычайнімі беларусамі — ёй яўна бракавала афіцыйных экспкурсіяў.

Летась Вераніка займалася арганізацыяй у Любліне

канцэртаў забароненых беларускіх гуртоў, брала ўдзел у акцыях салідарнасці, пісала пра гэта ў «Газэту выбарчую».

19 сакавіка, калі мы разам ішлі на плошчу, дзяўчына пажартавала, што для яе гэта трэцяя рэвалюцыя: «Мама, калі была цяжарная мною, хадзіла на акцыі «Салідарнасці». Другая рэвалюцыя — украінская. Дзяўчына была на Майдане ў сямія гарачыя дні.

Улетку, падчас прыезду на выпускны вечар Беларускага ліцэю, Вераніка цешылася, што презыдэнцкія выбары ў нас пройдуць улетку: «Надта ж халодна зімой у намётах. Рабіце рэвалюцыю летам, і я да вас абавязкова прыеду». Але

ўсё адно прыехала.

У Веранікі была гасцінявая віза: яна баялася, што ў якасці журналісткі яе сюды ня пусцяць. Зьнешні выгляд яе, аднак, прыцягнуў увагу не аднаго беларуса: «бундэсвераўская» куртка зь бел-чырвона-белым значкам, стракаты шалік з налепкай «Юшчанку — так!» і велічэзны заплечнік з памаранчавай стужкай. Хоць у выданні пра Беларусь піша Вацлаў Радзівіновіч, а Вераніка — пра Люблін, яна зрабіла шэраг артыкулаў пра выбары — пра датэрміновае галасаванье, рэпартажы з канцэрту на Бангалоры і з Кастрычніцкай плошчы 19 сакавіка. Канцэрт, нягледзячы на дрэнны гук і нятульнасць плошчы, зрабіў на яе

вялікае ўражанье: «У вас спарадыны жывы рок!» А Плошча зьдзівіла мужнасцю беларусаў, што не спалохаліся страшылак КДБ.

Беларускі Майдан ёй спадабаўся больш, чым украінскі: «Вы больш дружны і арганізаваныя. На плошчы я сутыкнулася з неверагоднымі прыкладамі — незнаёмыя людзі гатовыя аддаць апошняе».

Потым Вераніка на пару дзён зъехала ў Горадню, дзе яе ўразіў візит у мясцовы штаб Мілікевіча: у пустым офісе за кампютарам сядзіц Віктар Шалкевіч, які на пытанье «Дзе ўсе?», коратка адказвае: «Сядзяць!» У Менск Вераніка разам з гарадзенскімі сябрамі прыехала ў чацьвер і ад абеду была ў намётаўага гарадку. Увечары пайшла ў інтэрнэт-кавярню адаслаць матэрыялы для «GW». Казала, што тыя дзесяць хвілінай, што яна выбралася з плошчы, былі «самымі страшнымі ў яе жыцці».

Мама Веранікі кажа пра яе ідэалізаванае ўяўленне пра беларусаў, як пра «выбітны народ добрых людзей». Пасля вучобы ў Польшчы Вераніка марыла паступіць у адну з беларускіх ВНУ, каб пасля працаўаць у Беларусі.

Падчас начнай «спэцапрацы» па згортаўні на мётаў Вераніка не скарысталася з магчымасці сышыці разам з журналістамі. Але я б моцна зъдзівіўся, каб яна гэтым «правам» скарысталася. На ўгаворы пайсыці начаваць да сябrou на кватэру адказала: «Застануся да канца».

Сямён Печанко

Вераніка Самаліньская ў судзе.

КОПІЯ ПЛАДШКЕВІЧ

Павал Севярынец — у 1998—2004 лідэр незарэгістраванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высылцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

«...Галасуйце за Аляксандра... — твар 70-гадовай бабулькі расцьвітае, — ...Мілінкевіча!» Спaloханая старая жахаецца. Як?! Прэзыдэнт Аляксандар — не-Лукашэнка?..

«Ці дасыць Мілінкевіч разгарнуцца фэрмэрам?» — зморана, але з надзеяй пытаем кабета гадоў 40, якой ля Сітна вылучылі 20 га пяску і цяпер абdziраюць бы ліпку.

«Толькі за Лукашэнку!» — ледзь адчыніўшы дзверы, заяўляе немаладая жанчына з палаочымі чорнымі вачымі. З-за яе сыніны высоўваецца мужык: «Давай сюды, мы будзем за Мілінкевіча». «За Лукашэнку...» — не здаецца кабета. «Муж сказаў за Мілінкевіча, значыць — за Мілінкевіча!» — нават хлопаныне дзьвярэй не заглушае раптоўнай сямейнай сваркі.

«Дык што, цяпер усе галасуем за яго? — прастадушна пытаем бабуля веку Каstryчніцкае рэвалюцыі. — А ці зъменіцца яно да лепшага?» «Зъменіцца, абавязкова зъменіцца!» «Ой, мы ўжо не дажывём» — сумніеца бабулька. «Дай вам Божа здароўя — дажывём!» «Дай Божа...» — з нечаканай цепельнай прыгортве бабулька да грудзей «Мілінкевіча» і ўсміхаецца амаль дзіцячай усымешкай.

«За Мілінкевіча? Паша, бутэлька — і хоць за чорта лысага!» Не, мы ня ўдзельнічаем у

Выбарчы кодэкс

спойваныні беларускага народу.

Кампанія «ад дзьвярэй да дзьвярэй» мэтадычна, хата за хатай, прасоўваеца па Малым Сітне. Сабакі шалеюць, брэшуць, рвуцца на ланцугах і апчэрваеца так шчыра, быццам іх нацкоўвалі адмыслова на нацыяналістаў.

«Колькі табе за гэта даюць?» — ківае на агітацыю магутны лясынік, выразным жэстам папіраючы пальцы ў шчэнці. «Два гады «хімі», — адказаю, — а нашым маладафронтайцам зараз даюць яшчэ болыш».

У чацвер, 16 сакавіка, увечары ў інтэрнат зъяўляеца ўчастковы й трэх міліцыянты з раёну (зусім ня простыя — кіраўнік полацкага крымінальнага вышуку, начальнік ДАІ і нейкі чын у цывільным, які камандуе парадам). «У Сітне ўчынена злачынства. Правяраем увесі кантынгент. Севярынец і Яхімовіч [мой сусед], ездзім у сельсавет разбірацца». Іншыя трэх «хімікі» гасціць чамусыці не цікавяцца. Майго суседа пакідаюць у машыне, мяне заводзяць на прахадную леспрамгасу, дзе прысутнічае адно незнамы мне мужык «пад градусам». Міліцыянты час ад часу водзяць мужыка за дзверы, пэўна, на інструктаж, і ўрэшце той заходзіць ды заяўляе мне: «Прапала бэнзапіла. Прызнавайся, а то будзе горш!..» Ясна, правакацыя. «У аддзел!» — коратка распараджаецца незнамец у цывільным, і мяне

СЪЦІСЛА

Ліда

Навучэнцу зь Ліды **Сяргею Чайку** з 17 сакавіка адміністрацыя ўстановы (дырэктар Ю.Грыневіч) пагражае выключэннем: Чайка распайсоджваў агітацыйную матэрыяліялі Мілінкевіча.

Шукноўцы крымінал

22 сакавіка ўвечары ў цэнтры Менску былі затрыманыя **Сяргеж Салаш і Сяргей Сацук** — актыўнікі штабу А.Мілінкевіча. Затрыманыне праводзілі супрацоўнікі КДБ (у цывільным) і міліцыянты з Каstryчніцкага РУУС. Пры сабе кадэбісты мелі раздрукуюкі тэлефонных размоваў С.Салаша. Актыўнікам выстуляюць аўбінавачаныне ў крымінальной справе па «падрыхтоўцы масавых беспарафдакаў».

Крымінальную справу рыхтуюць на маладафронтайцаў з Жодзіна **Сержука Гудзіліна, Яўгена Ваўкаўца і Алеся Чырэйку**. 22 сакавіка хлопцаў

двойчы выклікалі на допыт. Падводле папярэдняй інфармацыі, на іх зъбіраюцца завесыці крымінальную справу за прыналежнасьць да незарэгістраванай арганізацыі.

Горадня

21 сакавіка выпусцілі з-за кратай і паўторна арыштавалі на 5 сутак актыўісту **Яўгена Лясоцкага і Андруся Мялешку** — за «нецензурную лаянку». Лясоцкі быў на волі дзьвяре гадзіны. Мялешку а 23-й гадзіне 21 сакавіка прывеззілі з ізалятару Ленінскага РАУС на чыгуначны вакзал, дзе затрымалі праз дзьвяре хвіліны і завеззілі ў спэцпрымальнік Каstryчніцкага РАУС гораду.

На 10 сутак арыштавалі 24 сакавіка актыўіста непрызнанага Саюзу паліяка **Анджэя Лісоўскага**. У судовым рашэнні напісалі, што ён «моцна лаяўся на адресураду і супрацоўніку міліцыі».

Берасьце

У Берасьці праваабаронцу **Уладзімеру Вялічкіну** 22 сакавіка паўторна арыштавалі, нават не выпускаючы з-за кратай: проста адвеззілі з спэцпрымальніка ў РАУС і зноў аўбінаваці ў нецензурнай лаянцы.

23 сакавіка па заканчэнні арышту на волю так і ня выйшлі **Юрась Губарэвіч**, кіраўнік абласнога штабу А.Мілінкевіча, і **Яўген Пракурат**: іх адвеззілі ў іншы РАУС Берасьці і асудзілі 24 сакавіка на чарговы 7 сутак.

Сыціана Навасяльчана, у якога тэрмін скончыўся 24 сакавіка, ня выпусцілі, а павеззілі з турмы ў РАУС — каб асудзіць на новы тэрмін. Затрыманага гэткім жа чынам 24 сакавіка **Зымітра Шыманская** меліся судзіць 27 сакавіка, аднак унацы з 26 сакавіка яму стала блага, і яго паклалі ў інфекцыйны шпітал.

Намётавы гарадок

21—23 сакавіка за пражыванне ў намётавым гарадку, дапамогу ягоным населеннікам, прысутніцы каля яго былі асуджаныя **Уладзімер Кішкура** (**1 суткі**), Настася **Васіленка**, Настася **Кавалёва**, Ганна **Кухарава** (усе — па **3 сутак**), Тацяна **Нядбаева**, **Зыміцер Галіноўскі**, Настася **Мілаванава**, **Лізавета Пяткевіч**, **Ліда Саўко**, Тацяна **Скурат** (**5 сутак**), **Валер Астраверхай**, **Святлана Бабінцева**, **Аляксандар Буракоў**, **Ірына Дарафеічук**, **Юлія Ефімовіч**, **Ільля Кульбіцкі**, **Наталья Кунцова**, **Сяргей Лугін**, **рок-связчак Святлана Сугака**, **Юлія Яхімовіч**, **Міхail Уласаў** (**7 сутак**), **Андрэй Адамовіч**, **Віталь Алейнік**, **журналіст Вадзім Аляксандровіч**, **Аляксандар Карапыш**, **Аляксей Амелін**, **Кацярына Аніскевіч**, **В.Анушкевіч**, **Канстанцін Арцеменка**, **Сяргей Бабіцкі**, **Ян Бабіцкі**, **Яўген Бірук**, **Алег Борын**, **Валер Браднёўскі**, **Аляксей Буклей**, **Аляксандар Варахоб**, **Раман**

Малога Сітна

цягнуць у машыну.

У Палацкім райадміністраціі складаецца пратакол па «ху́ліганцы»: «Размахваў рукамі, нецэнзурна лаяўся, спрабаваў учыніць бойку».

Адмаўляюся што-небудзь падпісаць. Вязуць у гарадзкі ізалятар. І міліцыянты-ахоўнікі, і люд, што сядзіць на «сутках», абмяркоўваюць «выбары», згаджаюцца, што налічаць, як мае быць, кожуць: систэму абавязковага трэба мяняць.

Назаўтра ў судзе мужык, які нібыта згубіў пілу, блыгаецца ў паказанынях: «Ён нешта казаў па-беларуску... Можа, лаяўся так... матам». «У беларускім мове мату няма», — адказваю. Судзьдзя (між іншым, з

Вушаччыны) нечакана згаджаецца, і —

першы выпадак за 10 гадоў! — мяне вызваляе.

Але за дзявятым ўжо стаіць начальнік спэцкамініструры з брыгадай. Вязуць у Ветрына, дзе дзве гадзіны чакаюць указаныня «з вышыні». Нарэшце адбіраюць у мяне пасъведчаныне даверанай асобы Мілінкевіча, забараняюць назіраць на выбарах і пад канвоем двух супрацоўнікаў вязуць у Сітна. Селяць у пакой зь міліцыянтамі: цяпер любы выхад на вуліцу — толькі ўтрох. Даведваюся — пакуль я быў у Палацку, з пакою зынікі ўсе гроши.

У леспрамгасе пярэпалах. Убачыўшы настрой галасаваць за Мілінкевіча, начальніца

распускае чуткі: маўляў, Севярынец падкупае людзей, частую іх «максімкай» і цукеркамі. Люд абурана абвяргае «дэзу» перад міліцыянтамі.

А 8-й раніцы 19 сакавіка ў інтэрнат прыбывае «падмацаваныне»: абласны кіраўнік камітэту выкананія пакарання са сувітай і начальнік каміндуруры. Шасыцёра чыноў вартуюць аднаго «хіміка»! Галасаваныне — пад канвоем. Кіраўнік камісіі адмаўляеца даць

інфармацыю пра датэрміновае галасаваныне

(хаця мне ўжо паведамлі — каля 40%).

Пасыя таго, як у Менску дзясяткі тысячаў людзей выходзяць на плошчу, «варт» атрымлівае тэлефонны загад: сядзець у Сітне і ў панядзелак, і ў аўторак, і ў сераду...

Заявам сіценскай камісіі пра тое, што за Мілінкевіча ў ўсіх прагаласавала ўсяго 22 чалавекі, людзі ня вераць: «А чаго тады Пашу назіраць не пусцілі?!» «Менск бушуе!» — задаволена кожуць ясконічныя і паказываюць, каб міліцыянты ня бачылі: трымайся!

Штовечар па тэлевізіі разам з «вартай» бачым шматтысячныя аграмады пад бел-чырвона-белымі сцягамі Хрыста. Рух Божае волі апаноўвае сэрца Беларусі!

Гэта не Майдан. Гэта беларуская Плошча. Плошча Перамогі.

в.Малое Сітна

— Колькі табе за гэта даюць?

— Два гады «Хіміі».

• • • • •

СЪЦІСЛА

Вахрамееў, Андрэй Вінакураў, Павал Галембіеўскі, Алег Гаўрылаў, В.Гец, Уладзімер Грыбовіч, Антаніна Гулько, журналіст Зыміцер Гурніевіч, Андрэй Дзенісевіч, Юры Дзюк, Кірыла Жайток, Уладзімер Захарэвіч, Арцём Золатаў, Уладзімер Казак, Валер Каўбаска, Тацяна Кебікова, Кострычай, Ліпень, Лугіна, Арцём Лук'янчык, Лучына, Аляксандар Лычайка, Андрэй Ляневіч, рэжысёр Валер Мазынскі, Аляксандар Малаштан, Лявон Маліноўскі, Ларыса Насановіч, Пажарава, Паліна Пархімовіч, Віктар Пінчук, Аляксей Пішчада, Дар'я Растворчук, Ільля Ращэтынкаў, Канстанцін Руткоўскі, Гелена Савянкова, Дзяніс Садоўскі, Яўген Самаль, Святаслаў Сокал, Аляксандар Сыцяпанаў, Сяргей Сыцяпанаў, Мікалай Тоўсыцкі, Канстанцін Усянок, Уладзімер Усьцінаў, Максім Фралоў, Раман Хандзюн, Андрэй Церашкоў, Юры Чавусаў, Эдуард Чувак, Канстанцін Чыкалалаў,

Андрэй Шукала, Мікалай Шуцянкоў, Але́сь Шыловіч, Дзяніс Шэлэг, Уладзімер Ямкавы, Артур Ярамчук (10 сутак), Антон Тарас (11 сутак), Алег Барысевіч, Міхась Багрын, Іван Жаніхоў, Іван Шаблінскі (12 сутак), грамадзянін Расеі Сямён Сагацелян, Сяргей Салаш (13 сутак), Павал Амbrasовіч, Віктар Бурылюк, Іван Ваўчок, Канстанцін Віктаровіч, Уладзіслаў Грабавы, Уладзімер Жароў, Алег Жлутка, Андрэй Зуеў, Міхail Кандрашоў, Сяргей Каскоў, Андрэй Катаўсас, журналіст з Украіны Андрэй Любка, Анатоль Любядзька, Вольга Маклакава, Юр'ея Меляшкевіч, Сяргей Міхноў, Станіслаў Стогній, Раман Вусыцінаў, Пятро Цераўшэнка, Яўген Чарных, Андрэй Шумараў (15 сутак). Невядомыя тэрміны арышту: Юля Каслер, Вадзім Пархімовіч. Штрафамі пакараныя Уладзіслаў Андросаў (1 базавая величыня), Юры Галавань, Ларыса Куніцкая, Ірына Лаўроў-

ская, Алена Лукашэвіч (па 2 б.в.), Тамара Лукашэвіч (20 б.в., 620 тыс. руб.). Юр'я Алейніка адпусцілі, уручыўшы позыв. Апрайдулі адзінага чалавека — Вячаслава Навакоўскага, якога захапілі зусім выпадкова пры зачыстцы, і ён здолеў гэта даказаць з дапамогай адваката.

Зранку 22 сакавіка зьбітага міліцыянтамі Міхайлай Аўдзееўва з плошчы забрала машына хуткай дапамогі. 23 сакавіка затрымалі 68-гадовую Галіну Січык, маці Вячаслава Січыкі. Жанчыну адпушцілі, толькі калі ў ёе здарыўся сардэчны сплюхтаваць і давялося выклікаць хуткую. Самога В.Січыкі звабілі з пляцу правакацый: вывезвэль ў машыне зь нібыта дыпламатычнымі амэрыканскімі нумарамі, перасадзілі ў аўтобус, дзе жорстка зьбілі й інсцэнавалі расстрэл.

Штурм гарадка

Падчас штурму намётавага га-

радка на Кастрычніцкай плошчы ў ноч з 23 на 24 сакавіка затрыманыя Тацяна Грудзько, Аляксандар Плаксіцкі, Арсень Канаплёў (усе асуђаныя на 3 сутак адміністрацыйнага арышту), Надзея Бабіч, Кацярына Бязмацерных, Вольга Крываносава, Наталья Крываносава, Святланна Лявонаўва, Тацяна Сіверына, Аксана Сяргеенка, Зінаіда Хіло, Кацярына Фурса, Юлія Чуяшова (4 сутак), Яўген Афнагель, Барысевіч, Надзея Батура, Іван Бенедыктаў, Будай, Віктар Грышкевіч, Еўціхіеў, Яўген Завесьніцкі, Аляксандар Краўчонак, Юры Пахуць, Павал Прохараў, Кірыла Рабыкін, Рыгор Рудэнкоў, Салодкі, Дзяніс Станкевіч, Мікалай Хіло, Цукрэнка, Цялегін, Міхась Чыжык, Руслан Шалайка (5 сутак), Андрэй Адзінцоў, Юлія Ахмадзіева, Ірына Бурак, Яўген Ваўкавец, Яраслаў Берніковіч, Марына Вашкевіч, Сяргей Вераб'ёў, Іна Габрыель-чык, Юліян Гайдук, Алена Жызынь-

www.SVABODA.ORG

Пасол Польшчы ў Беларусі (1998-2002) Марыюш Машкевіч, затрыманы ўначы 24 сакавіка ў намётавым лягеры, атрымаў у судзе Ленінскага раёну 15 сутак арышту.

ХРОНІКА

неўская, Святлана Жылінская, Зайцау, Надзея Кавалеўская, Аляксандар Казулін (пляменынік кандыдата ў прэзыдэнты), Дзяніс Карноў, Алеся Копаць, Настасься Коршук, Ксенія Кручок, Алеся Мазур, Сяргей Мурашка, Алена Пеляпат, Аксана Рудовіч, Антон Сасноўскі, Валерый Саўчанкаў, В.Сахарчук, Віктар Сянько, Натальля Сячко, Субач, Тацяна Ўласенка, Сяргей Церах, Віктар Шмыгаў, Дзяніс Шыйко (**7 сутак**), Дар'я Зялінская (**8 сутак**), Надзея Сінкевіч (**9 сутак**), Мікіта Абраменка, Антон Агароў, Пятро Адамовіч, Багдан Арлоў, Віктар Арлоў, Аляксей Аспінка, Аўдзейчык, Станіслаў Багданаў, Андрэй Баранаў, Мікіта Баталаў, Павал Батуеў, журналіст Эдуард Брокараў, журналістка Тацяна Ваніна, Аляксандар Ванчук, Алеся

Васілеўскі, Валер Вішнеўскі, Віктар Гавака, Цімур Газімаў, Зьміцер Гарачка, Сяргей Гарэлік, Жанна Гізун, Юры Глушакоў, Алег Граблеўскі, Грань, Настасься Дарафеева, Марыя Дзівіна, Т.Дзядок, Паліна Дзянісава, Дубовік, Л.Еўдакімава, Зьміцер Жых, Ірина Завадзкая, Натальля Зямчонак, Сяргей Ількевіч, Віталь Каваленак, журналіст Вадзім Казначэй, Аляксей Казулін (пляменынік кандыдата ў прэзыдэнты), Сяргей Карбановіч, Дзяніс Ка́роль, Дар'я Кастэнка, Аляксей Конаш, Максім Корж, Глеб Курцоў, Кучынскі, Яўген Лабанаў, Яна Лайрыновіч, Сяргей Лацинскі, Павал Лукін, Антон Ляшчоў, Зьміцер Лістахаў, Лысюк, Надзея Манцвіч, Зьміцер Мацуک, Місюк, Сяргей Міхіёнак, Іван Паршын, Віктар Пінчук, Стас Пачобут,

Пашыток, Пералыгін, Аляксандар Пірэйка, Сяргей Пісарык, Юры Пячэрскіх, Аляксей Раковіч, Аляксандар Рамановіч, Рапека, Рэзьнікаў, Павал Савіцкі, Irap Салавей, Зьміцер Салаўёў, польская журналістка Вераніка Самалінская, Аля Сідаровіч, Аляксандар Сінкевіч, Павал Сінькевіч, Алеся Страпцоў, Павал Сяргееў, Юры Талапла, Кантстанцін Усянок, Павал Харламчук, Аляксей Хмялеўскі, Ціхановіч, Валадар Цурпанаў, Чарноў, Настасься Чахоўская, Ільля Шчарбінскі, Юры Ягораў, Irap Якаўлеў, Даніла Яскейскі, Віталь Яцко (**10 сутак**), Раман Шчэрбаў (**11 сутак**), Віктар Грынчык, Станіслава Гусакова, Мікіта Красноў, Антон Сьвірдовіч, Сяргей Шмляёў (**12 сутак**), Максім Знак, Аляксей Пашук (**13 сутак**), Зьміцер Аб-

разцоў, Юлія Балонкіна, Дзяніс Ващевіч, грамадзянін Рasei Эдуард Глезін, Сяржук Гудзілін, Васіль Давідовіч, Зьміцер Да́шкевіч, Дзяніс Дзянісаў, Іна Дзячак, Мікіта Залескі, Аляксей Зубок, Артур Кавальчук, Яўген Казлоў, грамадзянін Rasei Алег Казлоўскі, Мікола Карапёнак, Ганна Касцюк, Аляксей Кашэль, Кірыла Ксяндзоў, Тацяна Куўшинаўа, Зьміцер Лапцёнак, канадскі журналіст Фрэдэрык Лявуа, Васіль Левадовіч, Арцём Лук'янчык, журналист «НН» Арцём Ліва, В.Малашыцкая, эксп-пасол Польшчы Марыюш Машкевіч, Яраслава Наўменка, Міхаіл Наскоў, Яўген Неткачоў, Irap Падалінскі, расейскі журналіст Аляксандар Падрабінек, Валянціна Палевікова, Зьміцер Паўленка, Міхаіл Пілаць, Зьміцер Рагачоў, Сяргей

Як я сядзела ў жодзінскай турме

Журналістка «Нашай Нівы» Тацяна Сынітко была затрыманая ўначы 24 сакавіка на Кастрычніцкім пляцы. Для яе і яшчэ сотні схопленых не знайшлося месца на перапоўненым Акрэсціні. Яны трапілі ў жодзінскі ізалятар.

Па дарозе ў Жодзіна нас папярэдзілі: гэта сапраўдная турма. Хоць мы мелі статус часова затрыманых і трапілі ў ізалятар часовага ўтырымання Жодзінскага ГУУС, хоць нас ахоўвалі не салдаты ўнутраных войскаў, як у турме, а супрацоўнікі жодзінскай міліцыі, адрознасьць парадкаў ад акрэсцінскіх адчуваеца. Першае, што чуеш, зрабіўшы крок з аўтазаку — жорсткае «Рукі за сыпіну!». Пры спыненыхні — «Тварам да съяніны!». Як суправаджэнне — «Не размаўляй!», «Галавы не павяртаць!». Трэба быць псыхалягічна гатовым. Нас рыхтавалі... канваіры, што везьлі партыю дзяўчат зь Менску. «Там праста такія парадкі. Абстаноўка будзе ня дужа вясёлая».

Памятайце: калі на вас складзены адміністрацыйны пратакол, да суду вы — часова затрыманыя.

«Як у кіно»

У першым «перадлазніку»-сутарэнні кожнага чакае абавязковы «шмон». Сапраўдны, як у кіно. Руکі на съяніну, ногі на шырыню плячэй, курткі расшпіліць. Дзяўчат абшукваюць супрацоўнікі-жанчыны. Запытаюць пра мабільнікі, колюча-рэжучыя прадметы — голкі, шпількі... Калі разьмесцяць па камэрках, будзе яшчэ адзін «шмон» — тыпова турэмны. Кожную камэру асобна выводзяць на калідор, шыхтуюць тварам да съяніны, потым невялікім партыямі (па трох чалавекі) вядуць у асобнае памяшканыне. Там трэба распранушча дагала. Кожную зънятую рэч, акрамя ніжніх бялізны, перапісваюць на адмысловы блянк. Кожную з нас даглядчыцы (жаночага полу) прасілі двойчы прысесці і ўстаць. Тымчасам шманаюць і камэру.

Інтэр'ер

Нам трапілася прасторная, мэтраў на дваццаць, камера №96. На восем

асобаў, хоць мы там жылі ўшасцёх. Было месца патанчыць, паадціскацца ад падлогі. Адзінае, перашкаджаў не дахоп свежага паветра. Там сыравата й цяжка праветрываць.

Пасярэдзіне памяшканыня — забэтанаваны стол і дзве лаўкі паабапал, з трох бакоў — чатыры «шконкі» (ложкі) у два ярусы. На кожным спальнym месцы — коўдра, танюткі матрац і невялікая падушка. Цьвердата, але можна падсьцяліць куртку ці швэдэр. Мне ўдалося высцаша за ўесь «майданы» тыдзень. Кожнаму выдаецца пасыцельная бялізна, «вафельны» ручнік і жалезні кубак бяз ручкі. З мэблі ёсьць яшчэ жалезнай съянінай шафы і невялікая палічка для кубкаў. У процілеглы куце — прыбіральня, без кабінкі, адасобленая цаглянай съценкай мэтровое вышыні. Гэта самае нязручнае і псыхалагічна цяжкае месца ва ўсім абсталяваныні турмы. Мятла, съметніца, рукамыйніца з адным кранам (гарачай вады няма). Для мышыці выдаюцца два неялікія кавалкі гаспадарчага мыла з пахам ёду і яшчэ нечага кіслага — мабыць, дэзынфекцыі. Замест туалетнай паперы — некалькі чистых часопісаў з блянкамі для адзначэння яўкі міліцыянтаў на нейкія заняткі.

Вокны камэры закратаўаныя з двух бакоў, плюс жалюзі звонку. Яны не герметычныя: калі трохі вывернуцца, бачны кавалачак неба і дах будынку наступраць. Па асьвятленыні няцяжка

Працяг са старонцы 16.

ХРОНІКА

Раманоўскі, Аксана Сенчанка, Арцём Скарабагаты, Леанід Скарбагаты, Антон Столляр, Талстой, Н.Тарасава, Андрэй Трызубаў, Але́сь Чырэ́йка, Уладзі́мер Шаблаеў, Андрэй Шумараў, Юры Шумовіч, Валер Шыла, Андрэй Юркоў, Дзяніс Юхновіч (15 сутак), Аляксей Адамовіч, Аляксандар Аляб'еў, Канстанцін Арціменка, Дзяніс Арэшка, Юры Бакур, О.Баранчук, Тацяна Баранчук, Аляксей Більдзюк, Л.Бужэленка, Дзяніс Буйніцкі, Але́сь Буракоў, Сяргей Бялевіч, Бялько, Васількавак, Яўген Ваўкавец, Зыміцер Вянско, I.Волчак, Усеўнік, Вяроўскі, Т.Гайдук, Аляксей Гарадзінскі, Гаранюк, Але́сь Гізун, Алэг Грубіч, Тацяна Грышан, Аляксандар Дара-гаўчай, Яўген Дземідовіч, Натальля Дзямчонак, Алэг Дзяч-

коў, Н.Дулуб, Аляксандар Дызун, Аляксандар Дэпрыс, Віктар Яеўнік, Кацярына Жалезка, Кацярына Жылінская, Жлоба, Аляксандар Залатар, Ціхан Золатаў, Уладзі́мер Зорын, Андрэй Зуеў, Дзяніс Зюкаў, Е.Іванова, Іна Іванова, Яўген Іванюк, Мікола Ільлін, Даніла Іназемцаў, Мікола Кавалёнак, Е.Казак, Зыміцер Казлоўскі, Уладзі́мер Кандрусеўч, Аляксей Каральчук, Віталь Карбінскі, Тацяна Касцюк, Кацэўскі, Віктар Кірэеў, Кацярына Клецаўка, Іна Кліметка, Н.Кавалеўская, Андрэй Качанаў, Андрэй Козел, Аляксандар Конаш, О.Корсак, Т.Касцюк, Сяргей Красуцкі, Віталь Красячкоў, Аляксей Кубаев, Зыміцер Кузьняцоў, Яўгенія Кудзіянаў, Зыміцер Куніч, Вера Купчанка, Е.Кур'янава, Аляксандар Куўшынаў, Тацяна

Лавінская, Аляксандар Лантух, Яна Лайрановіч, Сяргук Марчык, Сяргей Мацкіць, Аляксей Мітрафанаў, Ганна Мурадава, Д.Мурабава, Натальля Нарэль, Ж.Новік, Аляксей Новікаў, Зыміцер Палойка, Мікіта Паўроз, Марыя Піліява, Аляксандар Паўыгін, Пракацень, Дзяніс Пугач, Пульніка, Уладзі́слau Равуцкі, Алена Радына, Уладзі́мер Раманюц, Кірыла Расолька, Рахманаў, Віталь Ругайны, Ігар Русанаў, Е.Саўчанкаў, І.Садоўскі, Сцяпан Свідзэрскі, Валер Сянько, В.Сілкова, грэка-каталіцкі сьвятар Андрэй Сідаровіч, П.Сількевіч, Вадзім Смок, Вольга Сныткіна, Н.Стахоўская, Надзея Сычугова, Антон Свірьдовіч, Іван Сыцепанцоў, С.Тамкоўская, Л.Цітова, Ян Тамілін, Кацярына Ткачэнка, Канстанцін Усьценка, Андрэй

Фамін, Павал Фінькевіч, Мікалай Цімафеев, Максім Чабан, Алег Чамерка, Тацяна Шандовіч, А.Шатэрava, Яўген Шадко, Зоя Шчало, Іна Шышненская, Якаўцаў, Яўген Якіменка, Кацярына Янкевіч, Ірына Ярашэвіч.

Аштрафаваныя журналістка Тацяна Сынітко, Тацяна Віткоўская (на 30 б.в. штрафу, 930 тыс. руб.), Крысціна Шацікава, Тацяна Ларына, Ж.Ямайкіна (на 20 б.в., 620 тыс.), Натальля Баярына (50 б.в., 1 млн 550 тыс.).

Непаўнолетнія Ксенію Ёлкіну, Алену Ігнацьеву, Яўгенію Карону, Паліну Курыловіч, Руслана Мацьвеева, Арцёма Платонава, Таню Н. адпусцілі зранку. Адпусцілі таксама Вадзіма Зянкі.

Некаторыя адвезеныя ў Жодзіна арыштантвы з 24 сакавіка трымаюць галадоўку.

Як я сядзела ў жодзінскай турме

Працяг са старонкі 15.

зразумець, якое надвор'е і колькі часу (гадзіннікі забіраюць, а радыё гаворыць ня ўесь час). Святло гарыць круглыя суткі: удзень — лямпачка пад столлю, уначы — «начнік» (цьмянейшая лямпачка) над дзьвярыма. У цяжкіх жалезных дзьвярах ёсьць вочка, шчыліна для нагляду за зняволенымі ў камеры і вакенца пад імі — для падачы ежы. Вочка і шчыліна могуць адчыняцца аховай колькі заўгодна разоў.

Ежа

Ежу падаюць тройчы на дзень у жалезных місках. Сынданак — каша з маслам нявысьветленага паходжаніні, чвэртка белага хлеба на чалавека і

паўкубка гарбаты, нямоцнай, але салодкай і гарачай. Абед — міска даволі смачнага супу (давалі розны), міска кашы з пахам мяса ці нават яго невялікай колькасцю... безь ніякага кампоту ці гарбаты. Дзякую Богу, вада ў кране была нічога сабе на смак. Вечаровую трапезу мы называлі «вячэр у аддай ворагу». Штовечар, прынамсі падчас майго гасцівання ва ўстанове, давалі бігас: вараную кіслую капусту ва ўласным соку (яго лепей адразу выліваць у ракавіну і ёсьці капусту, колькі зможаце, з хлебам). Хлеба у турме хапае: як жартавалі мае сукамэрніцы, выраз «сушыць сухары» безнадзеяна састарэў. Дарэчы, дзевяць палітвізняў-пратэстантаў з са-мага першага дня затрымання абвесыці галадоўку.

Цяжка курцам. Як паведамілі па сакрэце міліцыянты яшчэ на Акress-ціна, нібыта ёсьць указаныне «не даваць паліць». Адзінае выйсьце — успрыняць жартоўную параду наглядчыкаў «паліць венік» літаральна.

Чытаць можна, пісаць — не

Будзяць вязніяў ізалятару а 6-й дзяржаруным гімнам па радыё. Потым вяшчае радыё «Сталіца» зь яго ня самымі праўдзівымі навінамі, але цалкам нармальнай музыкай: расейскі, беларускі, украінскі рок, найлепшыя ўзоры ангельскамоўнай поп- і рок-клясыкі і толькі зредчанс — расейская папса. З газэтаў далі пачытаць толькі нумар «СБ» за 28 чэрвеня 2003 году. Ад панядзелка адміністрацыя абяцала пачаць выдачу кніжак зь бібліятэкі.

Чаго не хапае ў Жодзінскай турме?

1. Прадметаў гігіены.

2. Цыгарэтаў. Іх усё—такі могуць, а згодна з любымі турэмнымі правіламі — *абавязаны* перадаваць!

3. Гарбаты і кіпяцільніка. Пасьля турэмнай пайкі чамусьці хацелася піць — даводзілася спажываць ваду з—пад крана. Таму не хапае напояў (сокаў, мінералкі).

4. Калі сядзіш доўга, хочацца больш разнастайнай ежы. Перадайце на камеру трохі садавіны і гародніны, сала і каўбасы, цыбулі і часныку (альбо хоць бы нешта адно з кожнай згаданай пары прадуктаў). Некаторым бракуе закрасаў.

5. Лекі. Яны патрэбныя найперш тым, хто мае хранічныя хваробы. Трэба ўлічыць, што ад нязыклага турэмнага рацыёну ў кагосці могуць быць праблемы. Актываваны вугаль і абязбольваючыя, вітаміны, а таксама тое, што чалавек прымае заўжды па рэкамэндацыі доктара — найбольш

актуальныя рэчы. Але жанчына—доктарка ў турме ставілася да нас дастаткова ўважліва: некалькі разоў пыталася, ці няма хворых. (Пранаяўнасць высокай тэмпературы альбо цяжарнасці пыталаца адразу, на першым жа шмоне пры ўваходзе.)

6. Сувязі зь сьеветам. Незалежнай прэзы. Прывітанняў па радыё «Сталіца». Толькі трэба памятаць пра цензуру, інакш прывітанье могуць не перадаць. А ўвогуле, замест беларускай песні вязнім могуць чытаць і правілы распарадку — па ўнутраным вяшчаньні.

ХРОНІКА

Дзень Волі

Затрыманыя 25 сакавіка: Алена Талапіла (**4 сутак**), Вольга Ко-раш, Наста Бурсевіч, Марына Гермак, Зьміцер Чарноцкі (**5 сутак**), Альшэўскі, Е.Віткоўская, Мікалай Гардзееў, Зьміцер Ка-лейчык, Вольга Корсак, Настась-ся Ларына, Вольга Ныткіна, Святлана Цімкоўская (**7 сутак**), Святлана Станкевіч (**8 сутак**), Аляксандар Ванчук (**9 сутак**), Сяргей Анянкоў, Андрэй Арэхаў, Багуцкі, Сяргей Барсток, Бяркай, Зьміцер Гамолка, Галіна Грыц-кевіч, Зьеврава, Іванкоў, Іашкоў, Аляксандар Ількевіч, Аляксей Казлоўскі, Ганна Когай, Е.Ку-дзелік, Сяргей Лісіцын, Яўген Ліскевіч, Міхайл Ліцьвінаў, На-стасься Малодкіна, Вераніка

Маскевіч, В.Нікалайчук, Аляксандар Порах, Пратасаў, Саламан, Вера Сілкова, Наталья Старас-ціна, Фурсевіч, А.Цітова, Юры Шлапік, Ільля Шыманскі (**10 сутак**), Аляксей Мікульчык, Аляксей Язылец (**13 сутак**), Яўген Бас, Ларыса Бухаленка, Мікіта Залескі, Крушэўскі, Віталь Кук-левіч, Ігар Кулей (сын Іны Кулей), Ільля Садаўнічы, Андрэй Хоцін (**15 сутак**), Ларыса Андросік (**10 б.в.**, 310 тыс.), Аляксандар Ма-цюхін (**20 б.в.**), Алеся Ясюн (**30 б.в.**), Юры Аксеневіч, Алейнік, Станіслаў Багданаў, Андрэй Ба-рок, Брадко, Грудзько, Максім Буйніцкі, А.Дзегцярова, А.Дзег-цяроў, Аляксандар Дзішчыц, Дзяшкевіч, М.Дубоўскі, С.Жук, А.Жукаў, Д.Завадзкі, В.Калінік,

Кужалева, Іванкоў, В.Казак, Мазу-чэнка, Ніхімаў, Віктар Панкавец, Кірыла Прадко (выпадкова апы-нуўся калі шэсьця: гуляў зь дзіцем у раёне дому), Солтан, Рагоўскі, Зьміцер Зьеврау, Андрэй Санта-ровіч, Прышнёўскі, Сакалоўскі, П.Салыга, Сівановіч, Січко, Святлана Станкевіч, Васіль Хад-кевіч, Хандога, Т.Хіло, Іна Чы-жык, Чэкмароў, Валерый Шылава, Антаніна Шыш, Павал Юшкевіч.

Ашмяна

Яна Невядомскага 22 сакавіка міліцыянты вывезлі на ма-шыне за горад і дапытваліся, калі ён мае ехаку у Менску. Не да-могшыся адказу, міліцыянты ад-пусцілі актыўіста.

Магілёў

Вітала Васільковая (карэспандэнта «Нямецкай хвалі») 23 сакавіка затрымалі па дарозе ў Менск і асудзілі на 7 сутак. Зат-рымалі таксама **Сяргея Фаміна** і **Аляксандра Сілкова** ды асудзілі на 7 сутак.

Баранавічы

У Баранавічах 23 сакавіка зат-рымалі актыўіста выбарчай кам-панії **Сяргея Гоўшу і Віктора Сырыцу**. Сырыцу далі 4 сутак арышту.

Ворша

5 сутак арышту арымаў 23 сакавіка моладзевы актыўіст **Ігар Казміярчак**, якога адвінавацілі ў дробным хулаганстве. На знак пратэсту супраць несправядлівага прысуду ён абвясяціў галадоўку.

Такімі аўтазакамі удзельнікаў пратэстаў вывозілі з Плошчы, транспартаўалі ў суды й ізялятага.

Але аловак, каб разгадаць крыжаванку, не далі, як мы ні прасілі. «Разгадвалі» згарэлымі запалкамі ды таблеткай актываванага вугалю.

У камзрах даволі цёпла. Раз на мае троесутак нас выводзілі на прагулянку ў турэмны двор з закратаванай стольлю. У суботу па чарзе вадзілі ў

лазыніцу, прытым з нармальным гаспадарчым мылам. Каб яшчэ ня вочка ў дзівярох, што раз-пораз адчынялася... Але за дзівярыма стаяла жанчына-наглядчыца.

Стойленыне аховы і адміністрацыі да палітычных — даволі добрачыглівае, цікаўнае і хутчэй станоўчае,

чым наадварот.

Самае важнае і самае лепшае, што давялося бачыць і адчуваць за кратамі, — дух братэрства, пачуцьцё падстаўленага кімсьці пляча, адчуваньне, што нехта падаў табе руку. Нават той, каго ты зусім ня ведаеш і можаш больш не пабачыць.

ХРОНІКА

Васіля Берасьнева выклікалі ў прокуратуру на 25 сакавіка: паўтары гадзіны яго дапытвалі пра скамэрніка, зь якім актывіст сядзеў падчас арышту за ўдзел у выбарчай кампаніі.

Віцебск

21 сакавіка быў затрыманы 15 віцяблінай, які з 19 сакавіка ладзілі пратэставаў вулічныя акцыі ў цэнтры гораду. Суды над імі адбыліся 22 і 23 сакавіка. **Святлану Ідзельчык**, **Алену Фаміну**, **Кацярыну Фахарадзінаву**, **Марыя Зывярынскую**, **Арцём Хадыка** атрымалі штрафы ў памеры 20 б.в. Непадзялённую **Ірыну Пятрову**, дзе-віціклясніцу лінгвістичнай гімназіі №2, забіраў з міліцыі бацька: на яго склалі адміністра-

цыйны пратакол за кепскае выхаваныне дзіцяці. Па 5 сутак арышту прысудзілі **Уладзімеру Ідзельчыку**, **Уладзіславу Токараву**, **Зымітру Петрачэнку** і **Кастусю Перагуду**. Штраф у 1 б.в. атрымаў **Сяргей Белязека**, які на акцыі сипяваў песьні пад гітару. Ад часу затрымання Белязека трymаў сухую галадоўку, як і яшчэ адзін актывіст — **Сяргей Гаўруцікаў**, якога асуздзіл на 15 сутак.

На Дзень Волі затрыманы **Барыс Хамайд** і сябры КХП-БНФ **Уладзімер Плещанка** і **Алесь Пазняк**: яны прастаялі з нацыянальнымі сцягамі й плякатамі на плошчы толькі 5 хвілінай. 27 сакавіка Хамайду і Плещанку асуздзілі на 7 сутак арышту, Пазняк —

няку далі папярэджаныне.

27 сакавіка пачаўся суд над моладзевым актывістам **Віталем Броўкам**: яго затрымалі ў Менску 24-га, прывезьлі ў Віцебск і звынавацілі ў непадпрадкаваныні работнікам ДАІ. Суд адкладзены да 12 красавіка.

Валер'ю Шчукіну, авбінаванаму ў абрэзе старшыні ўчастковай выбарчай камісіі Ніны Шубінай, 27 сакавіка прысудзіл штраф у 1 б.в.

Напады на актывістаў

23 сакавіка ў Менску жорстка зьбіты **Віктар Карняенка**, на-месыні кірауніка штабу Мілінкевича. Калі ён выйшаў з дома, калі пад'ездзу яго стукнулі ззаду палкай па галаве, а як паваліўся на зямлю — пачалі зьбіаць нагамі. Напад-

нікай было двое. Потым яны ўцяклі, а Карняенку ў цяжкім стане давялося везыці ў больницу. Па факце нападу міліцыя распачала крыміналную справу.

Нон-грата

На станцыі Гарынь на беларуска-ўкраінскай мяжы 23 сакавіка беларускія памежнікі зьнялі зъянгінка Львоў—Санкт-Пецярбург группу з **37 украінскіх студэнтаў** з Івана-Франкоўска. Памежнікай насыцярожыла, што ўва ўкраінскіх студэнтаў не было з сабой рэചаў, і яны вырашылі, што тыя зъбіраюцца застацца ў Беларусі для ўдзелу ў мітынгах.

Журналісты

Карэспандэнта інтэрнэт-газеты «Салідарнасць» **Івана Романа**

Новая менская мода

У апошнія тыдні Менск накрыла мода на палітычныя флэш-мобы, уздельнікі якіх каардынуюць дзеянні праз Сеціва. Акцыі розныя: ад вулічных перформансаў да салідарнага галасавання на сайтах афіцыйных СМІ, і нават іх пісаньня.

Так выглядаў зламаны хакерамі сайт АНТ.

Уздельнікі гэтага флэш-мобу занеслы да прахадной БТ кардонны «тэлевізар», поўны «зынятая з вушэй» локшыны.

На Нямізе штовечар ставяць сьвечкі ў памяць аб намётавым гарадку.

Група людзей зьбіраеца на вуліцы, набывае «Советскую Белоруссию», чытае, а пасля рве й выкідае ў сметніцу.

ХРОНІКА

У Горадні 22 сакавіка затрымалі міліцыянты, завезлы ў суд і асуздзілі на 13 сутак арышту за «ляжку ў грамадzkім месцы».

У Пінску 22 сакавіка суд арыштаўшы на 6 сутак галоўнага рэдактара рэгіянальнай газеты «Мяццовы час» **Аляксандра Ярашку**: яго звінавацілі ў лажыцы і непадпрадкаваныі міліцыянтам.

У Горадні 23 сакавіка міліцыянты затрымалі машыну, якая везла частку накладу газеты «*Gloss nad Niemna na uchodzstwie*».

24 сакавіка ў Менску затрымалі і асуздзілі здымачную групу Грамадzkай тэлевізіі Грузіі — **Ніно Гіёргабіяні** (5 сутак) і **Георгія Лагідзэ** (15 сутак), якія бралі юніверсітэту ў свяякоў затрыманых.

Увечары 24 сакавіка на плошчы была затрымана журналістка французскай газеты *Liberation* **Лярэн Мілё**. Разам з ёй затрымалі таксама **Дзяніса Талпеку**, **Андрэя Сняняна**, **Вольгу Бутырчык**, **Надзею Крапівіну**, **Вольгу Жураўлёву**.

Пазаштатнага супрацоўніка інтэрнэт-газеты «Пагоня» **Аляксея Салея** затрымалі 25 сакавіка і асуздзілі на 6 сутак. Супра-

цойніцу гэтага ж выдання **Ірыну Чарняўку** затрымалі 24 сакавіка і папярэдзілі, каб ня ездзіла ў Менск.

Расейскага журналіста **Паўла Шарамета** затрымалі 25 сакавіка, пратрымалі выходныя ў спэцпрымальніку на вул. Акress-ціна, а 27 сакавіка выдалі ў Беларусі.

Яшчэ да пачатку мітынгу 25 сакавіка ў Менску ў скверы Янкі Купалы зьбіты журналіст *Wall Street Journal* **Алан Калісан**.

Паўла Мажэйку, прэз-сакратара А. Мілінкевіча, затрымалі 25 сакавіка пасля сьвятковання Дня Волі. З Цэнтральнага РАУС Менску яго вызваліў эксп-кандыдат у прэзыдэнты.

Наваполацак

Аляксею Трубкіну далі поズыв ў ваенкамат на 25 сакавіка, выходны дзень (!). Позуву ўручылі падчас паседжання адміністрацыйнай камісіі, якая аштрафавала актыўіста на 5 б.в. Штраф Трубкіну выпісалі за тое, што 14 лютага раздаваў мінкам бюлетэнь «Пазыцыя».

Офісы

Каля офісу недзяржаўнага Бе-

ларускага прафсаюзу работнікаў радыёэлектроннай пра мысловасці (РЭП) 23 сакавіка зъявіліся 4 назіральнікі ў цывільным. Калі кіраўнік РЭПу Генадзь Фядыніч у адным зь іх пазнаў капітана міліцыі, які ладзіў пепратрус у прафсаюзным штабе 18 сакавіка, міліцыянт адказаў: «Мы сёньня не на дзяжкурстве, мы тут адпачываем».

Гомель

23 сакавіка **Сяргея Трафімана** асуздзілі на 15 сутак за парушэньне парадку пікетавання: 25 лютага яго затрымалі падчас раздачы агітацыйных улётак А. Мілінкевіча.

Старшаму бухгалтару «Белінвестбанку» **Мікалаю Калюка** 20 сакавіка паведамілі, што праз месяц банк спыняе контракт з ім: актыўіста яшчэ падчас збору подпісаў папярэджалі работнікі службы бяспекі банку, каб не займаўся грамадzkай дзеянасцю.

Актыўіста РГА «Беларускі Хэлсынскі камітэт» **Алеся Яўсеенку** 22 сакавіка выклікалі позвай у КДБ: съледчы Шагаў сказаў, што вядзе расесьледаванье ў рамках справы «Партнэрства»,

Яўсеенка — съведка.

25 сакавіка падчас съвяткавання Дня Волі былі затрыманыя **Міхайлаў** і 2 невядомыя.

Гроши апазыцыі

Увечары 25 сакавіка па прылёце ў аэропорт «Менск-2» былі затрыманыя сабры АГП **Яраслаў Раманчук** і **Сяргей Альфэр**, 26-га — каардынатар «Хартыі'97» **Андрэй Саньнікаў**. Ва ўсіх канфіскавалі валюту (сумы меншыя, чым неабходна задзялляваць): мытнікі абвясцілі, што гроши трэба праверыць на сапраўднасць.

Дзень Волі

25 сакавіка падчас разгону шэсцяца пацярпелі шматлікія яго уздельнікі. Вядомыя пакуль імёны **Сяргея Атрошчанкі**, **Алеся Цішку**, **Ганны Чарнышоў**.

Светлагорск

26.в. штрафу атрымала 27 сакавіка **Натальля Бордак**, збіральніца подпісаў за А. Мілінкевіча: яе пакаралі за тое, што раздавала праграму кандыдата на рынку.

АШ

Арыштанцікі вы мае!

ЮЛІЯ ДАРАЦКЕВІЧ

ВАЛЯНЦІН ТАРАС

Мяне на Каstryчніцкую плошчу не пусьцілі дзеци — сын, унук, нявестка: «Помні пра свае гады і сваё здароўе. Табе не пайсьці ня сорамна». Яно, можа, і сапраўды ня сорамна, калі табе пад восемдзесят і сэрца даўно на нітачцы лекаў трymаецца... Але сумленыне з тваім узростам ня лічыцца, і было на душы нядобра, прыкра: як гэта я ўбаку? Хоць і сам паспрабаваў утрымаць унука, пасъля таго, як ён дзъве ночы правёў на плошчы ў намётавым гардку. Папрасіў: «Антоська, можа, хопіць зь цябе? Такі холад! Ня дай Бог, захварэш...» Ён паглядзеў на мяне зь вясёлай хітрынкай у вачох, хораща, съветла ўсміхнуўся: «Дзядуля, а ты ня памятаеш, хто гэта мне столькі разоў распавядаў пра трынаццацігадовага хлопчыка, які ў 1943 г., узімку, пайшоў у партыза-

ны, мерзнуць у лесе?» Што я мог яму адказаць?

Ягосхапілі 23 сакавіка, у чацьвер, разам з маці, маёй нявесткай Аленаі Лукашэвіч. У той жа дзень паставілі на судовы канвэр, адштампавалі прысуд: Алена — штраф, Антону — адзінаццаць сутак арышту. Калі даведаўся пра гэта, цяжкі камень лёг на душу. Але не было роспачы. Ні ў мяне, ні ў маёй жонкі. Суцяшалі сябе прымайкой: «Што міру, тое й бабінаму сыну». І сябры суцяшалі па телефоне, і добрыя знаёмы, чые дзеци, сыны і ўнуکі таксама былі на тым

міры, на той плошчы, дзе цэлы тыдзень новае пакаленне беларускай моладзі гукала Вясну.

Але галоўнай суцяшыцелькай была наша з жонкай праўнучка, Антосева дачка Верачка, птушанята з бацькавымі праніклівымі вачыма. Нявестка на другі дзень пасъля арышту Антося прывяла Вярунню да прашчуроў — ведала, чым нас па сапраўднаму суцешыць. А я, калі Верачка забегала па хаце, съмеючыся і залазічы якраз у тых шуфлядз, якія ёй адчыняць забароненса, сказаў жартам: «Во, давядзеца пісаць паэму «Дачка арыштан-

та», яблычка ад яблыні далёка ня падае!..»

І тут жа падумалася, што гэта найчасціцей сапраўды так. Падумалася, калі раптам неяк па-новаму зірнуў на фотку, зробленую семдзесят гадоў назад, у 1936 г. Гэта сямейны здымак, на якім мая жонка Рэні Бакуновіч у пяцігадовым узроўце. Побач зь ёй бацькі — Зыміцер Іванавіч і Вольга Сямёнаўна. Адметнасць здымку ў тым, што Зыміцер Іванавіч на ім сфатаграфаваны ў той дзень, калі выйшаў з турмы, куды запхнуў яго, простага рабочага, сталінскі хапун. Чамусыці празь некалькі месяцаў выпусцілі. Але ўсё жыцьцё Зыміцер Іванавіч ненавідзеў Сталіна і ягоных барбосаў, саму систэму. А вось у гады вайны стаў партызанскім сувязным, падпольшчыкам. Калі пыталіся, чаму, адказваў: «Бацькаўшчына — ня Сталін, народ — не бальшавікі. Некалі ўсе пачвары адышаць, а Бацькаўшчына застанецца».

Верачка бавіцца калі стэляжа, на якім стаіць фотка ейнай пррабабкі і прапрадзедаў, не звяртае на яе ўвагі — ёй яшчэ няма і двух годзікаў, і яна ня ведае, што некалі будзе ганарыцца сваім бацькі, як ейная пррабабка ганарыцца сваім, бо ён даў ёй прыклад чалавечай годнасці. Ды пакуль што мы, бацькі і дзяды, ганарымся сваім сынамі і ўнукамі, дачкамі і ўнучкамі, роднымі нашымі арыштанцікамі, птушкамі волі, якіх заганяюць у клеткі. Але съпэў іхні ужо не абарваць дубінкай спэцназу. Зноў і зноў яны будуць выходзіць гукаць Вясну свабоды, Вясну Беларусі, Вясну нацыянальнага адраджэння. Пакуль не дагукаюцца!

Сям'я
Бакуновічаў
у дзень
вяртання
бацькі з
сталінскай
турмы.

Выбары — перад намі!

ПЁТРА РУДКОЎСКІ

Беларуская праўда прагучэла. Яна прагучэла на Каstryчніцкай плошчы, ля дзясяткай беларускіх амбасадаў, на сотнях інтэрнэт-старонак, прагучэла і гучыць у сэрцах мільёнаў беларусаў.

Ах, нас увесь час бянтэжыць і засмучвае, што яна, гэтая праўда, прагучэла ня так гучна і палка, як хацелася б.

Незабыўныя вобразы ўкраінскага Майдану так моцна ўрэзаліся ў нашую памяць, што міжволі навальваецца чорная думка: не відаць беларусам свабоды. Гэткі настрой часам яшчэ падкормліваюць замежных журналістов, якія любяць у сваіх рэпартажах скантраставаць мэгадэмантрацыю ў Кіеве 15 месяцаў таму і сёньняшнюю міні-дэмантрацыю ў Менску.

Але мова свабоды ня можа і не павінна быць усюды адноўкавай, яна заўжды дапасавана да месца і часу. Беларуская свабода насымреч ня менш імпэтная і экспансіўная, чым украінская ці польская.

Кантраст паміж беларускай Каstryчніцкай плошчай і ўкраінскім Майданам адпавядзе кантрасту паміж беларускім цвёрдым таталітарызмам (з элемэнтамі тэрору) і тагачасным украінскім мяккім аўтарытаратызмам (з элемэнтамі парламэнтарызму і свабоды слова).

Няма нічога дзіўнага ў tym, што беларуская свабода павольна прабываеца скрозь тоўсты слой жорсткага таталітарызму. Беларусы не вінаватыя ў tym, што іхня ланцугі больш тоўстыя, чым ланцугі ўкраінцаў, сэрбаў ці грузінаў. І мянэ зусім не бянтэжыць «малая» колькасць дэмантрантаў, а наадварот — уражвае такая (вялікая) колькасць людзей на Каstryчніцкай плошчы. Так, 20 тысячаў — гэта вельмі шмат, калі ўлічыць, што гэта адбылося, нягледзячы на жудасныя пагрозы Сухарэнкі і папярэдняі намінкі

Лукашэнкі ў конадзень менскіх падзеяў. Мянэ ўражвае энэргія і моц, зь якой непакорныя беларусы спрабуюць разарваць праклятае кола таталітарнага прыгнёту. Мянэ інтрыгуе гэты страх і паніка, якая ахапіла ворагаў свабоды. Бо інакш, як пры дапамозе катэгорыі страху, нельга растлумачыць іх тупую просталінейнасць, зь якой яны рэалізуюць сваю «рэакцыю»: скапіць, заламаць рукі, часам яшчэ плюнуць у твар, вынесці абсурдальны вы рак і пасадзіць.

Арышт Андрэя Дыніка ў гэтым пляне даволі сымбалічны. Так сталася, што Дыніко апынуўся носьбітам трох элемэнтаў мовы свабоды, якія нават паасобна страшныя для рэжыму, а ў спалучэнні — асабліва. Па-першае, нёс ежу для дэмантрантаў, па-другое, размаўляў па-беларуску, па-трэцяе, выявіўся незалежным журналістам.

Нашэньне ежы, спалучальнае з рызыкай быць скопленым і арыштаваным, нагадвае найгоршыя дні акупацыі, калі людзі мусілі ратаваць адзін аднаго, дорага за гэта плацячы. Адсюль бярэцца маральна сіла гэтага акту. Слугі рэжыму ня могуць спакойна глядзець на акты зычлівасці і салідарнасці, бо гэта прыніжальна для іх, яны падсьвядома ці паўсъвядома пачынаюць адчуваць сябе «па-за кантэкстам», па-за народам. Адсюль іхні страх і агрэсія.

Другое — беларускае слова. Яно ў нашай рэчаіснасці таксама набывае харектар дзеяньня і ўзьдзеяньня. Беларускае слова не нэутральнае, яно цягам пары стагодзьдзяў «падпольнага» існавання набыло спэцыфічную энэргетыку: ад яе павявае духам непакоры і нонканфармізму.

Ну, і трэцяе — незалежны журналіст, то бок прарок-ерэтык, прапаведнік-інтэрпрэтатар, які правакуе людзей да самастойнага мыслення і крытычнай ацэнкі рэчаіснасці. Вось і маем пакет крыміналу: носьбіт салідарнасці, беларушчыны і свабоднага слова.

Вінаваты.

Арыштаваць.

Мова свабоды і жэсты салідарнасці незразумелыя для рабоў беларускага рэжыму. Гэта — чужая для іх мова, таму нічога дзіўнага, што яны яе закваліфікавалі як «брыйдаслоўе».

Дыніко ня першы, каго арыштавалі «за брыйдаслоўе». Ахвярамі «палітыкі чыстага слова» сталіся таксама Андрэй Пісальнік, Валер Шчукін і іншыя. Маральная далікатнасць беларускіх уладаў папросту кранае да болю. Толькі ўражвае тут кантэкст гэтай «маральнай акцыі»: вось, яшчэ вісяць у паветры съвежавымаўленыя Лукашэнкам «дэбілы» і «адмарозкі», а тут шараговых грамадзянай арыштаваюць за «брыйдаслоўе». Нават калі б Дыніко, Пісальнік ці Шчукін і дазволілі сабе тое ці іншае «накрыць» матам, то, згодна са здаровай людзкай лёгікай, трэ' было б спытаць: калі бацьку можна, то чаму дзесяцям не?

А вось чаму: у вуснах «бацькі» брыйдаслоўе застаецца пустаслоўем; яно «безаб'ектнае», застаецца ўсяго толькі адлюстраваньнем яго ўнутранага стану і нічым болей. А во ёзантуйнае брыйдаслоўе «дзяцей» можа стацца трапнай і аб'ектыўнай харектарыстыкай бягучых падзеяў. Бо беларускія «выбары» — гэта адна з тых ситуацый, калі ляпідарны нецензурны мат перастае быць матам, а набывае апісальну вартасць.

Але гэта ня так і важна. Важна тое, што беларуская праўда ўсё ж такі прагучэла, а яе рэха пакацілася і коціца па ўсім съвеце. Дынаміка гэтага слова зусім не на карысць іхнім, якім бы «залежным» ён ні быў. Запалохваныне грамадзтва передусім дэгенэрэруе саміх запалохвальнікаў. Сукупнасць здэгенэраваных і маральна пакалечаных індывідуаў у пэўны момант губляе здольнасць дзеяньніцаць арганізавана, а таталітарная махіна, якую яны змайстравалі, нездадоўга іх саміх пачне пажыраць.

Выбары — перад намі!

За дэмакратыяй выбары ва Украіне пачалі нагадваць съяткаванье Новага году. Рэпартаж з Кіева Леліка Ушкіна.

Нічога не нагадвае ва Украіне пра атмасферу эканамічнага хаосу ды іншыя катализмы, якія — калі веरыць «СБ» і БТ — пасъля падзеі на Майдане сталі пэрманэнтым атрыбутам украінскага штодзённага жыцця. 26 сакавіка пра выбары нагадвалі хіба велізарныя чэргі ля школаў і адміністрацыйных будынкаў, ператвораных у перавыбарчыя «дільніцы».

Але яшчэ ў пятніцу, 24 сакавіка, Кіеў нагадваў лягер намадаў: ля кожнай станцыі мэтро і кожнага супэрмаркуту быў свой маленькі Майдан: палаткавы лягер прадстаўнікоў розных палітычных сілаў. Кожны, хто заглядаў у намёт, атрымліваў

ад прапагандыстаў стос папяровай інфармацыі аб праграме партыі, яе лідерах, а таксама бонус-каляндарык або пакет. Найбольшай па-пулярнасцю карысталіся агіткрапкі Юліі Цімашэнкі, дзе акрамя макулятуры можна было затарыцца шалікам або каптурком з «чырвоным сэрцам» — лэйблам яе блёку.

У суботу ўвесь гэты цырк зынік — ва Украіне быў «дзень цішыні». Засталіся выключна графіцы — кшталту «За Камуністай. Даві гідру» — ды калір-выя стыкеры на дрэвах. Бо кожная партыя мае сваю фарбу: сацыялісты — ружовыя, «крэгіўны» — фіялетавыя, «Наша Украіна» — памаранчавая, канечне.

Але выбарчая кампанія працягвалася і ў суботу. Украінцы дадумаліся да цікавых піярных крокав. Напрыклад, трасы гораду ўпрыгожваюць бігборды са слоганам «зялёныя». Калі падысьці бліжэй, можна прачытаць, што «зялёныя» — новы мэдрэпарат, які хутка павінен зьявіцца ў аптэках. А тое, што ён выклікае асацыяцыі з назвай нейкай партыі, — «чыстае супадзеньне». Тое ж робяць іншыя палітычныя акторы. Так, у горадзе ціпер шмат рэкламы піва «Абалонь», а ўсе ж ведаюць, што дырэктар гэтай кампаніі спансуе нацыяналісту ў блёку «Кастэнка—Плюшча». А бэльгійская гомасексуалісты автнавацілі Ю.Цімашэнку ў

парушэнныі аўтарскіх правоў: быццам яна «съпіянэрыла» ў іх лэйбл-сэрца. Было й нясьмешнае: увечары ў суботу ў Данецку невядомыя забілі дэпутатку «Нашай Украіны».

Тым ня менш градус напружанаасці ў суботу трохі спаў, і ньюсмейкерам стала Беларусь. За два дні ў Кіеве адбыліся чатыры акцыі салідарнаасці зь беларускай апазыцыяй — трэ каля амбасады і адна каля офісу МЗС. Пікетчыкі патрабавалі не пускаць у краіну датычных да парушэння праваў грамадзян беларускіх чыноўнікаў. «Хай яны адпачываюць у Сочы», — казаў адзін парубак у мэгахон.

Мэрам Кіева нечакана стаў Леанід Чырванецкі —

Палітычны дыялёг панімецку. Зь Вітэнбергу піша Алесь Кудрыцкі.

У сакавіку былі выбары ня толькі ў Беларусі, але і ў зямлі Саксонія-Анхальт. Лякальная палітыка выскікае тут ня менш ажыятараж, чым нацыянальная — бо больш блізкая да плодзеў. Мясцовая моладзь вырашила бліжэй пазнаёміцца з дэпутатамі ў ляндтаг — земельны парламент. Формай для знаёмства стаў «Гарачы зэдлік» — фармат палітычнай дыскусіі, даволі пашыраны ў Нямеччыне.

У памяшканьні мясцовай Эвангелісцкай акадэміі — рэлігійнай установы, якая займаецца съвецкай адукацыяй, сабраліся 80 чалавек. Перад імі на сцэне сядзелі пяць младых кандыдатаў у дэпутаты ад асноўных партый, якія будуць спрабаваць свае сілы на выбарах.

Першай задачкай для палітыкаў была прэзэнтацыя суперніка — яны мусілі рэпраэзэнтаціаць свайго суседа па зэдліку так, нібыта яны ствараюць для яго палітычную рэклому. Рабілі яны гэта збольшага прыхильна, дзе-нідзе для съмеху гіпэртрафуючы перадвыбарчыя абяцанкі партыі-канкурэнта. Потым надышла чарга пытанняў з залі. Будучыя парламентары адбіваліся, як маглі. Пасъля гэтага ім давялося прайсці праз вікторыну, якая мусіла выявіць узровень іх інтэлекту. Кандыдат ад ХДС як арэшкі шчоўкаў загадкі-тэрміны з разраду паліталёгіі, аднак на пытанніе «Колькі храмасом мае вуха чалавека?» адказаў

«Чатыры!», прымусіўшы схапіцца за галаву кандыдата-біёляга ад левых. Пераможцай конкурсу эрудытаў выйшла кандыдатка ад сацыял-дэмакратаў.

Другое кола пытанняў завяршила вечар. Цікава, што традыцыйна балочыя тэмы — фінансаванье адукцыі ды змаганьне зь беспрацоўем — займалі важнае, але не галоўнае месца. Нямецкая моладзь асьцярожна, але настойліва пачала ставіць пытанніе пра нацыянальны гонар ды съядомасць — тэмы-табу для старэйшага пакалення. «Чаму нэанацісты прыватызавалі паняцце нацыянальнай годнасці? Чаму я не могу сказаць, што я гана-

руся быць немцам бяз страху, што мяне залічаць у шэрарі карычневых?» — запыталаўся школьнік з залі. «Называцца немцамі ніхто не забараняе, але чаму гэтым трэба абавязкова ганарыцца?» — парыравала са сцэны ляўпіца, і нават кансерватыўнаму палітычнаму крылу давялося зь ёй збольшага салідарызавацца.

Паўсталі і яшчэ адно восцрае пытанне — пра тое, як ацініваць намеры нямецкіх спэслужбаў ды паліцыі супрацоўніцаў з мэтай прафіляктыкі тэрарызму. «Кантакты паміж імі могуць быць, але супрацоўніцтва — спрэчны момант. Калі сакрэтныя службы ды паліцыя пачынаюць працаўцаў разам, тут не-

Украінскія выбары

Гарачы зэдлік

сябра сэкты «Пасольства Божае». Адным зь яго найбліжэйшых сябру — Сунканмі Сандэй Адэладжы, ваяўнічы пратэстанцкі прапаведнік зь Нігерыі. Летась падчас кіеўскага маршу за легалізацыю марыхуаны яго паства спрыгна разагнала маніфэстантав. Думаецца, пры новай гарадзкой адміністрацыі барацьба за чысьціню наваў працягненца яшчэ з большай сілай.

За гады дэмакратыі ва Ўкраіне выпрацавалася цікавая формула паводзінаў у дзень народнага волевыяўлення. Яна чым-сі нагадвае паводзіны 31 сінтября. У дзень галасавання зранку прынята добра адсыпаша, каб по-тym не прапусціць галоўнага: выбарчых тэлемара-тонаў. Зь дзявятай вечара, калі зьяўляюцца звесткі першых экзит-полаў, вядомыя палітыкі і аналітыкі

па розных студыях аж да другой ночы даюць розныя ацэнкі. Слухаць іх збіраюцца перад тэлевізарам кампаніямі, пад добрае віно.

Галоўнай сэнсацыяй увечары 26 сакавіка быў трывомф Ю. Цімашэнкі. Яе блёк набіраў на некалькі адсоткаў болей, чым давалі ўсе сацыялягічныя Касандры. Сп. Юлія проста съязцілася з экрана тэлевізара, тым часам як нашаўкраінцы былі сумныя, і нават вонлі спэцыяльна запрошаных у офіс «НУ» «Вопляў Відаплясава» не ўзнялі іхняга тонусу. Цімашэнка карыстаецца вялікай падтрымкай сярод жанчын і часткі аранжавага электарату, незадаволенага апартунізмам Віктара Юшчанкі, найперш у сацыяльной палітыцы. Галоўны лёзунг праграмы блёку Цімашэнкі — справядлівасць.

далёка да ўзынікнення сакрэтнай паліцыі», — такім быў агульны вэрдыкт выступаўца.

Зладзілі «гарачы зэлдік» 10 навучэнцаў вітэнбэрскай гімназіі імя Лукаса Кранаха. На арганізацыю ў іх пайшло два тыдні. Палітыкі ахвотна згадзіліся на дыскусію, хоць і ведалі, што давядзеца размаўляць са школьнікамі. З цэлым народам гутарку весьці можна і трэба менавіта пра такія лякальныя сустрэчы — гэта ў Нямеччыне ведаюць вельмі добра. Нацысцкая дыктатура ды сацыялістычная партакратыя ў НДР давялі немцам, што дыялёт — найлепшая прафіляктыка грамадзка-палітычных хваробаў. Вось жа, каб зладзіць і ў нас такую дыскусію з удзелам прадстаўнікоў усіх апазыцыйных сілаў! Толькі каб пытаныні задавалі не

журналісты, а звычайнія выбарцы. Ці ўсе палітыкі здолеюць уседзець на такім «гарачым зэлдіку»? Праўда, прадстаўнікі «партыі ўлады» на такую сустрэчу наўрад ці зьявяцца. Зрешты, ці патрэбна гэта? На «гарачы зэлдік» у Вітэнбергту крайне правую Нацыянальную партыю Нямеччыны нават не запрасілі, хоць яе падтрымка насельніцтвам на ўсходзе краіны даволі моцная. Недэмакратычным сілам німа месца ў дэмакратычным дыскурсе, мяркуюць арганізатары імпрэзы.

Такі фармат дыялёту ня дужа прыдаецца да гарачага месяцу прэзыдэнцкіх выбараў, а вось у пару палітычнай задухі паміж выбарчымі кампаніямі размова на гарачых зэлдіках зможа значна ажыўіць беларускі палітычны ляндшафт.

Розны болевы парог

Паралелі ды контрасты беларускіх і французскіх пратэстаў шукае Алеся Кудрыцкі.

Адно з найбольш папулярных графіфіў ў Парыжы: «Моладзь як зубная паста ў цибіку: калі занадта моцна напіснуць, назад аніяк не загоніші». Але казаць, што Францыя цалкам ахопленая новай моладзевай рэвалюцыяй, нельга. Сапраўды, больш за падвой 84 універсітэтаў краіны блякаваныя студэнтамі. Аднак, як і ў нас, у Францыі хапае моладзі, з большага задаволенай сваім станам і да радыкальных дзеяньняў не гатовай.

Найчасцей па тэлебачаныні паказваюць, як на вуліцах б'юць машыны. Аднак гэта старая загана мэдышаў — абіраць скрайнія ракурсы. Насамрэч самыя масавыя пратэсты праходзяць досыць мірна: намёты ў дварах універсітэтаў, ігрманэнтныя сутычкі з паліцыяй на вуліцах ды час ад часу вялікія, з большага негвалтоўнага дэмантрацыі.

У параўнанні з французскай, беларускую контрактную систэму можна назваць праста драконаўскай. Прымусавае разъмеркаваныя мусіла б'я абурыць нашых студэнтаў на менш, чым новы дэкрэт абурыць іх французскіх калегаў. Аднак беларусы ўсё праглынулі. Болевы парог грамадзтва надта зніжаны. А на французаў напіснулі крыху — і яны ўжо на вуліцах.

Ня страх бесправоўя выгнаў французаў на дэмантрацыі. Моладзь выйшла яшчэ і таму, што адчула: зь ёй нікто не збіраеца раіцца. Яе абурыць стыль палітыкі прэм'ера Дамініка дэ Вільпэнса, які пачаў абыходзіцца з універсітэцкай моладзьдзю так, як міністар унутраных спраў Сарказі з моладзьдзю эмігранткай. Не пажадаўшы весьці доўгія спрэчкі з парламентам, прэм'ер зацвердзіў дэкрэтам новыя аблегчаны парадак звалнення маладых супрацоўнікаў.

Есьць падабенствы ня толькі паміж моладзьдзю дзіявох краінаў — мала чым розніца і міліціянты з паліцыяй. Забыты камічна-біскрыўны камісар Жуў ды выкіталоны Мэгра. Сучасны французскі паліцыянт паўстает ў заходніх мэдышах як закуты ў плястыковыя шчыткі, бронекамізэльку ды шалом монстар, гатовы з асалодай зьбіваць студэнтаў Сарбоны ў браніраваных грузавіках.

Нягледзячы на падабенства мэтадаў, мэты перад беларускай ды французскай паліцыяй прынцыпова розныя. Перад французскай — не дапусціць масавых беспарадкаў, перад беларускай — не дапусціць таго, каб людзі нават думалі пра пратэст. У Францыі жорстка ды нязграбна, але спрабуюць рэгуляваць пратэсты. У Беларусі ж спрабуюць пратэсты наўпрост зынічыць.

Ці вы бачылі твар моладзевага супраціву ў Францыі? Найхутчэй, ён будзе скаваны пад капелюшом ды шалікам і не належыць адмысловай пэрсоне: апошняя хвала супраціву паўставала бязь яўных лідэраў. Моладзь згуртавалася сама — пра першы страйк 10 лютага дамовіліся праз Інтэрнэт ды SMS-кі. Лідэры партыяў ды прафсаюзаў пачалі «паддягвацца» значна пазней. Штосьці падобнае адбылося і ў Беларусі, дзе Мілінкевіч ды Казулін хутчэй не кіравалі, а кіраваліся рагшэннямі Плошчы.

Даследчыкі групавых паводзінаў парыўноўваюць сучасныя нефармальныя групы з чарадой птушак. Так, чараду можна служаць раптоўным стрэлам. Аднак пасыля яна зноў зьбярэцца разам. І тады чарада можа зрабіцца такой вялікай, што сваімі крыламі закрье сонца таму, хто наважыўся страляць.

Энергетыка лёзунгаў

Лідэрам апазыцыі няма чаго дзяліць, акрамя месца на нарах. А ўлада лічыцца адно што з законамі супрамату. Піша **Аляксандар Класкоўскі**.

Біапалірная схема — палітычная апазыцыя супраць рэжыму — занадта спрошчаная.

Кастрычніцкая плошча паказала: паўстае грамадзянская супольнасць.

Жыхар намётаўага лягеру Стась Пачобут зазначыў: там сабраліся не партыйцы, не актыўсты, а «рэальнія ўсходнепалітычныя людзі».

Мілінкевіч, адчуваючы, як дынамічна фармуецца слой съядомых грамадзянай, абвесьціў пра стварэнне шырокага руху за перамены. Патрэбна багата крэатыву, каб праз пэўны час не паболела грудком на могілках «широкіх рухаў».

А найперш мусіць нарэшце высьветліць стасункі двое экспандаўцаў. Што дзяліць — імаверныя месцы на нарах?

Падабенства да дзівюхгаловага дракона не дадае апазыцыі ваянтэраў. Асабліва бянтэжаць намеры каманды паасобку рыхтавацца да 26 красавіка. Чарнобыльскі шлях — ператвараць у ростань?

Аб'яднанай жа апазыцыі было б недарэчы зараз рэвізаваць пэрсанальны выбар леташняга Кангрэсу («маёр зрабіў сваю справу»). Што карысыці тасаваць калоду? Дый Захад у выпадку кадравай ратацыі апыненца ў дурнаватым становішчы.

Сам Мілінкевіч абяцае, што кааліцыя не распадзецца. Кажа: гэта моцны арэшак. Важна, аднак, каб апазыцыйныя сілы мелі на проста супольны бюракратычны орган, а баяздольную

канфігурацыю.

Наконт джэнтльменства кіроўных вярхоў ілюзіяў няма. Зь іншага боку, яны мусіць лічыцца з моцаю вонкавага ціску ды супрацівам «чалавечага матэрыялу» ў самой краіне. На нарадзе ў аўторак Лукашэнка зазначыў, што людзі і ўлада мусіць стаць партнарамі — і гэты эўфэмізм сымптоматычны.

Мінулая кампанія засвідчыла, што ў апазыцыйных штабах бракавала крэатыву, імправізацыі, валодання сучаснымі палітэхналёгіямі. Піярам мусіць займацца добрыя адмыслоўцы, і ня толькі падчас кампаніі. На старым камсамольскім досьведзе тут ня выедзеш.

Мілінкевічава каманда набярэ маральнае вагі, калі стрымае абяцаныне канкрэтна дапамагчы ўсім рэпрэсаваным. Вандруюкі лідэраў па глыбінцы таксама вартыя стаць не кампанейшчынай, а завядзёнкай. Слушны і намер стварыць моцную систэму альтэрнатыўнага інфармаванья.

У дні Плошчы, на тле апатэзу афіцыйнае хлусыні, грамада асабліва прагна прыпадала да незалежных крыніц.

Палітычна апазыція будзе дальнабачнай, калі адмовіцца ад звычкі сябраваць з вольнай прэсай ад кампаніі да кампаніі. Варта ўвесі час дбаць пра яе перспектывы, выкарыстоўваючы і свае сувязі ў Эўропе.

Ядро «рэальных ўсходнепалітычных людзей» у добрай арганізацыйнай шкарлупіне сапраўды становіцца моцным арэшкам.

Партыйнай жа кааліцыі, не прэтэндуючы на ролю «нашага стырнавога», варта знайсці моцныя лёзунгі, каб іх энергетыка давала кумулятыўны ўзроўень эфект у вырашальнія перыяды.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Чаргу зь передачамі на Акцэсціна пачынаюць займа-

Афіцыйная пропаганда пачала рабіць стаўку на праявы жаласьці і спачуваньня да няшчасных прадстаўнікоў рэжыму.

Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Выратаванье радавога Л.

Застрэльшчыкам быў асабіст ён. Падчас усенароднага курултаю наш «сакрушыцельны» стаў жаліца, што ня можа праз занятасьць падтрыманьнем стабільнасці наладзіць нармальнае асабістасце жыцьцё. У рамках мужчынскай салідарнасці я паспачуваў. Ва ўсіх канкурэнтаў — жонкі, а ў яго толькі лыжы, клюшка і праца з дакумэнтамі.

Тэндэнцыя праглядаеца. Пасыля падзея 25-га замест звыклых кадраў, дзе спэцыялісты крышаць кумпаламі цагліны і, прыкінутыя амаль што ў ню, танчаць, як саліманdry, пасярод вогнішча, па БТ прадэманстравалі фэйсы бедных хлопчыкаў, прыкрашаныя бланшамі. Нібыта кухталі былі атрыманыя імі, жаўнерамі МУС, у бойцы з дэмантрантамі. Сюжэт варты дэзвюю сэрыяյ мэлядрамы пра пакуты рабыні Изайры.

Адначасова прыйшла мулька пра карэспандэнта БТ, які стаў ахвярай маніфэстантаў у парку Купалы. Закіданы сынекамі, ён атрымаў чэрепана-мазгавую траўму. Вось вам першы пакутнік за свабоду слова палукашэнкаўску. Калі выходзіць на ланцуг неабыякавых людзей?

Новая тактыка съведчыць, што ўлады раптам дапетрылі: куды мацнейшы пропагандыстыкі эфект выклікаюць не Паўлічэнкавы «размовы памужчынску», а вобраз няшчаснага бацькі з «Эўраньюс», які ня можа перадаць харчы арыштаванаму сыну на

Акрэсьціна.

Фішка павінна выкарыстоўвацца і далей, ствараючы прыкольныя культурныя артэфакты, якія будуть абуджаць дзіке жаданьне бегчы і галасаваць датэрмінова на выбарах 2011 г.

Новую хвалю пропаганды можна пачаць зь невыязных мандарынаў. Як наконт споведзі пра тое, як іх плюшчыцы праз немагчымасць паваліяцца на пляжах Рыбёры? Каб яны яшчэ перад камэрамі пакапалі бульбу — вось да чаго давялі праклятая ў́рачыноўнікі, — гэта быў бы поўны «алес».

Або эмацыйная прамова съпявачкі П., якая падчас выбарчай кампаніі гучней за ўсіх енчыла «За Беларусь!». Зараз поп-дзіва ходзіць пад візавай сякерай: у траўні замест таго, каб выступаць на «Эўрабачаны», ёй съвеціць супэртур па Дрыбінскім раёне. Маё слабое сэрца проста бня вытрымала. Я б адразу праз карашоў на Варвашэні, 8 (соры, Машэрава) зрабіў ліпавую даведку, што П. толькі пудам адмазалася ад «хіміі» за акцыю зь Севярынцам.

Нарэшце, ён сам можа адкрыта напрасіць адстаўкі, бо хворы на парапною. Гэта, паверце, мела бы адваротны эфект. Усе падтрымалі б проста з спачуваньня. Калі б назіральнікі з АБСЭ пабачылі, што рэжым трывмаецца не на штыхах і дубінках, а на спачуваньні да няшчасных, мяркую, яны б кінулі дурное і нарэшце аднавілі б нашае сяброўства ў Радзе Эўропы.

Рыбакі ў цывільным

Хто яны, гэтыя людзі з шэрымі латамі на съядомасьці? Якімі павінны іх бачыць мы, калі наагул павінны бачыць?

Мяне як шараговага грамадзяніна пры любым дзяржаўным ладзе турбую, ці стаіць за мной нябачны, але ўсюды прысутны чалавек, які ў крытычны момант закрые маю сыпіну ад кінжала хціўцы і ворага. Я хачу верыць, што гэтая непрыкметная асоба зь мяккімі рухамі і сталёвымі позіркамі умее мяне абараніць і нават здольная занесыці руку для маёй абароны на адно імгненьне раней за ўдар. Калі яна існуе насамрэч і здольная на гэта, разважаю далей я, я павінен альбо нічога ня ведаць пра яе сам, альбо ведаць нешта такое, што дасыць мне веру ў абароненасыць сыпіны. Тэлекарціні зь цэнямі супрацоўнікаў спэцслужбаў — у камуфляжы, з запомненымі тварамі, са зьмененым голасам — пасыля дасягнення мной паўналецьця ўражваюць усё менш.

Што я ведаю пра іх? Пра людзей, што на паўроку адступілі ў паўзмрок?

Распавядае знаёмы. Палајк. Грамадзянін суседній дзяржавы, якая нідаўна ўступіла ў НАТО. Год таму яго выкликалі ў райдзізел міліцыі як інваліда зь відам на жыхарства. Там, у кабінцы ўчастковага, зь ім пазнаёміўся чалавек у цывільным, які распытаў пра жыцьцё і пляны. Канкрэтных прапаноў не даваў, але паабяцаў — звязжамся. Намінкі, абрыўкі фраз. Ваша краіна ўступіла ў НАТО. Вы ж разумееце, у якой зынешнепалітычнай сітуацыі знаходзіцца наша дзяржава. Ці часта бываеце на радзіме?

Цераз месяц звязваюцца па тэлефоне. Сустрэча ў кавярні. Цяпер іх двое, у цывільным, называюць толькі імёны. Замаўляйце, што хочаце. Грошы ў нас ёсьць. Дык ці часта вы бываеце на радзіме? Цігам трох сустрэч абрыўкі фраз сплютаюцца ў цэлую тканіну. Мы вам дамо назвы ваенных аб'ектаў, а вы прывязаце іх фатаздымкі. Для пачатку. Аплаты за карысную інфармацыю да 600 тысяч.

Намаганьнем волі прымушаю сябе

паверыць, што гэта нармальная практика вэрбоўкі. Сярод новых мэтадаў работы, трэба думаць, людзі ў цывільным аналягічнага пакрою хутка засвоіць вэрбоўку ў барах і рэстарацыях памежных гарадкоў Польшчы, а таксама па телефоне, пераз e-mail і SMS.

Распавядае сябар. Чарговыя ўгодкі бітвы пад Воршай, Крапівенскіе поле. Сотня нацыяналістаў сярод намётай, гітары, песні, рэдкі бразгат жалезкі аў жалезку. Дзясятак мясцовых дзетак. Парачка міліцыянтаў у цяньку на ўзылеску. Рыбак. Рыба ня ловіцца, ён нават ня надта зважае на кіукі паплаўка. Але сядзіць доўга, засядржана, нерухома. Святую цішыню на беразе толькі штохвіліны прарывае піск з-пад пазухі. «Первый, первый, у нас всё тихо, приём».

Як чалавек далікатны, магу толькі ўзрадавацца, што хоць так гэты рыбак у цывільным далучыўся да нацыянальнага сяята.

Расказваюць сябар, яго бацька і калега майго бацькі, былы супрацоўнік у цывільным. У нашым горадзе будынак дзяржбяспекі мae чатыры паверхі. А ліфт у ім усталівалі на дзесяць. Пра гэта ведае ўесь горад, хоць кожны з будаўнікоў гэтага ліфту падпісваўся аў нераспаўсюдзе звестак. Затое толькі былы супрацоўнік у цывільным ведаюць — і расказваюць — пра спэцыяльныя прыстасаванні, якімі багатыя трэці і асабліва чацвёрты падземны паверхі. Адно з іх — стул зь дзіркай у сядзені. Вельмі дапамагае спрасыці доўгі мужчыны. Супрацоўніку ў цывільным застаецца толькі час ад часу, распытваючы, намацаўць праз гэтую дзірку нагой што-небудзь, на што націснуць.

Як чалавек далікатны, я не бяру на

сябе съмеласьці заяўляць, што клянуся захоўваць вядомыя мне таямніцы пры любых аbstавінах.

Расказвае знаёмы, супрацоўнік газэты. Званок у рэдакцыю. Вы апошнія, хто мне можа дапамагчы. Я сядзей двойчы, два гады таму мяне зноў злавілі на крадзяжы, але прапанавалі супрацоўніцаць. Я здаў спачатку аднаго свайго сябра, потым другога. Ад мяне патрабавалі яшчэ. Здаў усіх, каго ведаў. Паведамляў пра ўсе ходкі, пра якія ведаў. Цяпер ад мяне патрабуюць яшчэ. Усе, каго я ведаў, сядзяць. Ім усім расказаў, што здаў іх я. Мне німа каго здаваць больш. А калі я перастану супрацоўніцаць, мяне пасадзяць на трэцюю ходку. У турму, дзе сядзяць мае сябры.

Гэтаму чалавеку па тэлефоне мой знаёмы нічым не дапамог. Газэта дзяржаўная, хутка выбары. Мне зараз альбо ў турму, на съмерць, альбо самому павесіцца — так завяршылася тая тэлефонная размова. Болей пра яго я ня чую.

Расказваю я. Цераз майго начальніка супрацоўнік у цывільным папрасіў у мяне за свайго інфарматара, майго наувучэнца. На экзамэне бялявы малады чалавек з пранізлівымі сінімі вачымі чырванее, апускае очы, адказвае па тэме, але так сарамліва, нібыта я яго гадзіну таму заслыпей за ананізмам. Не іначай, ведае, што за яго папрасілі. Але ж гэты сорам — больш мошнага, едкага, відавочнага сораму я ня бачыў у жыцці! Што гэта можа быць за праца зь людзьмі ў цывільным, калі яе так саромеюцца — падумаў тады я.

Наўрад ці гэта праца спыніць руку з кінжалам, накіраванымі мне ў сыпіну ворагамі майго супярэчлівага грамадзтва.

Алесь Цюбакоўскі

НА ТЭМУ

Пракол КДБ

У глыбоцкай кавярні «Нэон» абедалі назіральнікі АБСЭ. Мясцовая КДБ падрыхтавалася: размовы назіральнікаў, а таксама бразганьне відэльцаў і нажоў, транслявалася на частцы 92,3 FM у радыюсе кілемэтру вакол кавярні.

Глыбоцкі

Чалавек у цывільным зьбірае бел-чырвона-белыя сцягі падчас ліквідацыі намётавага гарадку.

Меней за ўсё ім патрэбныя нашыя енкі, а таксама ілжывы патас і ўсхваленыні. Усяго толькі й трэба, што заставацца разам, нібы няма паміж намі жалезабэтоннае съянны з калючым дротам і відзакамэрні назіраньня. Піша Віталь Тарас.

Імя ім – легіён

Маштаб гісторычных падзеяў цяжкі за ўсё ацэнваць, калі знаходзіцца ў эпіцэнтры, калі робіцца іх съведкамі ўдзельнікам.

Бракус словаў, каб выказаць уласныя пачуцьці, разум губляе сілу, ня здатны ахапіць маштаб таго, што адбылося ў Беларусі пры канцы сакавіка.

Казаць, што на наступны дзень пасля выбараў мы прачнуліся ў іншай краіне, — газетны штамп. Але нават старыя штампы напаўняюцца новым сэнсам. Чатыры ночы запар некалькі сотняў юнакоў і дзяўчат спрабавалі абудзіць нас, ахвяруючы ўласным сном, каб мы сапраўды *абудзіліся*. І тое, што ўлада кінула супраць мірных дэмантрантаў аборонныя сілы, узброенныя гранатамі, аўтаматычнай зброяй і спэктэхнікай, съведчыць пра тое, што яна, улада, збаялася рэальнага абужэньня беларусаў. Да яго яшчэ далёка. Але відавочна, што за тыдзень, які выпаў на вясновае раўнадзенства, самасъядомасць беларускага грамадзтва прасунулася нашмат далей, чым за папярэдня 10 гадоў.

Аб'ектыўны аналіз пакінем будучым палітолігам і гісторыкам. Але ёсьць рэчы, якія немагчыма не сказаць сёньня — калі за кратамі застаюцца нашыя дзеці й бацькі, сваякі й сябры, знаёмая й незнэёмая... Імя ім — легіён! Меней за ўсё ім патрэбныя нашыя енкі, а таксама ілжывы патас і ўсхваленыні. Усяго толькі й трэба, што заставацца разам, нібы няма паміж намі жалезабэтоннае съянны з калючым дротам і відзакамэрні назіраньня. Як казаў, усыміхаючыся, Сталін з анекдоту пра ГУЛаг: «У нашай краіне самае каштоўнае — гэта

людзі». Толькі сёньня спадкаемцы Сталіна ня столькі людзей хаваюць за калючым дротам ад сваякоў і журналістаў, колькі самі хаваюцца ў страху ад людзей, ад усяго съвету. І ня трэба даваць ім паслабленьня ні на хвіліну...

У съпісах не пазначаны

Назва завулку, які носіць імя Акрэсціна, зрабілася ня проста вядомай на ўвесе съвет геаграфічнай крапкай у беларускай сталіцы. Яна зрабілася хадзячай назвай. Так, некалі, у 1988-м, Курапаты перасталі быць толькі назвай урочышча пад Менскам альбо могілак дзясяткай тысяч ахвяраў сталінскага генацыду. Курапаты сталі сымбалем сталіншчыны, сымбалем рэпрэсіяў НКВД, а таксама ёсць сымбалем грамадзянской мужнасці валянтараў, якія абаранілі могілкі ад зыншчэння ды апаганівания ўладамі.

Імя героя СССР Барыса Акрэсціна, які загінуў у ліпені 1944 г., ніякім чынам не звязана са спэцпрыёмнікам-

разъмеркавальнікам. Калі ў народзе гавораць «на Акрэсціна» ці «на Акрэсціне», ніхто, канечнече, ня згадвае П. сусьевітную ці лётчыка — ураджэнца Масквы, які загінуў пад Менскам. Акрэсціна стала сымбалем рэпрэсіяў і бяспраўя. Але ня толькі...

Пятніцу, 24 сакавіка, мне давялося правесці з жонкай ля сценаў спэцпрымалніка-разъмеркавальніка разам з дзясяткамі іншых людзей, чые кроўныя ці сваякі патрапілі сюды напярэдадні. Частка спрабавала перадаць вязням цёплыя рэчы, сжу, прадметы гігіены. Частка — і такіх было больш — хацела хоць нешта ўведаць пра лёс затрыманых. Перад намі ў чарзе стаяў таксіст з Полацку, сын якога

зьнік у раёне Каstryчніцкай плошчы яшчэ 21 сакавіка. Усе спробы даведацца, дзе знаходзіцца ягоны сын, натыкаліся на глухую съянну — на Акрэсціна, у ГУУС, у іншых месцах суха адказвалі адно ѹ тое ж: у съпісах няма. І гэта была абсолютна тыповая сітуацыя.

Адзінным способам прымусіць міліцыянтаў хоць нешта гаварыць, хоць неяк варушыцца, было падаць заяву аб зынкнені свяка ў РУУС. Тады, ня маючи права адмовіць у прыняцьці заявы, якую неабходна афіцыйна зарэгістраваць, супрацоўнікі райаддзелу пачыналі кудысьці тэлефанаваць, нешта высыяватляць і называць месцы, дзе ўтрымліваюцца «зынкляія». Але й гэта не было гарантывай, што вам ня склусяць, накіруюць туды, куды трэба, не назавуць няправільны адрес, тэлефон, прозвішча.

Увогуле, у людзей, якія мерзылі ўвесе дзень у чарзе на Акрэсціна, не было ніякіх гарантываў ці хоць бы надзея на атрыманье інфармацыі. Ні яны не маглі тэлефанаваць затрыманым, ні затрыманыя — ім. Калі адна з жанчын, якая прыйшла забіраць няпоўнагадовага сына, сказала паставому, што ён ужо даўно чакае яс і што яму толькі што ўдалося паведаміць ёй пра гэта з камэрой, праз мабільны тэлефон, ахоўнік не пратусціў жанчыну, але стаў намагацца, каб яна назвала нумар гэтага тэлефона.

Бацькі і дзеці

Сваякам у многіх выпадках адмаўлялі ў перадачы лекаў хворым. Жанчына, якая прынесла інсулін — жыцьцёва неабходны лек пры дыябэце, мусіла чакаць некалькі гадзінай, пакуль над ёй злітаваліся. Калі тут пасуе гэтае слова.

Горш за ўсё было tym, kаго прывезлы з Каstryчніцкай плошчы

АРХІВНЫЕ ФОТО

ўчанчы. Іх паўдні трымалі праста ў турэмнымі дверы, ля съценаў разъмеркавальніка. Людзі, якія чакалі зьвестак вонках, здагадаліся пра гэта, калі затрыманыя пачалі скандаваць за съянай «Жыве Беларусь!». Гэта выклікала ў натоўпе ля прымальніка вялікас хваляваньне. Яны пачыналі скандаваць у адказ «Ра-зам! Ра-зам!».

Хваляваньні дасягалі свайго піку кожнага разу, як з Акрэсціна выяжджалі аўтобусы з арыштантамі ці прывозілі іх назад паслья судоў. Людзі абкружалі гэтыя аўтобусы, крычалі, спрабавалі не даваць ім ехаць. Кожнага разу падбягаў атрад

амапаўцаў, які каравуліў паблізу, і людзі разъягалися. Але ненадоўга. Зьяўляўся чарговы аўтобус ці вагон-зак, і яны зноў спрабавалі блекаваць іхны рух. І зноў па трывозе прыбыгаў АМАП. Але за тыя некалькі сэкундаў, калі аўтобусы прыпыняліся, некаторыя пасльпявалі пазнаць за вокнамі сваіх. Гэта былі імгненьні сапраўднай радасці. Некалькі разоў прыяжджала хуткая дапамога, і кожнага разу лекары адмаўляліся паведаміць, да каго іх паклікалі. Кіроўца адной з санітарных машынай, якая забрала хворага хлопчика, нават паехаў назад у аўтезд, каб не сутыкнуцца з сваякамі вязняў. У выніку машына

загразла, і людзям давялося бегчы дапамагаць яе выштурхоўваць з калійны.

Тым часам некалькі дзясяткаў чалавек зь перадачамі цярплюва чакалі, калі іх пачнуть прыматць. Як потым высьветлілася, у гэтых людзей не было ў той дзень ніводнага шанцу. Але ніхто ня вышаў да іх ня тое, каб патрасіць прабачэння, але хация б сказаць, каб людзі не чакалі дарэмна.

Прыбіральняй, нават звычайных лаваў каля турмы няма. Як кажуць, не курорт.

Дзякую тым невядомым людзям, якія куплялі гарбату ў кардонках і раздавалі іх усім, хто жадаў. Нейкая прадпрымальніца прыслала на Акрэсціна некалькі скрыняў з сокам — для вязняў.

У чарзе былі самыя розныя людзі, пераважна сталага веку. Не ва ўсіх зь іх, мяркуючы па размовах, склаліся добрыя стасункі з сваімі дзецьмі. Нехта скардзіўся, бурчэў. Нехта, відаць, застаўся далёка не ў захапленні ад лідэраў апазыцыі, а можа, нават, і галасаваў за Лукашэнку. Але большасць прысутных хутка паразумелася паміж сабой, паступова ўзынікла пачуцьцё салідарнасці — хай сабе і маўклівай. Амаль кожны гатовы быў хоць чымсьці дапамагчы чужому гору.

У гэтыя дні дзеці выхоўвалі сваіх бацькоў.

Палітыкі і real-politic

Раніцай у пятніцу на Акрэсціна зявіўся Мілінкевіч зь Інай Кулей. Яны шукалі сына сп. Іны, затрыманага на Каstryчніцкай. Мілінкевіч выглядаў стомленым, адказаў на некалькі пытаньняў прысутных, але даваць інтэрвію журналістам адмовіўся. Бліжэй да поўдня зявіўся Казулін. У абкружэнні фота- і тэлескарэспандэнтаў ён пачаў ламіцца ў дзъверы спэцпрымальніка, патрабаваць начальніка. Потым ягоныя памочнікі раздалі прысутным скаргу на імя генпрокурора на дзеянні міліцыі. Скаргу падпісалі больш за дваццаць чалавек. Паслья гэтага Казулін зъехаў і вярнуўся празь

Па кім плача Акрэсьціна

Праця га старонкі 29.

некалькі гадзінаў. Ён паведаміў, што яму ўдалося дамовіца з памочнікам прокурора, каб у людзей пачалі прымаць перадачы. Казулін зноў пачалаў ламаць уваходныя дзвіверы, потым — лаяцца з аховай, патрабаваць, каб выклікалі начальніцтва. Потым ён запеўніў прысутных, што праз паўгадзіны ўсё будзе ў парадку. Людзі хутка выстрайліся ў чаргу ў чаканыні цуду. Праз паўгадзіны Казулін ізноў зынік. Ягонае імя ў той дзень нікто больш не згадаў.

Нават тут, на Акрэсьціна, дзе, здавалася, ужо не было месца палітычным разборкам, працягвалася падспуднае процістаянне. Як толькі на ўваходных дзвіярох зявіўся партрэт Мілінкевіча, як адразу нехта з актыўістай штабу Казуліна прычапіў і ягоны партрэт. Перад гэтым на дзвіярох зявілася налепка «Достал!» і джынсавая стужка.

Апрача ўсьмешкі, у прысутных гэтая схаваная барацьба за зачыненую дзвіверы нічога больш ня выклікала. Але, як выявілася наступным днём, процістаянне зайшло надта далёка і будзе мець трагічныя наступствы.

Склалася ўражаныне, што яны, палітыкі, засталіся статыстамі на палітычным полі. А тыя, каму адводзілася роля статыстай ці проста дэкарацыі, якая б нагадвала каліяровую рэвалюцыю, выйшлі на першыя ролі. Нават не жадаючы таго, маладыя людзі зрабіліся рухальнай сілай рэвалюцыі, толькі не маливанай, а сапраўднай. Бо яны пачалі дзейнічаць — спонтанна, неспадзянавана і, галоўнае, шчыра. Як толькі падзеі пачалі разъвівацца паза рамкамі звыклага сцэнара, і ўлады, і палітыкі разгубіліся. І тыя, і другія пачалі рабіць грубыя памылкі, дзейнічаць неадэватна, гістэрывакаць.

У маладых людзей у намётавым гарадку на плошчы не было нікіх шанцаў. І яны гэта ведалі. Яны праста съпяшаліся зрабіць тое, што

не пасъпелі, не змаглі, ня здолелі зрабіць дарослыя дзядзькі са штабоў апазыцыйных кандыдатаў за некалькі месяцаў — даць выбарчай кампаніі душу й дух супраціву. Вывялілася, што ў распараджэнні ў палітыкаў німа ня толькі запаснога варыянту на выпадак пройгрышу, а проста німа ніякіх варыянтаў працягу барацьбы. Толькі ў аднаго з іх знайшлася мужнасць прызнаць гэта. Другі вырашыў засташца лідэрам любой цаной і павёў людзей на сустрачку дубінкам і сълезацечнаму газу. Ды не пра палітыкаў зараз гаворка...

Па той бок

Ня Цэнтрравыбаркам, не міліцыя, не КДБ, не суды выклікалі ў гэтыя сакавіцкія дні найбольшую агіду й нянавісць звычайных людзей. Вораг увасобіўся ў абрэвіятурах БТ і АНТ. Бэтэшнікаў і аэнтэшнікаў пачалі біць. Сам гэты факт не выклікае асаблівай радасці — таксама як і спачування да аб'ектаў нападу. Ствараючы вобраз ворага з удзельнікаў акцыі пратэсту на плошчы, паказваючы іх, з дапамогай мантажу ў элемэнтарных падробак, абібокамі, наркаманамі, блакітнымі, прагнімі да грошей мярзотнікамі, якія толькі п'юць каньяк і сяруць у каналізацыйныя люкі, тэлебачаныне дамаглося паставленай задачы. Але яно не ўлічыла існавання жывых людзей. Што ня дзіўна, паколькі ў тых людзях, якія здымалі падобныя сюжэты, ня кожучы пра іх непасрэдных начальнікаў, нічога чалавечага даўно не засталося. Але ў многіх нармальных гледачоў, якія звычайна схільныя прымаць усё, што паказваюць з экранаў, за прафілу, ёсьць сваякі альбо крэўныя. І калі яны выйшлі на плошчу, а потым апінуліся за кратамі, многія гледачы раптам адчулі, што БТ зьняважыла іх усіх.

Нават калі пакінуць без увагі ўсё, што беларускія каналы гаварылі пра апазыцыю цігам апошняга месяца, калі забыцца на іхнія рэпартажы з плошчы, «зачышчанай» АМАПам, з

падкінутымі бутэлькамі й шпрыцамі, дастаткова будзе ўсяго аднаго факту. Калі сотні людзей мерзнуць на вуліцы ў марнай надзеі пачуць хоць слоўца пра сваіх крэўных на Акрэсьціна, туды прыяджае здымачная група БТ, і ахова перад ёй шырокая расчыненая вароты — ідзеце ў здымайце ў камэрэах, каго ў колькі хочаце. Ужо адно гэта кладзецца на тэлежурналісту незмывальнай плямай ганьбы. Такое тэлебачаныне не заслугоўвае на іншую назыву, акрамя як «турэмнае тэлебачаныне». Сёння на нармальныя людзі кідаюць у ягоных супрацоўнікаў сънежкамі, і гэта, мабыць, прыводзіць зімоўскіх і азаронкаў у захапленыне — будзе, чым страшыць абывателям. Вось яны якія, агрэсіўныя апазыцыянэры-псыхапаты.

Але рана ці позна журналістам дзяржавных СМІ давядзенца трymаць адказ. Бо іх таксама здымалі калегі з іншых тэлеканалаў. Г фатаграфіі злачынцаў з тэлекамэрамі застануцца, прынамсі, у архівах гісторыі.

І яшчэ. Калі Акрэсьціна давялося бачыць, як некалькі жанчын з натоўпу за некалькі сэкундаў давялося маладую журналістку расейскага канала ТВЦ да сылёз. У першы момент яе стала шкада. Але потым падумалася — а чым, уласна кажучы, расейскія тэлеканалы прынцыпова адрозніваюцца ад беларускіх? Так, яны яшчэ не навучыліся таму цынізму, з якім працуяць іхнія беларускія калегі, ад іх каналаў яшчэ ня так сымардзіці каналізацый, як ад айчынных. Але казаць ня ўсю прафілу ці палову прафілу, замоўчаваць маштаб рэпрэсіяў, пасыміхацца над апазыцыяй і яе прыхільнікамі расейскія журналісты навучыліся чудоўна. Але гэтаксама, як і дамарослья «каралі этэру», яны ня хочуць разумець, што сеюць зубы дракона.

А потым, як заўжды, яны будуць шчыра зьдзіўляцца — і за што вы нас так ня любіце?..

Да 100-годзьдзя газэты «Наша Ніва»

РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар»

пры падтрымцы газэты «Наша Ніва», часопісаў «ARCHE»,
«Дзеяслоў», інтэрнэт-выданьняў «Літара.net», «Кнігі.com»

абвяшчае

КОНКУРС ДЛЯ МАЛАДЫХ ЛІТАРАТАРАЎ

Да ўдзелу запрашаюцца творцы ад 16 да 26 гадоў (на момант абвяшчэння конкурсу). Ляўрэаты конкурсу будуць запрошаныя на літаратурны сэмінар і майстар-клясы, дзе перад імі выступяць знаныя пісьменнікі, выкладчыкі ВНУ, вучоныя, сыпевакі, адбудзеца зацікаўленая гутарка аўторах маладых аўтараў і літаратурнай дзейнасці.

На конкурс прымаюцца літаратурныя творы (вершы, апавяданні, эсэ, п'есы, сцэнары, дзёньнікі і г.д.).

Да разгляду будуць прымацца творы, дасланыя (паводле даты на паштовым штэмпелі або даты адпраўкі электроннага ліста) не пазней за 15 красавіка 2006 г. Падвядзенне вынікаў першага туру адбудзеца 25 красавіка. Літаратурны сэмінар пройдзе ў Менску ў першай палове траўня.

Журы конкурсу:

Уладзімер Арлоў,
Андрэй Дынко,
Ганна Кісьліцына,
Барыс Пятровіч,
Андрэй Хадановіч.

Творы дасылайце на адрес: e-mail: maladylitaratar@tut.by. Паштовы адрес: а/с 218, 220050, Менск, РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар». У лісьце абавязкова пазначце дату нараджэння і контакты (паштовы і электронныя адресы, тэлефоны). Даведкі праз электронную пошту ці тэлефон (017) 284-73-29.

Шукаем чытачоў!!!

Калі хто ведае наступных чытачоў «НН», просьба падказаць ім скантактавацца з газэтай.

Чытач з Зарніцы Спасава, дашліце свой дакладны адрес і прозвішча.
Леанід Мікалаевіч Н. з вул. Калініна, удакладніце свой адрес.
Сп. Міхайлаў з вул. Багдановіча, скантактуйтесь з Рэдакцыяй.

**Калі вы
не атрымалі
газэты**

да панядзелка,
а ў Менску — да суботы,
абавязкова тэлефануіце
у Рэдакцыю.
Пытацца Аляксандру.

Тэлефоны:

(017) 284-73-29,
(029) 618-54-84,
(029) 260-78-32 (МТС)

dastauka@tut.by

Правілы падачы адрасоў

Абавязкова падавайце індэкс, бо зь індэксам газета дойдзе хутчэй.

Калі вы жывяцце ў вёсцы ці ў мястэчку, пазначайце раён і вобласць.

На трэба дасылаць квіток, пакіньце яго ў

сябе, гэта вашае пацверджанье того, што вы зрабілі ахвяраваныне.

Разборліва падавайце свае звесткі.

Атрымліваць газэту можна з любога нумару, толькі паведаміце ў Рэдакцыю свой адрес.

запрашаем
прыватных
прадпрымальнікаў

браць газэту на
распаўсюд у
Менску і
рэгіёнах.

• • • • • • • • • •

**Вельмі просім
чытачоў, якія ад
Новага году
чытаюць «НН» у
Інтэрнэце, а не на
паперы, таксама
дасылаць
прыватныя
ахвяраваныні з
разылку 6000 на
месяц з пазнакай:
«за Інтэрнэт». Бяз
збору грошай
газэце не захаваць
якасці.**

Шчыры дзякую за шчодрасць!

Аляксандру М. з
Астравецкага раёну.
В.С. з Ашмянаў
Георгію Р. з Карэліцкага
раёну.
Арцёму Г. зь Ліды.
Зымітру К. з Мастоў.
Валянціне М. з Наваградку.
Івану А., Валеру Г., Сяргею
Д., Андрэю К. з Горадні.
Вользе Б. са Століна.
Віктару П. з Баранавіч.
Мікалаю В. з Пружанскага
раёну.
Ірыне Я. зь Берасця.
І.К., Андрэю С., С.З. з
Воршы.
Анатолю М. з Новалукомлю.
Уладзіславу Л. з
Шаркоўшчыны.
Уладзімеру Ш. зь
Віцебскага раёну.
Эдуарду М., Аўгенту К.,
Юр'ю Б. зь Віцебску.
Сяргею К. з Маладэчна.
Аляксею С. з Стапцоўскага
раёну.

Сыцяпану Г. з Калодзішчай.
Святлане Н., Е.С.,
Аляксею К. з Магілёва.
Валер'ю М. з Круглянскага
раёну.
Алісе К. з Бабруйску.
Лідзіі М., Віталію Ц. са
Жлобіну.
Алегу М. з Гомелю.
У.Д. з Мазыра.
Ю.М., Валер'ю В., А.П.,
Ю.В., К.Л., Ірыне З., Аўгенту
Ш., Э.С., Святлане Б.,
Галіне Ж., Георгію Ш.,
Мікалаю Л., Міхасю Ф.,
Н.Б., Аляксандру Е., Вользе
К., Марыне П., Валянціне
Ш., Валянціну Ш., Г.Б., Іне
З., Андрэю Л., Кацярыне З.,
Марыі Н., Л.І., Анатолю З.,
М.У., Надзеі М., К., С.Р.,
В.К., Аляўтynе В., Галіне
Б., Аляксандру М.,
Уладзімеру З., Аляксандру
С., Б.Я., Валер'ю І., Вользе
А., Марыне Б., Марыне З. зь
Менску.

Каб штотыдзень атрымліваць газету, дасылайце адрасы і прыватныя ахвяраваньні

Каб гарантавана чытаць «Нашу Ніву» цяпер, калі «Саюздрукам» і «Белпошце» забаронена распаўсюджваць газету:

1) Просім усіх ахвотных чытаць газету **паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны**. Гэта можна зрабіць па тэлефоне, факсам, праз пошту ці электронную пошту.

Тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84

e-mail: dastauka@tut.by

паштовы адрас: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў **пералічваць на рахунак** газеты ахвяраваньне з разыліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досьць для выхаду і даставкі газеты. **У блінку банкаўскага паведамлення ці паштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце ваш адрас, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду.** Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз, забяспечачь выхад газеты на трох месяцы. Хто ж мае магчымасць пераказаць 36 000 рублёў адразу, забяспечачь публікацыю «НН» адразу на пад'году.

0402280179
ІЗВЕЩЕНИЕ

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Минск, код 764
ПОЛУЧАТЕЛЬ ПЛАТЕЖА
НАИМЕНОВАНИЕ БАНКА

Счет по- лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
----------------------	-------------------------	-----------------	--

(ФАКТИЧНАЯ, ИМЯ, ОТЧЕСТВО, АДРЕС)

Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраванье			
			Пеня
			Всего

Кассир

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521

МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Минск, код 764
ПОЛУЧАТЕЛЬ ПЛАТЕЖА
НАИМЕНОВАНИЕ БАНКА

Счет по- лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
----------------------	-------------------------	-----------------	--

(ФАКТИЧНАЯ, ИМЯ, ОТЧЕСТВО, АДРЕС)

Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраванье			
			Пеня
			Всего

КВІТАНЦІЯ

Кассир

М.П.

Плательщик

На які рахунак пералічаць гроши?

Ахвяраванье можна перавесці ў любым адзяленыні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказванні грошай паштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай праз «Беларусбанк» працэнту не бяруць. На банкаўскай квітанцыі ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць: «Ахвяраванье». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаваныя банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» 3015 212 000 012. Пры перасылцы грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

Ці трэба паўторна дасылаць адрасы ў Рэдакцыю?

Не, аднойчы даслаўшы, больш ня трэба (калі вы рэгулярна атрымліваеце газету). Тады досьць не забывацца рэгулярна пералічаць ахвяраваньні.

Хто дасылаў ахвяраваньні, але не паведаміў адрасу

Прабачце, што газета прыйшла вам запазынена. Рэч у тым, што вы пераказалі ахвяраванье, але не паведамілі Рэдакцыі адрасу адразу. Квіток ахвяравання трапляе да нас праз 5—10, а часам і болей дзён.

«Залатая Гітара» на Дзені Волі

Адам Глебус урчай прэмію ў каварні «Стары Менск». Сёлга ляўрэатам стаў Iгар Бабкоў за книгу эсэстыкі «Каралеўства Беларусь. Выпілумачэнне ру[i]наў». У дадатак да грошай заснавальнік прэміі падараваў ляўрэату книгу — трагедый Шэксньпра.

На ўроччэнні Баўкоў ахаректрызаваў сёньняшні час: «Усё ацэньваецца, але нічога на пэніца. Паўсяль пануе лібда». «Таму ў нас Лігара супраць Лічбы», — падтрымай Глебус.

Святая атрымалаася камэрні і амаль хатнім. Ганна Кісьлицына сказала, што, зобраочыся на вуліцу, апранулася съярши ва ўсё чорнае, каб ісці на мітынг, але потым памяяла вонратку на ўрачыста-белую: «Святая ёсьць свята, і мы не павінны падлажвацца пад іх».

Адам Ворыч

«Плоскасьць свабоды»

27 сакавіка ў
галерэі
«Фальварак
Добрыя Мысьлі»
адкрылася
выстава жывапісу
і графікі Ілоны
Барадулінай. Піша
Сяргей Харэўскі.

Арт-кавярня «Добрыя Мысьлі» пра-
вяла сваю чарговую імпрэзу, презэнту-
ючы менскай публіцы тое мастацтва,
што з розных прычынаў няможна па-
бачыць у іншых залах. Творы Ілоны
Барадулінай пабачыць у Беларусі цяж-
ка. Па-першае, яна жыве й працуе пе-
раважна ў Санкт-Пецярбургу. Па-дру-
гое, яна — дачка народнага паэта, які
добра пасьпей вызначыўца нонкан-
фармізмам — падзяляе бацьковы по-
гляды. Тыя экспазыцыі, што Ілона
ладзіла ў Менску, тыя артыстычныя
акцыі, у якіх яна брала ўдзел, былі аль-
тэрнатыўныя афіцыёзу. Ня склаліся
стасункі ў Барадулінай і з дзяржаў-
нымі інстытуцыямі мастацтва ў нашай
краіне. Апошняя пэрсанальная яе выс-
тава «Новая дарога» адбылася тут
ажно дзесяць гадоў таму ў Музее беларус-
кай літаратуры. Таму наведнікі
«Плоскасьці свабоды» атрымалі
унікальную магчымасць пазнаёміцца
з тым, што стварае Ілона цяпер, як
мысьліць і куды імкненца. Сытуацыя
кавярні, зъ яе паважнай абслугаю й

стандартнымі пахамі, робіць насамрэч
самавітае ўражаньне.

«Зайдрошчу кулінарнаму мастацтву.
Кухары ня ведаюць пасъмяротнага
признаннія. Страўніку чалавек верыць
безумоўна, а за сваю душу — выбачаец-
ца. І чым незвычайнейшы, нестандарт-
нейшы твор, тым больш выбачэнніяў
можна выслушаць ягонаму стваральніку
за тое, што ён да душы цёмнаму навед-
ніку, які не разумее», — кажа на пачат-
ку акцыі Ілона Барадуліна.

Творы мастакі незвычайнія ў беларускай плоскасьці. Выломваеца ад-
туль і яе плястыка, і набор вобразаў.
Паспрыяла тое, што яна ня мела трады-
цыйнае для Беларусі мастакоўскае аду-
кацыі, за выняткам хіба навучання ў
школе з мастакім «ухілам». Ілона Ба-
радуліна, паводле адукацыі і нарад-
джэння, — філэляг. Шмат у чым яе
съветапогляд сформаваны ў коле баць-
ковых сяброў, сярод якіх былі Васіль
Быкаў, Уладзімер Караткевіч, Барыс
Забораў. Мастацтва для яе заўжды
было ня працаю з адпаведнай «прафес-

культура

ійнай адукцыяй», а працягам дзіцячых гульняў, што выраслыі ва ўласную філязофію, у спосаб спасыці ганьня съвету.

У творах гэтае мастачкі, пры жаданьні, можна знайсці багата цытатай: зь японскага мастацтва, з афрыканскага, зь беларуска-французскага кубізму... Але ці варта іх шукаць? Бо зь любога набору формаў можна стварыць цалкам арыгінальны твор. І паў усе алізі і падабенствы творчасць Ілоны Барадулінай уводзіць нас у зусім нечаканы й ні на што не падобны съвет. Яна вычарпальна тлумачыць патрэбу ва ўласным тэрміне для свайго мастацтва: «Мне ўстыла тлумачыць, у якой манеры я працую, я вырашыла ўвесці гэты тэрмін у жыццё сучаснага мастацтва. Мастацтва зараз падзялена на два лягеры ў вачах агульной масы людзей: тое зразумелае, традыцыйнае, астатніе — авангард, нават калі ён з трыццацігадовым тэрмінам «вартасці». «Што вы малоеце?» Выбар адказу — мінімальны, калі гаворышь зь недасьведчаным чалавекам. Індывідуалізм — ключ да салаўнага съпеву. Белыя вароны мастацтва стваралі ў ствараюць уласны монастычны почырк. Монаізм — гэта тое, што і як раблю толькі я, гэта тое, што і як рабіш толькі так, як ты».

Пры канцы імпрэзы мастачка пацвердзіла ўласную канцепцыю пэрформансам (**на здымках**). Пад адвольны набор гукаў гішпанскага флямэнка Ілона Барадуліна за чвэрць гадзіны стварыла на вачах гледачоў новы твор. Пры дапамозе драбіны, трох флямастэраў на белай плоскасці аркуша паперы нарадзілася «Плоскасць свабоды».

Здымкі Веранікі Дзядок

Кулінковіч у Празе

25 сакавіка гурт *Neuro Dubel* даў вялікі сольны канцэрт, прымеркаваны да Дня Волі. Сыпевакі называюць свой выступ у сталіцы Чэхіі адным з самых удалых у новай гісторыі гурту. «Для гледачоў, у асаблівасці чэскіх беларусаў, гэта быў глыток сувежага паветра, і нам было ў радасць пайграць для іх», — кажа гітарыст Уладзімер Сахончык.

Neuro Dubel на запрашэнні арганізацыі «Скарына» граў у клубе «Млеін». Канцэрт пачынаўся а 20-й. Да гэтага часу ў Прагу ўвесь час паступалі звесткі пра падзеі ў Менску — у клубе паставілі ноўтбук, кожны ахвочы мог паглядзець праз Інтэрнэт навіны зь Беларусі, у жывым этэры ў клубе вялічала «Эўрапейскае радыё». «Падзеі ў Менску ўскالыхнулі ўсіх: і

музыкаў, і гледачоў — і яшчэ болей іх зъядналі», — апавядае У. Сахончык. Гурт атрымліваў калясальную аддачу ад залі. Наўзамен беларускія музыкі сыгралі больш песняў, чым было заплянавана. Дзякуючы сотні гледачоў не адпускалі «дзюбэляў» са сцэны, не-калькі разоў выклікалі на «біс». Кулінковіч неаднакроць выходзіў у залю і сіпявай разам з гледачамі. Тамтэйшым беларусам настолькі спадабаўся канцэрт, што яны запрасілі лідэра каманды на некалькі дзён застасцца ў Празе, а арганізаторы зноў чакаюць гурт у госьці па нейкім часе.

У красавіку *Neuro Dubel* сыграе вялікі сольны канцэрт у Менску. У найбліжэйшы час плянуюцца канцэрты ў Горадні і Варшаве.

Сяргей Будкін

Аляксей Пяткевіч: Як мы съмяяліся з газетаў 1950-х

Прафэсару Гарадзенскага ўніверсітэту імя Янкі Купалы Аляксею Пяткевічу — сёлета 75 гадоў. А ў 2007 г. споўніца 50 гадоў, як Аляксей Пяткевіч пераехаў працаўць у Горадню. Спачатку было ніякавата пасъля Менску, у якім правучыўся сем гадоў. У сталіцы была магчымасць застацца — пасъля асьпірантуры атрымаў разъмеркаваныне ў Інстытут літаратуры. Але ўмяшаліся сямейныя праblems — у Наваградку жыла жонка з малой дачкой на руках. Уласнай кватэры ў Менску не прадбачылася.

Домік пані Алаізы

Горадня прыемна ўразіла, і Аляксей Пяткевіч не пашкадаваў, што пераехаў сюды. Ён пачуваўся першадакрывальнікам, шпацыруючы па вузкіх вулках, пакручастых берагах Нёману, падворках Старога і Новага замкаў.

Яшчэ ўразіў будынак на супраць пэдынтытуту. Часта падчас лекцыі Аляксей Пяткевіч спыняўся ля акна аўдиторыі ды ўглядзе на спаражнелыя драўляныя прыступкі гарнка, уяўляючы, як былая гаспадыня дому Алаізы Ажэшка заходзіць у дзъверы.

У тым дому ня раз гасцівала Францішак Багушэвіч, яе добры знаёмы, калі прыяджаў у Горадню па адвакацкіх справах. Пазней гэты дом быў перанесены на дзясятак мэтраў далей ад дарогі. Той самай дарогі, якую ўдзячныя жыхары гораду ў 1910 г. выслалі саломай, каб хворою пані Элізу не турбаваў грукат вазоў пад вокнамі.

Аляксей Міхайлавіч пе- ракананы, што менавіта ягоная зацікаўленасць творчасцю А.Ажэшкі — гэтай мужнай змагаркі з расейскім самадзяржаўем — сіная людзкасць падштурхнулі яго заніцца краязнаўствам Гарадзеншчыны.

3 Новага С্বяржня

Аляксей Пяткевіч нарадзіўся ў Новым С্বяржні пад Стоўпцамі, за пінь кіляметраў ад коласаўскай Мікалаеўшчыны. Потым ён зацікавіўся гісторыяй мястэчка, што ўпершыню згадваецца пад 1428 г. і якое ў трэлігії «На ростанях» як Панямонь вывеў Якуб Колас.

Дзед Пяткевіча служыў на чыгунцы. Бацьковых братоў рэвалюцыі, войны раскідалі па съвеце. Адзін служыў афіцэрам у час Першай сусветнай, пазней быў начальнікам школы чырвоных камандзіраў. Другі — камэндантам ваеннага порту. Бацькавы сёстры аселі ў Польшчы. «Адна зь іх доўгі час не прыяжджаляў у Беларусь. А як сустрэліся, загаварылі па-беларуску, то я ня мог націвіцца: сястра зусім не забылася нашай мовы! Яе гаворка была такой, нібыта завітала з суседній вёскі».

Сваёй малой радзіме А.Пяткевіч прысьвяціў эсэ «Бацька мой Нёман» — споведź пра родны кут і родную сям'ю.

У БДУ мы баяліся

У 1949 г. Аляксей Пяткевіч здаў сем уступных іспытаў і быў лепшым сярод абитурыентаў БДУ — конкурс складаў 11 чалавек на месца. Праўда, калі пра-

верылі сачыненіні па расейскай літаратуре, выкладчыца сказала: «Вы съпісалі. Ни можа выпускнік сярэдняй школы так прафэсійна раскрыць тэму. Таму стаўлю чацвёрку». «Стаю і ня ведаю, што рабіць. Даводзіць, што сачыненіне ад першай да апошняй літары мае — бессансоўна, калі выкладчыца пераканала сама сябе ў адваротным. Так моўкі і пайшоў. Крыўдна было...» — згадвае сп.Пяткевіч.

Але хутка крыўды адышлі на другі плян. Універсітэт захапіў прыгожым съветам ведаў і творчасці. У гэты час тут вучыліся Ніл Гілевіч, Алег Лойка, Рыгор Барадулін, Вячаслаў Адамчык, Генадзь Бураўкін, Адам Мальдзіс.

У групе Пяткевіча быў паэт — Фёдар Макаранка. Аднойчы ён раптоўна зынік. Прайшла пагалоска, што ў інтэрнаце прачытаў свой верш пра вэтэрана вайны, інваліда, які просіць міласціну. Нехта са слухачоў хуценька данёс. Фёдара асуздзілі на восем гадоў турмы. «Вальнадумства заўсёды было ўласціва БДУ. Памятаю, чытаем газеты,

знойдзем адпаведную «верноподданническую» публікацыю, съмяёмся, ажно заходзімся. І палітычны падзеі абліяроўвалі, асаўліва не азіраючыся».

Гарадзенскі гард

У горадзе над Нёманам творчая інтэлігенцыя гуртавалася вакол абласной «Гродзенскай праўды». Цэнтрам прыцягнення было літаратурнае аб'яднаныне пры рэдакцыі і ягоны кіраўнік — паэт Міхась Васілёнок. Бывалі ў рэдакцыі Аляксей Карпюк і Васіль Быкаў.

У 1965 г. у «Гродзенскай праўдзе» А.Пяткевіч надрукаваў, у пэрыяд цкаваныня Быкава, станоўчы водгук на аповесьць «Мёртвым не баліць». Яго выклікалі ў аблакам партыі. Але за свайго выкладчыка заступіўся тагачасны рэктар пэдынстытуту Маркоўскі. Дзякуючы яму, удалося ўтрымліца на работе...

Яны тады разам стаялі плячо да пляча — пісменнікі Васіль Быкаў, Аляксей Карпюк, Данута Бічэль, гісторык Барыс Клейн, краязнаўца Алесь Белакоз, паэтка Ларыса Ге-

Сакрат Яновіч і Аляксей Пяткевіч на беластоцкім чыгуначным вакзале. Апэратыўная здымка КГБ.

ніош, Аляксей Пяткевіч.

На арганізаваных сходах працоўных «прорабатыва-ли» В.Быкава. А.Карпюка выключылі з партыі, ён застаўся без работы. Барыса Клейна пазбавілі працы ва ўніверсітэце. Моцны ўціск адчуваў А.Белакоз.

Быкаў загадаў

У 1971 г. В.Быкаў, тады старшыня абласнога аддзялення Саюзу пісьменнікаў, папрасіў сп.Пяткевіча: «Зрабі сьпіс сваіх публікацый». Паміж «сваімі» была завядзёнка: не цікавіцца тым, пра што табе не гавораць. Сказаў зрабіць, значыць, трэба так зрабіць. Быкаў даслаў той сьпіс у Саюз пісьменнікаў, прыкладушы рэкамэндацыю Д.Бічэль, а таксама ўласную да хадайніцтва аб прыёме Аляксея Пяткевіча ў СП.

«Які Саюз! Я ж кніг друкаваных, па сутнасці, ня маю...» Васіль Быкаў парыраваў: «Кнігі будуть. Матэрыялу назапасіў, дай Бог кожнаму столкніці».

Сёння Аляксей Пяткевіч — аўтар некалькіх кніг. Яго пяру належыць блізу 450 друкаваных прац, зьмешчаных у энцыклапедыях, падручніках, зборніках, часопісах. Ён ахвотна выступае ў розных аўдыторыях, бярэ ўдзел у працы грамадzkіх аўяднанняў. Асаблівы клопат праяўляе пра развязвіцьцё роднай мовы і культуры. Носьбіт традыцыі — кажуць пра такіх, як прафесар Пяткевіч.

Антон Лабовіч, Горадня

Рэдакцыя далучаеца да віншавання. Было асабліва прыемна 9 сакавіка атрымаць бандэроль з новай кнігай прафесара Пяткевіча «Старонкі спадчыны. Культурнае памежжа Гродзеншчыны: працэсы, зьявы, асобы» з дарчым надпісам сп.Пяткевіча для Рэдакцыі «НН».

Аляксей Адамовіч: Мой прадзед працаваў на беларускую Беларусь

Артыкулы ў "НН" пра ролю нацкамаў у гісторыі Беларусі ("Рызыкоўная барацьба намэнклятуры", 18 лютага 2005; "Трыюмвіры, або помнік камісарам", 1 красавіка, 8 красавіка 2005) выклікалі рэзананс сярод чытачоў, абудзіўшы як гісторыкаў, так і сваякоў былых нацкамаў. Сярод абуджаных аказаўся праўнук Алеся Адамовіча Аляксей, які захацеў сам, праз пошуку беларускіх архіваў, разабрацца ў лёссе прадзеда.

Калініншчына (сёння Клімавіччына), дзе скратаром акруговага камітэту партыі працаваў 24-гадовы Алеся Адамовіч, у 1920-я была апрышчам беларусізацыі. На допытках у ДПУ па справе "СВБ" Адамовіч съведчыў: "Калінінская акруга праўз беларусізацыю хутка зрабілася чымосьці кшталту "белага крумкача". Усе, хто прыяжджаў у Менск з Калініншчыны, размаўлялі па-беларуску, і тут ужо ўсе ведалі і гаварылі: "А, гэта з Калініншчыны".

Пасля пастановы ЦК аб ажыццяўленні мерапрыемстваў у галіне нацыянальнай палітыкі ў БССР, акруговы камітэт прыняў пастанову пра перавод школ на беларускую мову, беларусізацыю савецкага і партыйнага апарату. Адамовіч асабіста наладзіў сувязь з усімі раёнамі, асабіста цікавіўся ходам беларусізацыі, арганізацый курсаў па выуччыні беларускай мовы, прасоўваннем беларускай літаратуры. Ён вельмі жорстка стваріўся да ўсіх, хто замаруджваў хаду беларусізацыі, тым больш супраціўляўся ёй.

Штомесяц Адамовіч патрабаваў ад Наркамасветы спэцыялістамі для арганізацыі курсаў па гісторыі, геаграфіі, літаратуры Беларусі. Сюды прыяжджалі рабіць даклады Гарэцкі, Колас, Купала, Азбукін.

Натуральная, што адзін чалавек беларусізацыю зрабіць ня мог. Пад кіраўніцтвам Адамовіча працавалі У.Дубоўка, А.Дудар, А.Александровіч, Вольны. Як піша Дудар, "Адамовіч дужа гасцінна прымай ўсіх беларусаў, якія перабіраліся туды на працу, і тагачасная Калініншчына зьяўлялася сапраўданію "зямлёю абяцанаю" для беларускіх нацыянал-дэмакрататаў".

На пачатку 1925 г. Адамовіч размаўляў са Смолічам, тады дырэктарам Інбелкульту, "пра стварэнне бар'еру супраць РСФСР", які б спыніў нароўшце русіфікацыю і "мог бы прывесці да ўтварэння БНР".

Сымон Кандыбовіч у кнізе "Разгром нацыянальнага руху ў Беларусі" пісаў: "Яшчэ юнаком ён [А.Адамовіч] актыўна ўдзельнічаў у савецкай працы... Праз некалькі гадоў яго запал зъменіўся, і прыблізна ўжо да 1925 г. ён стаў заўзятым народнікам і нацыяналістам".

Насамрэч было па-іншаму. "Памылкі ЦК КП(б)Б па нацыянальным пытанні ў 1918—1919 г. прывялі мяне да нацыяналізму, які поўнасцю аформіўся ўжо ў 1920 г.". Як паказваюць доказы Адамовіча ў ДПУ, менавіта яму належала ідэя "Заявы 32-х". 14 студзеня 1921 г. яна была накіравана ў ЦК РКП(б) з суправаджальным лістом на імя Леніна, што ад імя 32 беларусаў-камуністаў падпісаў вядомы рэвалюцыйнэр, грамадзкі дзеяч, літаратар Алеся Бурбіс. Гэты даклад быў спробай дапамагчы ЦК КП(б)Б выпрацаваць праграму адраджэння і далейшага развицця Беларусі на савецкім падмурку.

Але ў жніўні 1925 г. ДПУ пачынае капаць пад Адамовіча і яго атачэннене, усталёўваеца сачэннене, укараняюще інфарматары і гэтак далей. Пасля гэтага Адамовіч вымушаны развязацца з Калініншчынай. Але яна назаўсёды засталася ў яго душы, асабліва пасля паэмы "Калініншчына" Дубоўкі, якую паэт прысьвяціў свайму сябру, Алесю Адамовічу.

Мой любы браце, блізкі і далёкі,
няма сталёвасці і арфаўннасці.
Такая сцюжа на душы, навокал,
як дзень з даждкамі — быццам сёньняшні.

Ці ж я ня ведаю, ці я ня знаю,
ци я ня сын свайг сучасніцы—
жыцьцё крынічыц і музыкі граюць,
на лад папасыці ўсё ня шчасьціца.

Часінай — весела, часінай — сумна,
Ідуць шляхі — ў болотах трацяца.
А недзе злосынкі бразгочуць бубнамі...
Даруй, даруй, мой любы браце, мне...

Адамовіча перавялі ў Полацак, затым прызначылі кіраўніком аддзелу друку ЦК КП(б)Б, намеснікам рэдактара газеты "Беларуская вёска", намеснікам наркама земляробства — па асабістай просьбе Зымітра Прышчэпава. 19 ліпеня 1930 г. ён быў арыштаваны па справе СВБ і асуджаны на 10 год. У 1937 г. справа была перагледжана. 15 верасня 1937 г. А.Адамовіча расстралілі. Рэблітавалі яго толькі ў 1988 г.

Ня стала Станіслава Лема — кульставага польскага пісьменьніка і філёзафа — апошняга Мысльяра сярод фантастаў. Апроч «Салірысу», «Прыгодаў пілёта Піркса» і іншых мастацкіх твораў, якія прынеслы яму сусветную славу, пісаў філозофска-сацыялягічныя дасьледаванні, літаратуразнаўчыя працы. Аўтар безылічны афарызмаў.

Пад уплывам яго кніжак абразлі прафэсію многія касманаўты.

Уранавыя вушы

СТАНІСЛАЎ ЛЕМ

Жыў некалі інжынэр-касмагонік, які, каб цемру перамагчы, запальваў зоркі. Прыйбыў ён да туманнасці Андрамэды, калі тая была яшчэ поўная чорных хмараў. Закруціў ён адразу вялікі віхор, а калі той пачаў рухацца, касмагонік выцягнуў свае прамяні. Меў іх тры: чырвоны, фіялетавы і нябачны. Перажагнаў ён зоркавы шар першым, і той адразу зрабіўся чырвоным гігантом, але ў туманнасці ня стала больш съятла. Укалоў ён зорку другім променем, ажно тая зъялела. Сказаў свайму вучню: «Пільнуй мне яе!» — а сам пайшоў іншыя зоркі распальваць. Чакаў вучань тыху год, пасля другую тыху год, а інжынэр не вяртаўся. Занудзіла яму тое

чаканье. Падкруціў ён зорку, і тая зь белай зрабілася блакітнаю. Спадабалася яму гэта, і ён падумаў, што ўжо ўсё ўмее. Хацеў яшчэ падкруціць, але апёкся. Па-шукаў у пудэлку, які пакінуў Касмагонік, а там нічога няма і нават неяк занадта пуста: пазіраеш і нават дна не відаць. Здагадаўся ён, што гэта нябачны прамень. Хацеў паштурхаць ім зорку, аднак ня ведаў як. Узяў тады пудэлак і кінуў яго ў агонь. Усе хмары Андрамэды шуганулі тады, як быццам сто тысяч сонцаў адразу зас্বяціла, і зрабілася ва ўсёй туманнасці съветла, як удзень. Узрадаваўся вучань, але нядоўгая была яго ўzech, бо зорка лопнула. Прыляцеў тады Касмагонік, бачачы шкоду, а каб нічога не змарнаваць, хапаў прамяні і вырабляў з іх плянэты. Першую зрабіў газавую, другую — вугляродную, а на трэцюю яму толькі найцяжэйшыя мэталы засталіся, выйшаў таму зь іх актыніевы шар. Касмагонік сціснуў яго, пусціў у палёт і сказаў: «Праз сто мільёнаў год вярнуся, то ўбачым, што з гэтага будзе», — і паляцеў шукаць вучня, які са страху перад ім уцёк.

А на той плянэце, Актынурі, паўста-

ла вялікая дзяржава Палятынідаў. Кожны зь іх быў такі цяжкі, што толькі па Актынурі мог хадзіць, бо на іншых плянэтах грунт пад імі правальваўся. Але і ў сябе дома на дыбачках хадзілі й слова сказаць не маглі, бо іх уладар, Архіторы, меры ня ведаў у жорсткасці. Жыў у палацы, вычесаным з плятынавай гары, у якім было шэсцьсот вялізных заляў, а ў кожной адна яго далонь ляжала, гэткі быў вялікі. З палацу выйсыці ня мог, але паўсяль меў сваіх шпегаў — такі падзоры быў, — а таксама мучыў сваіх падданых хіцаваццю.

Ня трэба было палятынідам ніякіх лямпаў, ані агню ўночы, бо ўсе горы іх плянэты былі радыяктыўныя, так што пры маладзіку можна было шпількі лічыць. Удзень, калі сонца вельмі ў знакі давалася, спалі яны ў сутарэннях сваіх гор і толькі ўночы сышодзіліся ў мэталічных далінах. Але люты Архіторы загадаў у катлы, дзе тапіліся палядый з плятынай, кідаць кавалкі ўрану і абвясыць пра тое па ўсёй краіне. Кожны палятынід мусіў прыйсці да каралеўскага палацу, дзе зь яго здымалі мерку на новы панцыр і накладалі наручкунікі й пышак, рукав-

літаратура

іцы й накаленінікі, забрала й шлем, і ўсё гэта зіхоткае, бо тая вонратка была з уранавай бляхі, а наймацней сывяціліся вушы. З таго часу не маглі ўжо палятыніды зьбірацца дзеля супольнай рады, бо калі на тоў рабіўся вельмі людным, дык выбухала. Таму мусілі весыці самотнае жыццё, здалёк абмінаючы адзін аднаго, бо засыцерагаліся ланцуговай рэакцыі. Архіторы жа радаваўся іх смутку і абцяжарваў штораз новымі падаткамі. Яго манэтныя двары ў сэрцы гор білі алавянныя дукаты, бо волава было вельмі мала на Актынурый і мела яно найбольшы кошт.

Велізарныя беды цярпелі падданыя злога ўладара. Некаторыя прагнулі ўзбунгавацца супраць Архіторы і паразумляліся з гэткай мттай на міг, але нічога з гэтага не выходзіла, бо заўсёды знаходзіўся менш кемтівы, які набліжаўся да іншых, каб запытанаць, у чым справа, і ў выніку яго някемлівасці змоўшчыкі ўзыятаць ў паветра.

Быў на Актынурый малады вынайднік па імені Пірон, які навучыўся дрот цягнунца з плятыны такі тонкі, што можна было зь яго сеткі рабіць, у якія воблакі траплялі. Вынайшаў Пірон тэлеграф з дротам, а потым гэткі тонкі дрот выцягнунуў, што яго ўжо не было, — такім чынам паўстаў тэлеграф бяз дроту. У жыхароў Актынурой зявілася надзея, што папачыціць заснаваць змову. Але хітры Архіторы падслухоўваў усе размовы, тримаючы ў кожнай з шасыціц рук плятынавы праваднік, дзякуючы чаму ведаў, пра што яго падданыя гавораць, а ледзівye даходзіла да яго слова «бунт» альбо «рокаш», як адразу ж пасылаў шпаровыя маланкі, што змоўшчыкаў ператваралі ў агнявых калюжыны.

Пірон вырашыў перахітрыць злога ўладара. Калі зьевітаўся да прыяцеляў, замест слова «бунт» казаў «боты», замест «змовіць» — «папыць» і гэткім чынам рыхтаваў паўстаньне. Ахіторы жа дзівіўся, чаму яго падданыя раптоўна шавецтвам заняліся, бо ня ведаў, што калі кажуць «на калодку ўзяць», дык маюць на ўвазе «на агнявыя кол пасадзіць», а «зачесныя боты» азначаюць яго тыранію. Але тыя, да каго Пірон зьевітаўся, не заўсёды яго добра разумелі, бо ня мог ім інакш расказаць пра свае пляны, як толькі шавецкай моваю. Выкладаў ім і так, і гэтак, а калі не разумелі, раз неасцярожна затэлеграфаваў: «З плютонію пасы драць», — нібыта на падноскі. Тут кароль напалохаўся, бо плютоній — найбліжэйшы сваяк урану, а уран — торыю, нездарма Архіторы гэтак зваўся. Выслаў тады адразу браніраваных ахоўнікаў, якія схапілі Пірона і кінулі на алавянны

паркет перад абліччам карала. Пірон ні ў чым не признаўся, але кароль зьняволіў яго ў палаціевай вежы.

Усялякая надзея пакінула палятынідаў, але вярнуўся Касмагонік, стваральнік трох плянэт.

Здаля прыгледзеўся ён да парадку, што панаваў на Актынурый, і сказаў сабе: «Так быць ня мусіць!» Пасылья выткаў найтанчэйшы ды найцвярдзейшы дзесьнік зъянніе і, як у кокан, паклаў туды сваё ўласнае цела, каб чакала яго вартаньня, а сам прыняў выгляд убогага недарэкі й сышоў на плянэту.

Калі съянніла і толькі далёкія горы зімным колам асьвятлялі плятынавую даліну, Касмагонік хацеў падысьці да падданых карала Архіторы, але тыя ўсякімі ад яго зь вялікім неспакоем, бо баяліся ўранавай рэакцыі, а ён дарэмна ганяўся за адным із дротам, бо не разумеў, чаму гэтак ад яго ўцякаюць. Так кружляў ён па пагорках, падобных да рыцарскіх шчытоў, бразаючы крокам, ажно падышоў да падножжа вежы, у якой Архіторы тримаў скутага Пірона. Угледзеў яго Пірон праз краты, і падаўся яму Касмагонік хаці і ў постасці съцілага робата, але не падобным да іншых палятынідаў, бо зусім не съянніўся ў цемры, а цёмны быў, як нябожчык.

Было гэта праз тое, што ў дасыпехах яго не было ні кавалачка ўрану. Хацеў паклікаць яго Пірон, але меў запшрубаны рот, таму толькі выкрэсваў іскры, б'ючыся галавою аб съянну сваёй вязыніцы, а Касмагонік, заўважыўшы той бляск, падышоў да вежы і зірнуў у акно за кратамі. Пірон ня мог размаўляць, але мог бранчаць ланцугамі, гэтак і вызваніў усю працу Касмагоніку.

— Цірп! й чакай, — сказаў яму ён, — дачакаесясь.

Касмагонік падаўся ў найдзічэйшыя горы Актынурой і шукаў там тры дні крышталі кадмію, а калі знайшоў, расплошчыў іх у бляху, гахаючы па іх палятынавым камяніям. Выкраіў з кадміем вільготнік і паклаў іх на ганках усіх дамоў. Палятыніды ж, якія іх знаходзілі, дзівіліся, але адразу ж накладалі іх, бо была зіма.

Уначы зьевіўся паміж іх Касмагонік і дубцом распаленым маҳаў так шпарка, што складаліся з таго агнявия лініі. Гэткім чынам ён пісаў ім у цемры: «Можаце ўжо бясъпечна съясніціся, кадмій захавае вас ад уранавай згубы». Яны, аднак, вырашылі, што ён каралеўскі шпег, і ні слухаліся яго парад. Разлаваўся Касмагонік, што яму ня вераць, пайшоў у горы і называў там уранавай руды, выплавіў зь яе срэбны метал і біў з яго бліскучыя дукаты; на адным баку

быў звязочы профіль Архіторы, а на другім — выява яго шасыціот рук.

Нагружаны ўранавымі дукатамі, вярнуўся Касмагонік у даліну і паказаў палятынідам гэткае дзіва: кідаў дукаты здаля ад сябе, адзін на другі, так што ўтварыўся з іх стос, што зьвінеў, а калі дадаў туды працу меру адзін дукат, паветра затрымцела, з дукатаў пырснула съятло, і ператварыўся яны ў шар белага польмя, а калі вецер ўсё разъвеяў, застаўся толькі кратар, выплаўлены ў скале.

Потым другі раз узяўся кідаць Касмагонік дукаты зь меха, але ўжо інакш, бо што ні кіне дукат, дык зьверху накрываў кадміевай пласцінкай, і, хаці паўстаў зь іх стос у шэсць разоў большы, чым папярэдні, нічога з таго не было. Паверылі тады палятыніды і, сабраўшыся, зь вялікай ахвотай пачалі снаваць змову супраць Архіторы. Жадалі скінуць карала, але ня ведалі як, бо палац быў аточаны агнявым муром, а на пад'ёмным мосьце стаяла машына каті і тых, хто ня ведаў паролю, секла на часткі.

Якраз набліжаўся час выплаты новай данины, якую хіцвы Архіторы прызнаўся. Раздаў Касмагонік каралеўскім падданым уранавыя дукаты ды імі параў плаціць даніну. Гэтак і зрабілі.

Кароль цешыўся, што так шмат бліскучых дукатаў ідзе да яго скарбніцы, бо ня ведаў, што яны ўранавыя, а не алавянныя. Уначы ж Касмагонік расплавіў краты вязыніцы і вызваліў Пірона, а калі моўчкі ішлі далінаю ў съятле радыяктыўных гор, бышчам пярсыцёнак Месяца сышоў і аперазаў далягляд, нечакана съятло штурнула жахлівае, бо стос уранавых дукатаў вырас ужо досыць і пачалася ў ім ланцуговая рэакцыя. Выбух паднебесны разарваў палац і металічнае цела Архіторы, і моц яго была такая, што пэсцысць адарваных далоняў тырана паляцелі ў міжзоркавы вакуум. Актынурью апанавала радасць, Пірон стаў яе сапраўдным уладаром, а Касмагонік вярнуўся ў цемру, забраў сваё цела з працягністага кокана і пайшоў, каб запальваць зоркі. Шэсцьцісот жа плятынавых рук Архіторыя дагэтуль кружляюць вакол плянэт, як колцы, падобныя да Сатурнавых, съвеціць прыгожым бляскам, стакроць макнайшым за съятло радыяктыўных гор, і кажуць узрадаваныя палятыніды: «Глядзіце, як добра Архіторы шлях нам съвеціць». Некаторыя ж да сёньня катам яго клічуць. А выказванье гэтае сталася прымайкай, дайшло да нас пасылья доўгага падарожжа сярод выспаў галактычных, таму і кажам: «А гэтаму кат съвеціць».

**Пераклаў з польскай
Руслан Равяка**

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

ПАМЯЦІ НАМЁТАЎ
на пляцы Кастуся Каліноўскага
(на матыў *Bella chao*)

“Выбар съдзелан, усё бяспорна,—
прасьвяшчаў, прасьвяшчаў, прасьвяшчаў эфір,—
а ў іх палатах — шпрыцы і порна,
у іх бутэльках — не кефі!”

На экране жыцьцё стабільным
абвяшчаў, абвяшчаў, абвяшчаў канал,
ды на плошчы мент у цывільнім
мяне ва ўсім перакананў.

Кожны вечар як жыць маральней
павучаў, павучаў, павучаў ТВ,
а па дарозе да прыбіральні
б'юць за мараль па галаве.

Ноч на плошчы была цікавай:
як гучай, як гучай, як гучай наш съпей!
Ды забралі за тэрмас з кавай —
выпіць залпам не пасъпей.

Гаварылі: “Ён адмарозак!”
Ён маўчаў, ён маўчаў, ён маўчаў пра съцяг.
“Там, на плошчы, няма цвяроўых”, —
скажуць зранку ў “навасцяях”.

“Хуліганіў, — казалі съведкі, —
парушаў, парушаў, парушаў закон”.
А на плошчы жывія кветкі
грэб у сметніцы амон.

Значыць, будзем стаяць на лёдзе —
падкачаў, подкачаў надыход вясны.
Але свабода ізноў у модзе,
але свабодзе ня скажаш “годзе!”,
але свабода шчэ на свабодзе,
на свабодзе — нашы сны!

СЯРГЕЙ ПРЫЛУЦКІ

РЭПАРТАЖ ЗЬ МЕСЦА ПАДЗЕЯЎ

вайна пачалася ўвечары
нікто й не чакаў такога павароту
на плітах падагравалася вячера
дзеци даглядалі калыханку
мужчыны моўчкі палілі ў вакно
у чаканьні апошніх навінаў

вайна пачалася ў нядзелю а ўжо ў панядзелак
па той бок лініі фронту зывінелі бакалы
стратэгі адзін адному паціскалі руکі
адусюль гучала лёгкая чыстая музыка
і радыё верашчала пра трывомфальную перамогу

летапісец жывое трагедыі
уключаны ў падзеі
я за ўсім назіраў знутры

вайна аднак працягвалася
нягледзячы на паўсюдны фарс
людзі выходзілі з бункераў
няўмела ўзводзілі барыкады
усё што трапляла пад руку
знаходзіла прызначэнне

вайна была ва ўсіх на вуснах
яна насыцігала цябе ў дарозе
на ранішній прабежцы ў парку
у чарзе да лекара ў лазні
на рыбалцы і ўласным вясельлі
але толькі нямногія казалі пра гэта ўсіх

вайна больш падавалася бунтам
знаныя камэнтатары і эксперыты
ўсе яны былі падобныя на страўсаў
кожны атрымае сваё на ўсю катушку
іхні голас почасту фальшыўі
пераскокаючы на высокую ноту

вайна была дзіўнай бо вораг
быў невідочным што блытала многіх
паводле хронік падручнікаў фільмаў
ён уяўляўся чужынцам захопнікам
з грубымі тварамі і мовай
насамрэч усё выйшла складаней
бо вораг аказаўся ўнутры

іх было шмат нябачных жаўнерай
але ўзначальваў усіх Страх

цяжка змагацца зь нечым бясплотным
кнігі па мастацтве войнай
гавораць пра гэта надзвычай мала
застаецца верыць адно ў сябе

бо вайна не даруе ваганьяў
яна вымушае браць на сябе адказнасць
каб калі застанесься адзін у акопе
пры сустрэчы твар у твар зь *im*
змагчы не адвесці вочы!

Жалезны век у Браславе

«Жывая археалёгія» не раскопвае, а адтварае стary лад жыцьця.

Апошнім часам папулярнасць набылі адмысловыя археалігічныя фэсты — і эксперыментальная («жывая») археалёгія, на якіх узнаўляюцца ня толькі самі заняткі ці тэхналагічныя працэсы, але і лад жыцьця старажытнага насельніцтва.

Полымя археалігічных ды гістарычных фэстаў ахапіла Эўропу. У адрозньенніне ад беларускіх, замежныя фэсты адметныя ня толькі рыцарскімі забавамі. На іх вялікая роля адводзіцца рамеснікам, якія дэманструуюць працэсы стварэння таго ці іншага вырабу. Ты бачыш, як з дапамогай грубай касцяцінай голкі вялікі кавалак скуры ператвараецца ў зграбную ташку. Дзівісься, зь якой спрытнасцю дзяўчыя руکі называюць на лінняную нітку рознакаліяровыя паперкі, а жанчыны вырабляюць паясы. На тваіх вачах кавалак дрэва ці гліны ператвараецца ў лыжку ці гаршчок.

Паветра, якім дыхаюць удзельнікі фэсту, пранізанае водарамі страваў на шыбых продкаў. Сённяшнія гаспадыні аднавілі спосабы гатавання рыбы, дзічыны, зёлак, напояў і, канечне ж, ласункаў.

Адраджальнікі мінуўшчыны жывуць падчас фэстыўалаў у адноўленых па старажытных малюнках буданах, зямлянках ці хатах. Земляная падлога адначасова адыгрывае ролю і ложка, і стала. Абавязковы элемэнт кожнага фэсту — вогнішча. Менавіта ля яго зъбираюцца шумныя кампаніі, сипявашы, танчыць.

Іскра вогнішча трапіла і ў Беларусь. Першым за ідэю ўдзельніцаць у такім фэсьце ўхапіўся ганчар, супрацоўнік Браслаўскага музею традыцыйнай культуры Валеры Зінкевіч. Ён сабраў вакол сябе сяброў — музейных супрацоўнікаў, якія зь ціагам часу сталі апантанымі аматарамі сваёй справы. Сёння Браслаўскі комплекс — прадстаўнік Беларусі на розных міжнародных фэстах, ён стала прыліпацься на вядомых імпрэзах у Біскуніне, Старахавіцах ў Польшчы, Кернаве ў Літве, Цэсісе ў Латвіі.

На гэтых фэстах беларускія майстры

знаёміць цікаўных з рамёствамі і заняткамі жыхароў крывіцкага паселішча X—XI ст. (Браслаўшчына ў гэты час была ў скраінай Полацкага княства).

«Самае галоўнае на такіх фэстах — рэканструкцыя ладу жыцьця», — кажа В.Зінкевіч. — Археалігічныя фэсты даюць магчымасць імітаваць жыцьцё ў будане, у адпаведным адзеніні і абуджку, з адпаведным гістарычным раскладам дня, зь ежай, начыннем, адпаведнымі прыладамі працы».

Трапляючы ў *крыўцкае паселішча*, гледачы маюць магчымасць паназіраць за стварэннем гліняных вырабаў ды пазнаёміцца са спосабам іх апрацоўкі. В.Зінкевіч распавядае пра шляхі апрацоўкі гліны. Разъбар Аляксандар Курбан працуе з дрэвам — аднаўляючы старажытныя прылады для апрацоўкі дрэва, рэканструючы посуд, рэчы, неабходныя пры вядзеніі гаспадаркі, дзіцячыя цацкі. Ля Кастуся Шыдлоўскага — натоўп турыстаў, якія маюць ахвоту на несыці некалькі літар драўлянымі ці металічнымі пісалам на мяккую паверхню вапчанай дошчачкі ці кавалку бяросты.

За кухню ў крывіцкай вёсцы адказвае Элеанора Зінкевіч. Ёй дапамагаюць дзеці, супольна гатуючы кашу,

празнакі з макам ды мёдам.

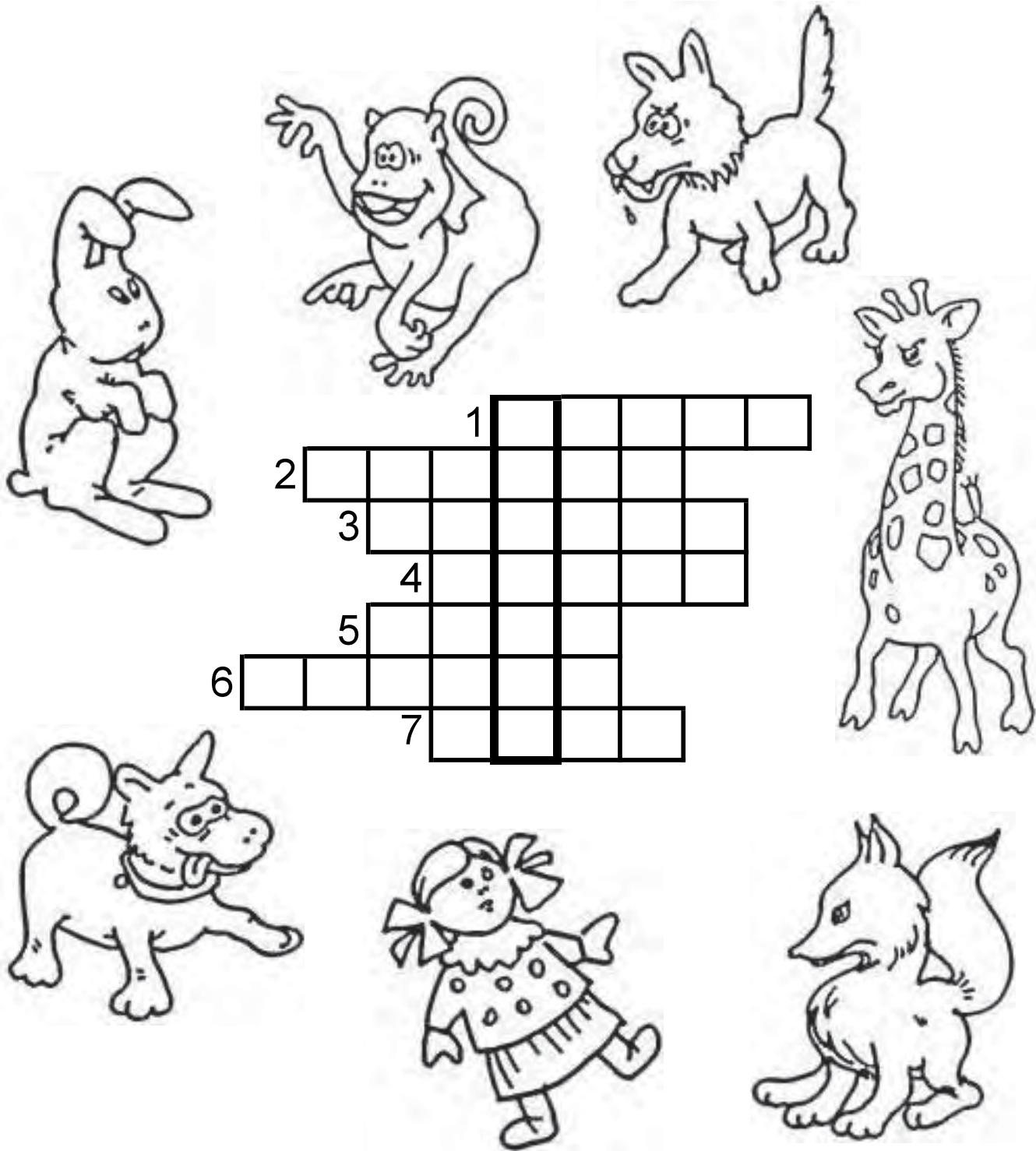
Ірина Шыдлоўская дэмантруе, як пралі лінняныя ніткі з дапамогай праселкаў, як плялі паясы на дошчачках. Часам да браслаўскіх рамеснікаў далаучацца мастак зь Менску Ўладзімер Кандрусеўч, ягонае захапленне — паказ тэхнікі дрэварытаў. Адметная падзея ў вёсцы — здабыванье рытуальнага «жывога» агню, ад якога запальваюцца ўсе вогнішчы вёскі.

У Беларусі пакуль большая ўвага надаецца яскравым відовішчам ды рыцарскім баям. У Эўропе — вывучэнню матэрыяльнай культуры і яе прапагандзе.

«У Беларусі глядач на такіх фэстах вядзе сябе стрымана: падыдзе, трошки пастаіць і адыходзіць. Гледачы на фэстыўалах у замежжы прости закідваюць пытаныні. Чалавек заплаціў грошы, і ён мае права патрабаваць. Таму цалкам выкарыстоўвае гэтае права, каб яму разстлумачыць што? як? чаму?», — кажа К.Шыдлоўскі.

Стваральнікі комплексу вераць, што ў межах нашай краіны будуть зьбірацца сапраўдныя фэстыўвалі даўнія матэрыяльной культуры, фэстыўвалі «жывай археалёгіі».

Янія Шыдлоўская, Браслаў

1. Шэранькі ці беленькі.
2. Доўгую шыю мае.
3. Надзейны сябар і ахоўнік.
4. Паядальніца бананаў.

5. Шэры злыдзень.
6. Малая дзяўчынка.
7. Хітрая прыгажуня.

ВОЛЬНЫ ЧАС

ТЭАТРЫ

опера

на сцэне Цэнтральнага Дому Афіцэрлі

31 (пт) — «Травіята».

2 (недз) — «Мадам Батэрфляй».

Купалаўскі тэатар

1 (сб) — «Памінальная малітва».

2 (недз) — «Каханьне ў стылі барока».

3 (пн) — «Згублены рай».

Ранішня спектаклі

2 (недз) — «Сынежная каралева».

Малая сцэна

3 (недз) — «Муж для пээткі».

Тэатар беларускай драматургії

31 (пт) — «Адвечная песня».

1 (сб) — «Воўк-мараплавец».

1 (сб) — «Містэр Розыгрыш».

2 (недз) — «Чорны квадрат».

Тэатар юнага гледача

31 (пт) — «Сястра мая Русалочка».

1 (сб) — «Парасё, што съпяве».

2 (недз) — «Папялушка».

2 (недз) — «Апошняя дуэль».

ВЫСТАВЫ

Юры Палякоў

Да 15 красавіка ў Гарадзкой мастацкай галерэі твораў Л.Шчамялёва (Менск, пр.Рака-соўскага, 49) працуе выставка,

прысьвеченая памяці скульптара Юр'я Палякова.

СПОРТ

Футбол. Кубак Беларусі. 1/4 фіналу

1 красавіка (субота)

«Дынама» (Менск) — «Шахтар» (Салігорск). Стадыён «Дынама». Пачатак а 17:00.

«Зорка-ВА-БДУ» (Менск, першая ліга) — «Баранавічы» (першая ліга). Менск. Футбольны манэж. Пачатак а 12:00.

«Гомель»—«Хімік» (Светлагорск, першая ліга). Менск. Футбольны манэж (былы пр. Машэрава, 22). Пачатак а 15:00.

«Дынама» (Барысаў) — БАТЭ (Барысаў). Матчы ў адказ пройдуць 5 красавіка.

Хакей. Адкрыты чэмпіянат Беларусі.

Плэй-оф

Фінал

2 красавіка (нядзеля)

«Юнацтва» (Менск) — «Дынама» (Менск). Крыты каток у Парку Горкага. Пачатак а 17:00.

3 красавіка (панядзелак)

«Юнацтва» — «Дынама». Пачатак а 18:30.

6 красавіка (чацьвер)

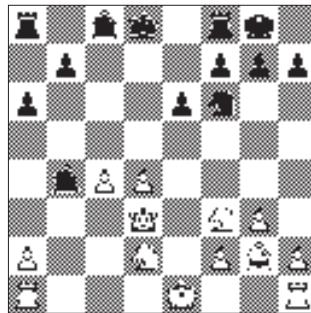
«Дынама»—«Юнацтва». Палац спорту. Пачатак а 18:30.

Успамін пра Генадзя Нарчук

Пяціразовы чэмпіён Беларусі па шашках, майстар спорту Генадзь Нарчук (1953—2005) быў арыгінальным творцам, чымі знаходкамі доўга будуць захапляща аматары шашачнай гульні. Заводскі рабочы, вучань славутага трэнэра Ізраіля Бельскага не прэтэндаваў на дасканалае веданьне ўсіх дэбютau: любіў даводзіць, што тэорыю трэба вывучаць, каб яе абысыці. Сп. Генадзь пайшоў з жыцця роўна паўгоду таму, 1 каstryчніка. Але засталіся ўспаміны сяброў і прыгожыя партыі.

Ю.Арустамаў — Г.Нарчук. Фінал чэмпіянату СССР, 1971 г.

У пазыцыі на дыяграме гросмайстар Арустамаў, замест слушнага 1. fg3 з роўнасцю, згуляў 1. ed2? і быў перайграны: 1... ab6 2. dc3 ed6 3. gh2 (кепска 3. de5? з-за 3... dc5 4. cd4 ab4X) 3... dc5 4. fg3 hf2 5. eg1 ce3 6. fd2 bc5 7. hg3 cd6 8. gh4 gf4 9. hg5 de5! 10. ge3 hg5 11. gh2 ba7! 12. ab4 (калі 12. hg3, то 12... gh4 13. ef4 hf2 14. eb4 fg1X) 12... cc1 13. ef4 ce3! і белыя здаліся. Ці не зарана? Праверым: калі 14.

Ксения Пытлевіч

Indiga

Kristina Gennday

7 18:00 красавіка
рэактар клуб

Вялікі супольны
канцэрт!

Квіты:
 9.500 (танцпляц)
 15.000 (столік +
 кампакт-дыск у падарунак!)

Продаж квітоў:
 пераход пад пл. Я. Коласа
 і У грамадскіх распаўсюдніках

Білеты: 12 | www.tut.by

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 1 красавіка**НТВ, 21.40**

«Хуткі і мёртвы».

ЗША—Японія, 1995, рэж. Сэм Рэймі.

Вэстэрн.

Дзяўчына—каўбой помсьціць нягодніку, які забіў яе бацьку—шэрыфа. Кардэбалет колтаў і куляў паставлены Сэмам Рэймі («Злобныя мерцьвякі», «Чалавек—павук»). У ролях — сцэльныя зоркі: Шэрэн Стоун, Расэл Кроў, Леанарда Ды Капрэй.

СТВ, 23.40

«Калі нас ня стане».

Францыя, 2004, рэж. Дам'ен Адуль.

Пір'ячная драма.

Састарэлы буржуа Жан—Рэнэ (П'ер Рышар) вырашае скончыць свае дні ў старожытным палацы. Герой запрашае да сябе тэатральную трупу, каб тая інсцэнавала грэцкія міты.

АНТ, 00.00

«Эпідэмія».

ЗША, 1995, рэж. Вольфганг Пэтэрсэн.

Трымценік, фільм—катастрофа.

У выніку вайсковых эксперыменту не-бяспечная хвароба вырвалася на волю. Вірусоляг (Дастын Гофман) робіць усёмагчымае, каб прадухліць біялагічную катасрофу...

І Д.Гофману, і Доналду Сазэрлэнду (у вобразе кепскага вайскоўца), і Моргану Фрымэну ёсьць, што граць.

Нядзеля, 2 красавіка**АНТ, 13.40**

«Бэтмэн».

ЗША—Вялікабрытанія, 1989, рэж.

Цім Бёртан.

Фільм—комікс.

Шальняя, эксцэнтрычныя і неверагодныя прыгоды Бэтмена й Джокера. Глючныя дэкарацыі, яскравыя колеры і звышвар'яцкая гульня Джэка Нікалсана ў комікс—шадэўры ад Ціма Бёртана.

СТВ, 20.25

«Усё пра кахранье».

Данія—ЗША, 2002, рэж. Томас Вінтэрбэрг.

Фантастычная мэлядрама.

2021 год. Улетку ідзе сынег, ва Ўгандзе на дзеянічаюць законы прыцягнення. Джон (Хаакін Фэнікс) прыяжджае ў Нью—Ёрк, каб развесціся з Эленай (Клер Дэйнз). Але кахранье прыйдзеца выратоўваць... Томас Вінтэрбэрг — адзін з заснавальнікаў дацкай «Догмы». Хоць фільм не падпарадкоўваецца «дагматычным» правілам, яго жанраву прыналежнасць няпроста вызначыць.

АНТ, 21.05

«Інтэрвію з вампірам».

ЗША, 1994, рэж. Ніл Джордан.

Вампірская готыка паводле раману Эн Райс.

Пасля съмерці жонкі арыстакрат становіца вампірам і пакутуе ад сваёй неўміру—часьці. У героя засталіся чалавечыя пачуцьці — і ён спавядаецца пра сваё жыцьцё пасля съмерці.

Культавы гатычны фільм з Томам Крузам, Брэдам Пітам і Антоніё Бандэрасам у ролях крывасмоку.

Андрэй Расінскі

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Маньячка вяртаецца!**Асноўны інстынкт 2: Прага рызыкі**
(Basic Instinct 2)

ЗША—Вялікабрытанія—Гішпанія—Нямеччына, 2006, каляровы, 114 хв.

Жанр: эратычны трымценік.

Светлы вобраз інтэлектуалкі—маньячкі доўга не даваў спацу моцнай палове прагрэсіўнага чалавецтва. Роля пісьменьніцы—рызыканткі Кэтлін Трэмэл, якая пераўтварае мужчыну ў фарш адным позіркам, імгненна зрабіла з Шэрэн Стоун супэрзорку. Але другой часткі фільму давялося чакаць 14 гадоў.

Саліруе ў карціне Стоун. Яна й падбірала сабе партнёра. Брытанскага псыхіятра Эндро Гласа, якога даводзіць да ручкі пісьменьніца, грае Дэйвід Морысі — больш вядомы як тэатральны актор. Цікава, што сярод кандыдатаў разглядалася імя Пірса Броснана.

Рэжысэр карціны Майл Кэтлан—Джонз — малавядомы (карціна «Роб Рой» самая знакамітая), і цяжка казаць, на сколькі атрымаецца ў рэжысара пяўтарыць взрухузвеняўскую атмасферу спакусы, гвалту і стоечай іроніі.

Шэрэн Стоун за 14 гадоў не амаладзілася — і эратычная роля ёсьць няпростым вырабаваннем.

Наколькі карціна атрымалася — меркаваць гледачам. Сусветная прэм'ера — у тым ліку і ў Менску! — прайшла 30 сакавіка.

AP

КІНО НА DVD

Master Records

Элі Паркер.

Драма, ЗША, 2005, рэж. Сот Кофі.

У ролях: Наомі Ўотс, Рэбэка Рыг, Скот Кофі.

Элі Паркер носіцца з кінапробы на кінапробу. Аднойчы герайні прапануюць кінапробу, якая вырашыць усё... Прызы кінафесту ў Сіетле і Сандэнзе.

Менск, Кісялевічы 12, 643-21-08

Тэл.: 22-77-133

Працујуць і ў святы, і ў нядзелі.

«Паліграфічныя паслугі»

Тэл.: 8-029-388-40-82,

8-029-570-74-11,

8-029-400-48-55

«Фармат»

Вул. Пугачоўская, 3, оф. 38

(рог Варвашэні і Чырвонай)

Тэл.: 8-029-758-06-16,

774-62-13,

8-029-341-17-29

«Чэркас»

Вул. Цэлкін, 18

Тэл.: 211-00-63/64/65,

226-45-48,

8-029-643-80-77

Пераплёт таксама робяць

Нацыянальная бібліятэка

(вул. Чырвонаармейская, 7)

і Цэнтральная

навуковая бібліятэка імя

Якуба Коласа

(вул. Сурганава, 15).

Зрабі з газэты кнігу

«Нашу Ніву»
ў новым фармаце
зручна
пераплютаць
у квартальнікі
ці гадавікі.

Пераплётныя паслугі
ў Менску:**«Апаратыўнае**
тыражаванне»Тэл. 284-68-18,
284-72-17, 284-81-07,
8-029-6-400-100
Выезд, дастаўка.**«Аўрора-плюс»**Вул. Варвашэні, 3
Тэл.: 284-81-84,
284-32-72**«Данарыт»**Вул. Чарнышэўская, 10, оф. 37а
Тэл.: 285-79-29,
8-029-645-99-54**«Інфамаркет»**Вул. Харужай, 3, оф. 307В
Тэл.: 284-37-07,
8-029-622-83-01,
8-029-622-83-04**«Karandash.by»**Падземны пераход паміж БДУ і
БДПУ

...сънежкамі сапраўды можна
было нанесьці чэрапна-
мазгавую траўму.

— Хутчэй яшчэ сънегу, а то
прапруцца на Плошчу!

...адміністрацыя Гаазкай
турмы працавала гэтак жа, як
адміністрацыя Акрэсьціна.

— Нарэшце я перадала
перадачу.

У НУМАРЫ

Спэцназ зьбій вязня Асьвенціма

Дзень Волі-2006.
Старонка 7.

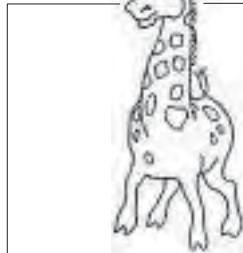
Што выбары, што Новы год

Рэпартаж Лёліка Ушкіна з Кіева.
Старонка 22.

Памяці намётаў

Новыя вершы
Андрэя Хадановіча і
Сяргея Прылуцкага.
Старонка 42.

Дзіцячая крыжаванка

Старонка 44.

Плоскасць свабоды

Рэдкая птушка ў «Добрых мысьлях».
Піша Сяргей Харэўскі.
Старонка 36.

ЖАРТЫ

Вам страшна хадзіць унаучы па цёмных вуліцах? Намажце ногі сьвінім салам, і вясёлая зграя сабакаў не падпусыць да вас нікога.

Дзе дзеўся Лукашэнка? Выказваеца меркаванье, што ён пайшоў інкогніта на мітынг 25 сакавіка, а потым тры дні ня мог давесыці ў жодзінскім ізалятары, хто ён такі.

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

У Думе і калі Думы

Засяданье 28 марта. Праглядалі

Закон аб змаганні з п'янствам. На праект дэп. Булата (труд.), каб штогоду зъмяншаць выгонку гарэлкі на 20 прац.. Дума не згадзілася.

С.Хоміна. Магіл. губ. Горацкі пав. Уноч з 18 на 19 марта сабраліся хмары, зігацела маланка, загрымеў пярун і палі дождж. Вады надало столькі, што ў Міхееўцы зьнясло на рэчцы мост. У Во-

леўках пярун спаліў дзьве сялібы.

Саўка Каваль

Менск. Акружны суд у Гомелі менскага карэспандэнтства газэты «Полесье» Н.Н.Верасава асудзіў на 50 руб. штрафу і месяц арышту за вострую карэспандэнцыю аб даваныні службы, быццам за гроши на Л[ібава]-[Р]оменскай чыгуначніцы.

Мікола Камароўскі
«НН», №13, 31 сакавіка 1911

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІНШАВАНЬНІ

Ігара Мацьвеева з Віцебску з Днём народзінаў! Зычу шчасця, моцы, перамог! Я цябе кахаю! Тацяна

ПРЭМ'ЕРА

У нядзелью ў Беларускім ПЭН-цэнтры (вул. Залатая горка, 2-101) адбудзеца прэм'еры прагляд фільму Алега Дашкевіча «Маналёті». Пачатак а 16-й.

КНІГІ, ПЭРЫЁДКА

«Наша Ніва», «Народная Воля», кнігі, часопісы, слоўнікі, энцыклапедіі, духоўная ды дзіцячая літаратура, музыка ды фільмы на CD на Румянцева, 13 (ТБМ). Ганнядзелак—пятніца (15:00—19:30). Т.: 707-40-01

Прапануюшчыкі: энцыклапедыя «Беларуская мітапёгія», «Энцыклапедыя беларускай мовы», Л.Геніюш «Споведзь», У.Сыракомля «Добрая весьці», Ядвігін Ш., Ажшка, «Першы Літоўскі Статут 1529 г.», вялікі фармат ды шмат іншага. Т.: 294-02-15 (пасыль 18-й)

Прапануюшчыкі: «Беларуска-польскі размоўнік», Байкоў-Некрашэвіч «Беларуска-расейскі слоўнік», Я.Крук «Сымболіка беларускай народнай культуры», беларускі кнігазбор: «Летапісы і кронікі», Ка-

ліноўскі, Ян Баршчэўскі, Ластоўскі, Улашчык, Чачатды іншае, гісторыя, этнографія, архітэктура, пераклады. Т.: 753-70-05

Распаўсюд. Абмен. Гісторыя, фальклёр, постмадэрнізм, літаратура, псыхалёгія, канфэрэнцыі, круглыя столы, кнігі, аўдый, пошта, Інтэрнэт. Е-mail: aleksnigi@mail.ru; а/c 195, 220030 Менск

Прапануюшчыкі: Лёсік «Збор твораў», «Беларускі клясычны правапіс», «Наша Ніва» (факс. выд.), «Матэматычную энцыклапедыю», дзіцячыя кнігі, пісанія клясычным правапісам, камплект падручнікаў па старабеларускай, старарускай мовах і іншое. Т.: 753-91-96

Як выпісаць «Нашу Ніву»

Старонка 33.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1909, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарыя рэдакцыі
галоўны рэдактар
фотарэдактар
адказны за выпуск
мастакі рэдактар
выдаць і заснавальнік

Настя Бакшанская
Андрэй Дынько
Арцём Ліўя
Андрэй Скурко
Сяргей Харэўскі
Фонд выдання газэты
«Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/c 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарбіны, 79. Рэдакцыя не насе адказнасці за зъвест рэжымічных абвестак. Кошт свабоды. Пасведчаныя аб регістрацыі пэрыядычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзена Міністэрствам інформацыі Рэспублікі Беларусь. Юрдычныя адресы: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 112. Р/р 301521/2000012 у МГД ААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764. Наклад 2421. Газэта выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаны ў друк 23.00 29.03.2006. Замова № 1747. Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а

- Прыватныя абвесткі ў «НН» (ня больш за 15 словаў) дасылайце поштай (а/c 537, 220050 Менск), праз e-mail (nn@promedia.by) або разъмяшчайце на форуме сайту www.nn.by. Дык скарыстацца!